

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ на община Елена за периода 2014-2020 г.

Елена
Май 2014 г.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Съдържание

Списък на използваните съкращения.....	3
Списък на таблиците.....	4
Списък на фигурите.....	5
1. Увод.....	6
2. Анализ на икономическото и социалното развитие на община Елена.....	8
2.1 Общ профил на общината.....	8
2.1.1 Административно териториални характеристики.....	8
2.1.2 Физико-географски особености.....	10
2.2 Състояние на местната икономика.....	15
2.2.1 Общо състояние по тип предприятия и по икономически отрасли.....	15
2.2.2 Аграрен сектор.....	18
2.2.3 Промисленост и строителство.....	26
2.2.4 Услуги.....	28
2.3 Развитие на социалната сфера и човешките ресурси.....	40
2.3.1 Основни демографски характеристики на населението.....	40
2.3.2 Пазар на труда.....	51
2.3.3 Социални програми услуги и дейности.....	60
2.3.4 Здравеопазване.....	63
2.3.5 Образование.....	67
2.3.6 Култура.....	73
2.3.7 Спорт, отдих и младежки дейности.....	78
2.4 Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията.....	82
2.4.1 Пътна мрежа, транспортна инфраструктура и достъпност.....	82
2.4.2 ВиК инфраструктура.....	86
2.4.3 Енергийна мрежа и ВЕИ.....	90
2.4.4 Телекомуникации и ИКТ.....	93
2.5 Екологично състояние и рискове.....	95
2.5.1 Въздух.....	95
2.5.2 Води.....	97
2.5.3 Почви.....	98
2.5.4 Управление на отпадъците.....	99
2.5.5 Екологични проблеми, замърсявания и антропогенни въздействия.....	100
2.5.6 Защитени територии по ЗЗТ, места по НАТУРА 2000 и биоразнообразие.....	101
2.5.7 Рискове от природни бедствия и аварии.....	103

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представлявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.6 Административен капацитет	105
2.7 Анализ на силните страни, слабите страни, възможностите и заплахите (SWOT-анализ)	111
3. Стратегическа рамка на Общинския план за развитие на община Елена в периода 2014-2020 г.	114
3.1 Основни принципи	114
3.2 Визия и главна цел	115
3.3 Приоритети и цели на общинския план за развитие	115
4. Индикативна финансова таблица	124
5. Индикатори за наблюдение и оценка на ОПР	128
6. Система за наблюдение, оценка и актуализация на общинския план за развитие	138
6.1 Система за наблюдение на общинския план за развитие	138
6.2 Система за оценка на общинския план за развитие	141
7. Действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност	142
7.1 Прилагане на принципа на партньорство в процеса на изпълнение на ОПР	142
7.2 Осигуряване на информация и публичност на ОПР	143
8. Програма за реализация на общинския план за развитие	144

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представлявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Списък на използваните съкращения

АСП	Агенция за социално подпомагане
БВП	Брутен вътрешен продукт
ГПОСВ	Градска пречиствателна станция за отпадни води
ДДМУИ	Дом за деца и младежи с умствена изостаналост
ДЛ	Държавно лесничейство
ДМА	Дълготрайни материални активи
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България
КИН	Културно-историческо наследство
МИГ	Местна инициативна група
МСТ	Местен съвет по туризъм
НИРД	Научноизследователска и развойна дейност
НКИД	Национална класификация на икономически дейности
НПО	Неправителствена организация
НСИ	Национален статистически институт
НЧ	Народно читалище
ОА	Общинска администрация
ОЕТК	Общоевропейски транспортен коридор
ООН	Организация на обединените нации
ОПР	Общински план за развитие
ОПРЧР	ОП "Развитие на човешките ресурси"
ОС	Общинска служба
ПО	Последваща оценка
ППС	Паритети на покупателната сила
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
ПСПВ	Пречиствателна станция за питейни води
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
ПЧП	Публично-частни партньорства
РСО	Регионално сдружение на общини
СЗРП	Северозападен район за планиране
СИП	Социално-икономически партньори
СИРП	Североизточен район за планиране
СЦРП	Северен централен район за планиране
ТБО	Твърди битови отпадъци
ТД	Туристическо дружество
ХИПЦ	Хармонизиран индекс на потребителските цени
ЮЗРП	Югозападен район за планиране
ЮЦРП	Южен централен район за планиране

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представлявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Списък на таблиците

- Таблица 1** Баланс на видовете територии по предназначение за община Елена
- Таблица 2** Финансови показатели за предприятията от нефинансовия сектор
- Таблица 3** Относителен дял на нефинансовите предприятия, регистрирани на територията на община Елена за периода 2008-2012 г.
- Таблица 4** Дял (%) на произведена продукция от общата по сектори
- Таблица 5** Разпределение на земеделските стопанства в община Елена според размера на ИЗП по общини
- Таблица 6** Земеделски стопанства и тяхната ИЗП в община Елена
- Таблица 7** Посевна площ и добиви от основните земеделски култури в община Елена към 2007 г. и 2012 г.
- Таблица 8** Брой стопанства и категории използвана земеделска площ (дка) в община Елена към 2010 г.
- Таблица 9** Брой на основните видове селскостопански животни в община Елена за периода – 2007-2012 г.
- Таблица 10** Продукция от животновъдството в периода 2009-2012 г.
- Таблица 11** Основни икономически показатели на отрасъл „Строителство” в община Елена, 2008-2011 г.
- Таблица 12** Механично движение на населението на община Елена в периода 2008-2012 г.
- Таблица 13** Икономически активно и икономически неактивно население в община Елена към 2011 г.
- Таблица 14** Относителен дял на заети по ключови сектори в периода 2007-2011 г.
- Таблица 15** Всекидневни трудови пътувания на заетите лица, 2011 г.
- Таблица 16** Средна годишна динамика на безработицата в периода 2007-2011 (%)
- Таблица 17** Рискови групи на пазара на труда в община Елена в периода 2007-2011 г.
- Таблица 18** Предоставяни социални услуги в община Елена към края на 2012 г.
- Таблица 19** Население на един лекар и на един лекар по дентална медицина по зони, райони и области
- Таблица 20** Брой на детските заведения в община Елена за периода 2007-2013 г.
- Таблица 21** Брой на училища, паралелки, учители, учащи и завършили в общообразователните училища
- Таблица 22** Читалища на територията на община Елена
- Таблица 23** Спортни обекти на територията на община Елена
- Таблица 24** Използване на вода, доставена от общественото водоснабдяване
- Таблица 25** Относителната загубата за 1 куб. м. вода в периода 2009-2012 г.
- Таблица 26** Общо образувани битови отпадъци за период 2007-2012 г.
- Таблица 27** Защитени територии и природни забележителности в община Елена
- Таблица 28** Индикативна финансова таблица
- Таблица 29** Индикатори за измерване постигането на целите на НПР 2020
- Таблица 30** Матрица на индикаторите за наблюдение и оценка на ОПР на община Елена
- Таблица 31** Индикатори за въздействие
- Таблица 32** Програма за реализация на ОПР на община Елена за периода 2014-2020 г.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Списък на фигурите

- Фиг. 1** Баланс на територията на община Елена
- Фиг.2** Финансови показатели за сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ (хил. лв)
- Фиг. 3** Финансови показатели за сектор „Преработваща промишленост“ (хил. лв.) за община
- Фиг. 4** Финансови показатели за сектор „Търговия“ (хил. лв) за община Елена
- Фиг. 5** Осреднена стойност на нетните приходи от продажби (хил. лв.) по сектори 2008-2012 г.
- Фиг. 6** Брой легла в места за настаняване община Елена (2007 - 2013 г.)
- Фиг. 7** Видове места за настаняване на територията на община Елена (2013 г.)
- Фиг. 8** Годишна заетост на легловата база в община Елена в брой нощувки (2007 - 2013 г.)
- Фиг. 9** Годишна заетост на легловата база в община Елена в % (2007 - 2013 г.)
- Фиг. 11** Пренощували лица на територията на община Елена (2007 - 2013 г.)
- Фиг. 12** Брой нощувки на територията на община Елена (2007-2013 г.)
- Фиг. 13** Среден престой на пренощувалите лица в община Елена (2007-2013 г.)
- Фиг. 14** Приходи от нощувки в община Елена (2007 - 2013 г.)
- Фиг. 15** Разпределение на населението на област Велико Търново към 31.12.2012 г.
- Фиг. 16** Динамика на населението в община Елена в периода 2008-2012 г .
- Фиг. 17** Процентно изражение на градско и селско население в община Елена към 31.12.2012 г.
- Фиг. 18** Динамика на показателите раждаемост, смъртност и естествен прираст в община Елена
- Фиг. 19** Коефициент на естествен прираст (‰)
- Фиг.20** Полово-възрастова структура на населението на община Елена, данни на *Преброяване 2011*
- Фиг. 21** Население в под, във и над трудоспособна възраст на територията на община Елена
- Фиг. 22** Лица, отговорили на въпроса за етническа принадлежност в област Велико Търново
- Фиг. 23** Образователна структура на населението на община Елена
- Фиг. 24** Коефициенти на заетост и безработица към 1.02.2011 г.
- Фиг. 25** Относителен дял на заетите в община Елена по класове икономически дейност
- Фиг. 26** Равнище на безработицата към 31.12.2012 г.
- Фиг. 27** Образователна структура на безработица в община Елена към 31.12.2012 г.
- Фиг. 28** Коефициент на обща смъртност на 1000 души (‰)
- Фиг. 29** Коефициент на детска смъртност на 1000 души (‰)
- Фиг. 30** Население на 7 и повече години по образование (%), 2011
- Фиг. 31** Посещаемост на Музея на Възраждането „Иларион Макариополски“
- Фиг. 32** Обитавани жилища по наличие на канализация и местонамиране
- Фиг. 33** Относителен дял на обитаваните жилища с достъп до интернет и наличие на компютър
- Фиг. 34** Язовири на територията на община Елена
- Фиг. 35** Органограма на структурата на община Елена
- Фиг. 36** Органограма на общата администрация в община Елена
- Фиг. 37** Органограма на специализираната администрация на община Елена

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

1. Увод

Общинският план за развитие (ОПР) на община Елена е разработен съгласно разпоредбите на Закона за регионалното развитие, Правилника за неговото приложение и Методическите указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022), регионални планове за развитие на районите от ниво 2 (2014-2020), областни стратегии за развитие (2014-2020) и общински планове за развитие (2014-2020).

Общинският план за развитие на община Елена за периода 2014-2020 е документ за стратегическо планиране на устойчиво интегрирано развитие на местно ниво, който определя средносрочните цели и приоритети за развитие.

Подходът, методите и принципите, които са използвани при разработването на общинския план за развитие на община Елена, осигурява съответствието между нормативните изисквания и националните и регионалните цели и приоритети на развитието в България със специфичните условия на общината, както и с изискванията на нормативната база, свързана с местното самоуправление, териториалното устройство, опазването на околната среда, кадастъра и имотния регистър за територията на общината.

При изработването на ОПР на община Елена за периода 2014-2020 бяха взети предвид и резултатите от годишните доклади и междинните оценки за изпълнението на ОПР 2007-2013.

Основните принципи, на които бе основана работата по изработване на ОПР на община Елена, са:

- съответствие на плана с принципите и правилата за прилагане на структурните инструменти в областта на регионалната политика на ЕС;
- координация и съгласуваност с европейските, националните и местните политики за конкуренция, опазване и подобряване на околната среда и равните възможности;
- осигуряване на информация и публичност на процесите на планиране и програмиране, финансиране, изпълнение, наблюдение и оценка в областта на интегрираното регионално и местно развитие;
- методическите работни документи на ЕК за използване на индикатори и извършване на оценки;
- спазването на принципа на съфинансиране и допълняемост на местните собствени финансови ресурси за развитие със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници.

Изготвянето на ОПР на община Елена бе съчетание на експертна работа с активно включване в процеса на гражданското общество. Процесът бе съпроводен от консултативна кампания с представители на всички партньори на местно ниво – бизнес и социални партньори, браншови и граждански организации - за представяне, дискутиране и получаване на обратна връзка относно визията на общината, приоритетите за развитие, както и конкретните проекти в периода 2014-2020.

Включването в дискусията на всички заинтересовани страни гарантира разбирането и включването на жизнените нужди на социално-икономическите партньори на местно ниво,

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представлявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

на гражданите и на всички участници. Участието на максимално широк кръг заинтересовани в процеса на разработване на стратегическите документи на община Елена гарантира ангажираността им при приемането на плана за развитие и при неговото изпълнение, наблюдение и оценка.

Структурите на гражданското общество бяха включени още на етапа събиране и обработка на информация, а също и при разработването на анализа относно социално-икономическото развитие на община Елена, в т.ч. SWOT анализ. За актуализиране и набиране на нова информация за социално-икономическото развитие на Община Елена бе проведено анкетно проучване с представители на гражданското общество, бизнеса и администрацията. Бяха проведени фокус групи в общинския център и няколко малки населени места. Участваха представители на кметствата на територията на общината, читалища и културни институции, младежи, училища, представители на местния бизнес – предимно в сферата на туризма и местни занаятчии, както и служители от общинската администрация. Паралелно с анкетното проучване и фокус групите се проведеха дълбочинни интервюта с представители на ключови сектори от местната икономика, неправителствения сектор и администрацията.

Важен момент в процеса на работа бе публичното представяне на изготвения анализ на социално-икономическото развитие, вкл. SWOT анализ за целите на формулиране на политики за развитие на община Елена за периода 2014-2020. Бе проведено обществено обсъждане и в структурирана дискуссия бе потърсено съгласието, коментарите и допълненията от всички представени групи на местната общност и всички заинтересовани страни. С констатациите, генерирани по време на обсъждането, бе актуализиран анализът, вкл. SWOT анализът. Социално-икономическите партньори на местно ниво бяха включени и на етапа на изготвяне на ОПР на община Елена за периода 2014-2020 г. Бе проведено обществено обсъждане с участието всички заинтересовани страни. В дискуссията бяха изразени мнения и препоръки, които бяха по-късно обобщени и включени в ОПР.

Изработването на Общинския план за развитие на община Елена за периода 2014-2020 е извършена от ФРМС Консулт ЕООД, съгласно Договор № ДВИ-5/24.01.2014 г. между Кмета на община Елена и ФРМС Консулт ЕООД, по проект „Подобряване процесите на стратегическото планиране и механизмите за неговото наблюдение в община Елена”, Договор № 13-13-119/13.11.2013 г., по ОП „Административен капацитет”, Приоритетна ос I „Добро управление”, подприоритет 1.3. „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики”, по бюджетна линия BG051PO002/13/1.3-07, съфинансиран от Европейския социален фонд и националния бюджет”.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

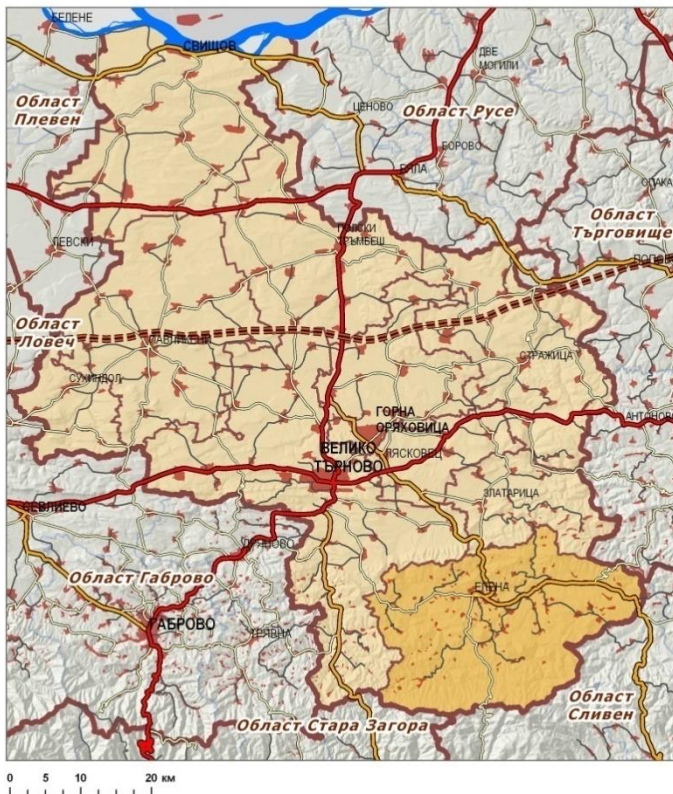
Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2. Анализ на икономическото и социалното развитие на община Елена

2.1 Общ профил на общината

2.1.1 Административно териториални характеристики

ОБЩИНА ЕЛЕНА ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ

Община Елена е административно-териториална единица по смисъла на Закона за административно-териториалното устройство в Република България (ЗАТУРБ), част от област Велико Търново, и статистическа териториална единица от ниво LAU 2 (община) по Номенклатурата за статистически териториални единици (NUTS) на ЕС. Административен център на общината е град Елена. Съгласно Закона за регионалното развитие област Велико Търново, респективно община Елена, се включва към Северния Централен район. Община Елена е създадена през 1977 г. Член е на НСОРБ, РСО “Централна Стара планина” и РСО “Янтра”. Общината е разположена в Северния централен район и по-конкретно в югоизточната част на Великотърновска област.

Община Елена граничи с шест общини от пет области: на север и северозапад съответно - с община Златарица и община Велико Търново от Великотърновска област; на североизток - с община Антоново от област Търговище; източната граница е с община Сливен от Сливенска област; на юг, по билото на Стара планина, граничи с общините Твърдица от Сливенска област и Гурково от Старозагорска област.

Административният център на общината - гр. Елена - се намира в полите на гористия Еленски балкан, разположен в долината на Еленската река. На север се простират Еленските височини, на юг - Балканът. Северно от града е Чуканското бърдо, където нависоко сред борови насаждения се белее сградата на бившето климатично училище. Зад бърдото се издигат редица височини, изградени от варовици, мергели и пясъчници.

От административно-териториална гледна точка община Елена не търпи промени в периода 2007-2012 г. и продължава да бъде една от общините с най-много населени места – 124. От тях три са кметства – Константин, Беброво и Майско, а селата с кметски наместници са общо

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

19. Общината се характеризира с дисперсна селищна мрежа от множество малки села, махали и квартали, които се обезлюдяват и отмират. По данни на ТСБ - гр. Велико Търново най-обезлюдени са общините Елена, Велико Търново и Златарица. В Еленския балкан “мъртвите” махали са 20.

Общинският център отстои на 41 км от областния център гр. В. Търново; на 20 км от гр. Златарица; на 71 км от гр. Антоново; на 75 км от гр. Котел; на 79 км от гр. Сливен. Гъстотата на пътната мрежа в община Елена е 0,66 км/кв. км – над средната за страната, но с ниска категория на изградената пътна мрежа. На територията на общината няма автомагистрала и пътища от първи клас.

Главната транспортна артерия, която минава край град Елена е второкласен път II – 53 „Поликрайще – Сливен”. Тя свързва общината на север с главния железопътен възел на Централна Северна България – Горна Оряховица и с областния център Велико Търново. Преминавайки през прохода „Вратник” на юг осъществява връзката с град Сливен и другите градове от Южна България. Малко преди пътят да напусне Еленска община и да се отправи към Сливен, от него се отделя път III–533, който свързва Елена с общински център Антоново, област Търговище, по посока към Северното Черноморие.

Другата важна транспортна артерия, минаваща през града, е третокласен път III – 534 „Елена – Твърдица”- най-пряката връзка през „Твърдишкия” проход между селищата от северната и южната и югоизточната част на България и Южното Черноморие.

Общият брой на населението е 9 250 души (НСИ, 2012), което представлява 3,6 % от общото население на областта. Около 60 % от населението на община Елена живее на територията на гр. Елена, който е единственият град на територията на общината.

Демографската динамика на населението в областта и община Елена показва, че темповете, с които намалява населението на общината, значително изпреварват тези на областта. За периода 2008-2012 г. населението на община Елена намалява с 12 процентни пункта, при 9 за областта.

Гъстотата на населението е 13,8 д/кв. км, слабо населена спрямо средната гъстота за област Велико Търново (54,4 д/кв. км), тази на СЦР (57,5 д/кв. км) и тази за страната (66.3 д/кв. км). Съгласно Наредба № 14 от 01.04.2003 г. за определяне на населените места в селски и планински райони, издадена от министъра на земеделието и горите и министъра на регионалното развитие и благоустройството, обн., ДВ, бр. 35 от 16.04.2003 г. община Елена е определена като община от обхвата на селските и планинските райони в България. На базата на извършените анализи за нуждите на оперативните програми за програмния период 2014-2020 г. общината е оценена като средно развита в групата на селските общини в страната с обобщаваща оценка 30.9 за нейното социално-икономическо развитие от максимално присъдена 66.5 на община Несебър.

В същото изследване общината заема и позиция „средно развитие“ в категорията планински общини. Ползи за развитието на община Елена от позиционирането ѝ в двете категории групи могат да се извлекат в няколко направления, от гледна точка на достъп до външни финансови ресурси. Като ключови такива се явяват експлоатацията на местни природни

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

ресурси и развиването на потенциала на територията за икономическа диверсификация в неземеделски дейности. Един от основните източници на финансова подкрепа за реализиране на инициативи в двете направления е ПРСР.

2.1.2. Физико-географски особености

Община Елена заема най-южните части на Великотърновска област, високите части на Предбалкана и Балкана. Територията на общината е 671,39 дка и е с надморска височина от 100 до 1536 м. Големите различия в надморската височина обуславят разнообразен релеф – от хълмисто равнинен (в северните части) до ясно изразен планински (в южните части), характеризира се със стръмни склонове и дълбоко врязани речни долини. Преобладаващите терени са с надморска височини 300-600 м и наклони 20 – 30°. С относително равнинен терен (с наклон от 0 до 10°) е само 2,7% от територията на общината. Тези значителни наклони на терена оказват значимо влияние върху стопанското усвояване на територията.

От по-значимите морфоструктурни елементи в обхвата на община Елена попадат: Еленските височини, Еленската котловина и части от Елено-Твърдишкия дял на Стара планина. Еленските височини представляват рид в Средния Предбалкан, който попада между реките Белица и Стара река. Издигат се на 700-800 м н.в. и се пресичат от долините на реките Златаришка, Веселина и Бебровска. От чисто геоморфоложка гледна точка Еленските височини са типична антиклинална форма. Геоложкият им строеж е от седиментни скали, върху които са развити лесивирани почви.

Еленската котловина е разположена на юг от Еленския рид и на север от Елено-Твърдишката планина. Конфигурацията ѝ е с посока изток-запад. Тя е пресечена от гъста речно-долинна мрежа. Средната ѝ надморска височина е около 550 м. Оградните ѝ части са с височина от 650 до 850 м. Геоложката основа на Еленската котловина е съставена от мергели, пясъчници и др.

Елено-Твърдишката планина заема южните части на територията на община Елена. Характеризира се с широко и плоско било на височина 1000-1200 м, над което се издигат отделни върхове. Северните склонове на Елено-Твърдишката планина, които попадат в обхвата на община Елена, са по-полегати от южните. Връх "Чумерна" (1536 м), е най-високият връх на Елено-Твърдишката планина. Склоновете на планината се пресичат от реките Златаришка и Веселина. Геоложкият строеж на Елено-Твърдишката планина е от гранити, варовици, мергели, пясъчници.

Релефът на община Елена е формиран в условията на сложна геоложка обстановка през мезозойската и неозойската ери. Разнообразието на релефа се дължи на взаимодействието между активните движения на земната кора и различните екзогенни релефообразуващи процеси (ерозионни, свлачищни, срутищни, карстови и др.). В съвременната епоха значително влияние оказва и антропогенният фактор (човешката дейност).

Карта 1 Природо-географска карта на община Елена

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

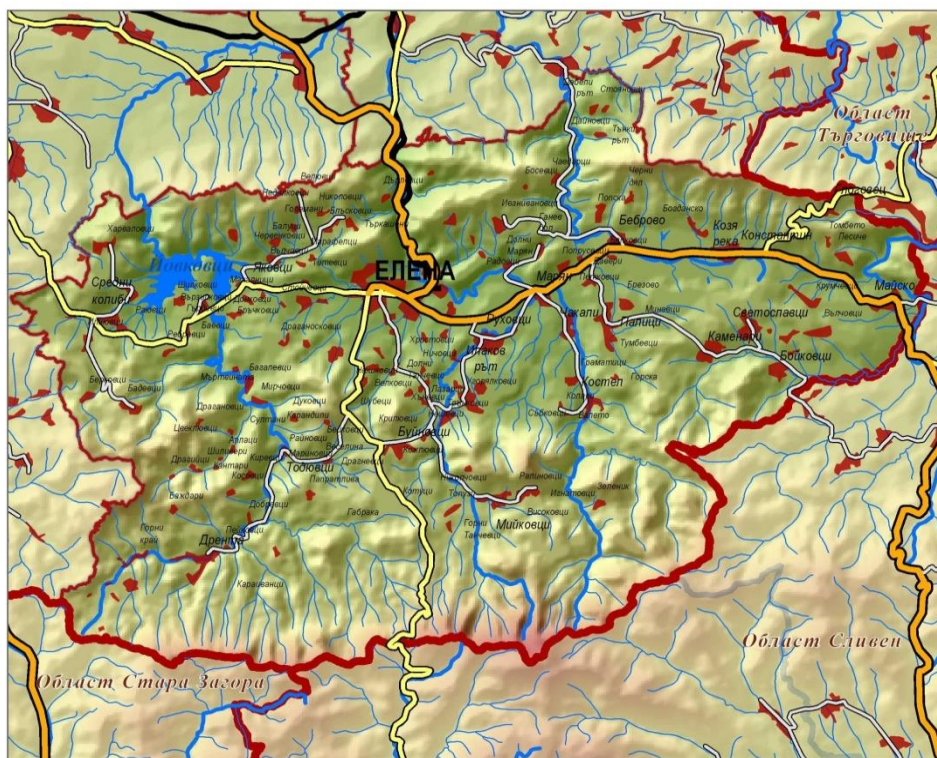
Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

ОБЩИНА ЕЛЕНА
ПРИРОДНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ
ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА

Пътна мрежа

- Път II клас
- Път III клас
- Общинска пътна мрежа
- ЖП линия

0 2 4 8 км

Почвената покривка е пъстра и разнообразна. Почвите са предимно плитки светлосиви и кафяви горски, а по поречията на реките в тесни ивици - алувиално-ливадни. Основни почвообразуващи скали са: пясъчници, мергелни шисти, варовици, конгломерати и др.

Основни почвообразуващи скали са: пясъчници, мергелни шисти, варовици, конгломерати и др. по произход предимно от Долна креда. Хумусният хоризонт е тънък (10 – 15 см). Голямата нарязаност на релефа и изсичането на горите са създали условия за силно развитие на почвена ерозия.

В югоизточните части на общината и по южната ѝ граница, при надморска височина над 900 м, почвите са предимно кафяви горски. В средната част на общината в посока изток – запад се очертава една широка ивица, обхващаща землищата Константин, Беброво, Руховци, Елена, Шилковци, Средни колиби и др., в която типичните светлосиви горски почви отстъпват място на различните свои подтипове. В тази част са се формирали и алувиално-ливадни почви в тясна ивица около речните корита.

В северната част реките Веселина и Златаришка протичат през широки проломи от силно ерозирали почви, където основната скала е излязла на повърхността.

Най-голям дял от територията се пада на горските площи - 357 427 дка (53,3%), което е условие за развитие на туризъм и индустрия, свързана с дърводобив. Горските ресурси до голяма степен определят нивото на замърсяване. Около горите се повишава турболентността и самопречистването на въздуха, особено на границите с полето. Горите спомагат за намаляването на замърсеността, в качеството си на филтър те поглъщат и неутрализират големи количества газове и интоксиканти. Разпределението на горските ресурси в общината

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

не е равномерно.

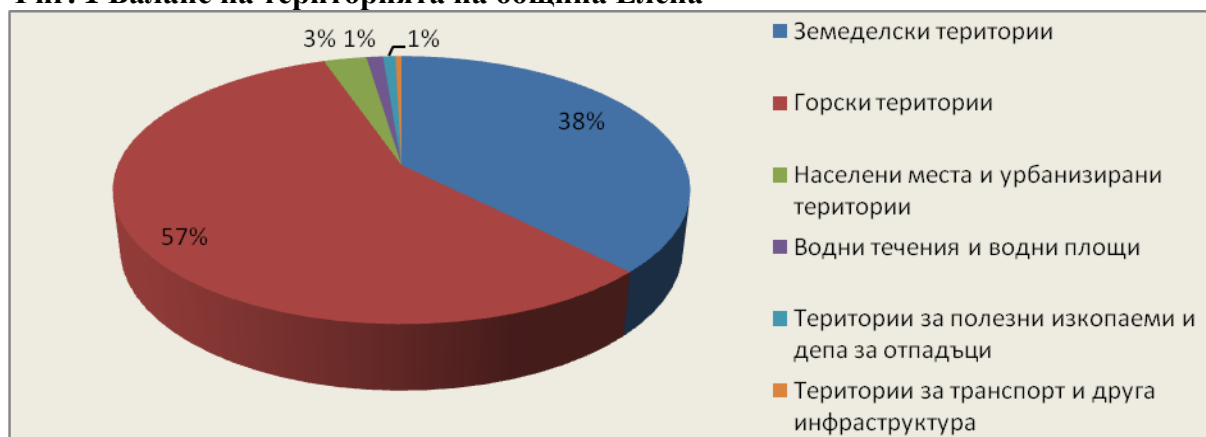
Таблица 2 Баланс на видовете територии по предназначение за община Елена

Видове територии и начин на ползване	Община Елена	Област Велико Търново	Относителен дял на община Елена спрямо областта %
Земеделски територии	253 259	3088784	8%
в т.ч. обработваеми земеделски площи	195 493	2623531	7%
Горски територии	383 003	1172312	33%
Населени места и урбанизирани територии	19 340	221554	9%
Водни течения и водни площи	7 440	94007	8%
Територии за полезни изкопаеми и депа за отпадъци	5 622	51349	11%
Територии за транспорт и друга инфраструктура	2 725	33566	8%
Общо:	671 389	4661572	14%

Източник: Агенция по геодезия, картография и кадастър към Министерството на регионалното развитие

Земеделската земя в общината е 253 259 дка, като 195 493 дка от нея е обработваема. Обработваемата земя в град Елена е 7 % от тази в областта. Най-голям дял заемат горските територии, които съставляват 33% от горските територии в област Велико Търново.

Фиг. 1 Баланс на територията на община Елена

Източник : Агенция по геодезия, картография и кадастър към Министерството на регионалното развитие

Урбанизираните територии представляват 2,57 % от общата площ на територията на община Елена. Най-голям дял в площоразпределението се пада на горските територии - 55,8%. Това е обяснимо, като се има предвид предимно планинският и силно залесен характер на общинската територия. Земеделските територии заемат около 1/3 от площта на общинската територия (38,9%), като в тяхната структура преобладават нивите (25,82%). Значително по-

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

нисък е относителният дял на трайните насаждения (4,43%) и на терените за аграрна инфраструктура (1,71%). Нарушените територии за възстановяване заемат незначителна част от общинската територия (0,0035%), което е показател за нейната съхраненост и много добрите ѝ екологични качества.

Защитените обекти от Националната екологична мрежа (НЕМ) са значително под средното ниво за страната. Площта на всички обекти от НЕМ в община Елена е 174,78 кв. км, което прави 26,1% от територията, при среден дял за страната от 35%. Поради липса на Общ устройствен план или други регулиращи фактори, променените имоти са дисперсно разпръснати върху територията на община Елена. Това ще създаде за в бъдеще много сериозни устройствени, екологични и комуникационно-транспортни проблеми.

Климат

Климатът в община Елена е **умерено-континентален с черти на планински**. В климатично отношение територията на общината може да се раздели на две зони – северна и южна. Поради големите разлики в надморската височина и изложението на склоновете в тези две зони числовите стойности на климатичните елементи варират в твърде широки граници.

В северните части на общината, включващи Еленските височини:

- средногодишните температури се движат в интервала 9,6-10,6°C;
- средногодишното количество на валежите е между 490 и 620 мм;
- снежната покривка се задържа между 40 и 60 дни.

В южните части на общината, включващи Елено-Твърдишката планина:

- средногодишните температури се движат в интервала 5-7°C;
- средногодишното количество на валежите е между 760 и 1150мм;
- снежната покривка се задържа между 84 и 142 дни.

И в двете зони валежният максимум е през май-юни, а валежният минимум е през февруари-март. Наблюдава се вторичен минимум през август-септември. Анализът на данните показва, че в северните части на общината климатът е умерено-континентален, а в южната зона климатът е с черти на планински. Климатичните параметри на южната зона са добра природна предпоставка за развитие на зимни ски спортове в територията – в района на връх Чумерна.

Води

Община Елена е богата на водни ресурси, а в планинската ѝ част има множество извори. Речната мрежа в община Елена включва основно водосборите на реките Златаришка, Джулюница, Бебровска, Веселина и Костелска. Дължината на р. Златаришка е 56,5 км, а водосборната ѝ площ е 86,2 км². Тя е десен приток на р. Джулюница. Река Джулюница е с начален приток р. Веселина. Дължината на река Джулюница е 85 км, а водосборната ѝ площ е 391,6 км².

Средногодишният отток при ХМС „Йовковци“ е 2,4 м³/сек. Режимът на речния отток е с максимум през май-юни, когато са и валежните максимуми. Тогава речните води нарастват до 18-20% от годишния воден обем. Минимумът на речния отток е през месеците август и септември. Водното ниво на грунтовите води в ниските тераси е плитко разположено и е

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

хидравлично свързано с речните води. То се покачва по време на пълноводната фаза на реките и често причинява разливания и локални заблатявания.

Към водните ресурси на общината следва да се отчитат и водите от изкуствените водоеми – язовири и микроязовири. Най-големият язовир на територията на община Елена е язовир „Йовковци“. Той е изграден на река Веселина. Задоволява потребностите от питейна вода на около 250 000 д. от областите Велико Търново и Габрово. Общият му обем е 92 179 000 м³. Строителството му започва през 1968 г. Неговото завиряване е започнато на 27.12.1977 г. Първото пускане на вода от язовира е на 25.04.1979 г. Освен този язовир има изградени още осем микроязовира, ползвани предимно за напояване и развъждане на риба за любителски риболов.

На територията на общината има множество извори, но с малък дебит. Някои от тях са каптирани и се използват като местни водоизточници за водоснабдяване на близките населени места. В село Майско е открит извор, считан за лековит, непроучен напълно и впоследствие изоставен.

Полезни изкопаеми

В общината няма открити залежи на полезни изкопаеми. Единствено речните русла се използват като източници за добиване на инертни материали - чакъл и пясък, намиращи приложение в строителството.

Биоразнообразие

Еленска община е богата на горска растителност. Най-разпространени от широколистните дървесни видове са: дъб, габър, явор, липа, бук и др. Като техни спътници се срещат бряст, клен, ясен, череша, круша, киселица и др.; от храстите най-често се срещат: глог, шипка, леска, дрян и др.

Дивечовото разнообразие е голямо. От едрия дивеч са разпространени сърната и благородният елен, а напоследък и дивата свиня, мечки, вълци, чакали, лисици, язовци, белки, златки и др.

Представители на дребния дивеч са зайци, яребици, пъдпъдъци и др. Във високите планински части на общината се срещат ястреби, соколи и множество дребни птички. На територията на община Елена са разположени два резервата - "Бяла крава", разположен върху землището на с. Костел и резерват "Хайдушки чукар" в землището на с. Буйновци.

В реките се срещат мряна и кефал. В пенливите и студени планински ручеи се въди балканска и дъгова пъстърва. Изкуствено се развъжда речната пъстърва. В язовир "Йовковци" се развъжда шаран, каракуда, платика, толстолоб, сом, бяла риба и др.

Изводи:

От направения анализ на природо-географските условия в община Елена могат да бъдат изведени следните изводи:

- ☞ Релефните особености и климатичните условия са добра предпоставка за предимствено развитие на отдиха и туризма в разглежданата територия.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ☞ Благоприятният климат и разнообразните природни феномени са важен природен ресурс за развитието на туризма и рекреацията в общината, който следва да бъде оптимално оползотворен.
- ☞ Релефните и климатични особености на южните части на територията на общината са добра предпоставка за развитие на зимни ски спортове в района на връх Чумерна. Този потенциал на община Елена на този етап не е напълно оползотворен.
- ☞ Водните ресурси на общината (реки, язовири и микроязовири) създават условия за развитие на риболовен туризъм, водни спортове и водни атракции.
- ☞ Агроклиматичните ресурси са подходящи за отглеждането на някои типични за условията на планинско земеделие култури, но дефицитът в баланса на овлажняването през активния вегетационен период е лимитиращ фактор, което налага прилагането на изкуствено напояване.
- ☞ Горската растителност обхваща значителна площ от територията на община Елена и в този смисъл се явява ресурс за развитието на някои важни за общината икономически отрасли като туризъм, дърводобив, дървообработване, производство на мебели и изделия от дърво и др. Този ресурс следва да бъде експлоатиран в разумни граници, гарантиращи опазването и съхраняването на горската флора и фауна.

2.2. Състояние на местната икономика

2.2.1. Общо състояние по тип предприятия и по икономически отрасли

През периода 2007-2013 г. развитието на икономиката на община Елена е подчинено на две основни събития, които силно повлияват социално-икономическото развитие на страната като цяло – влизането на България в ЕС през 2007 г. и финансовата криза, чиито първи признаци в световен мащаб започват да се усещат още през 2007 г., като кризата засяга страната ни с известно закъснение.

Присъединяването на България към ЕС гарантира устойчива и предсказуема бизнес среда, подпомогната и от провеждащата се последователна данъчна политика, която създава стимули за инвестиции в икономиката. През 2007 г. данъчната ставка на корпоративния данък е намалена от 15% на 10%, с което България се нарежда сред държавите-членки с най-ниски данъци. През 2008 г. е въведен пропорционален режим на облагане на доходите на физическите лица и единна данъчна ставка от 10%, което увеличава разполагаемите доходи на населението. Това е един от благоприятните фактори, рефлектиращи върху инвестиционната привлекателност на страната. В периода преди кризата България се оказва най-предпочитаната страна за преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в региона на Централна и Източна Европа. През 2006, 2007 и 2008 г. България водеше класацията убедително с двуцифрени числа за отношението между преки чужди инвестиции и БВП, като кулминацията беше достигната през 2007 г., когато ПЧИ в страната се равняваха на 29,4% от БВП.

Отражението на световната икономическа криза върху нашата страна започва да се усеща в края на 2008 г., когато реалният растеж на БВП се забавя. Кризата се изразява както в свиването на външното търсене на продукцията на българските износители, спада в международните цени на основни износни стоки, така и в намаляването на кредитната активност на банките и резкия спад на чуждестранните инвестиции в нашата икономика в резултат на нарасналия риск за инвеститорите. Отливът на чуждестранни инвестиции

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представлявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

продължава с безпрецедентни темпове и през 2011 г. и 2012 г., водейки след себе си ниска стопанска активност и повишена безработица.

Своеобразно отражение на икономическите процеси в страната в периода 2008-2012 г. се регистрира и на територията на община Елена, като най-силно изразени са промените, настъпили в резултат на финансовата криза. Таблица 2 предлага илюстрация на ключови индикатори за общото икономическо състояние на община Елена в рамките на петгодишния период от 2008-2012 г.

Таблица 3 Финансови показатели за предприятията от нефинансовия сектор

Показател	2008	2009	2010	2011	2012
Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12. (хил. евро)	1 992	1 298	1 605	1 207,3	1 408,5
Разходи за придобиване на ДМА (хил. лв.)	34 857	35 075	33 674	30 460	30 603
Произведена продукция (хил. лв.)	48 228	38 701	42 749	42 152	45 909
Нетни приходи от продажби (хил. лв.)	60 332	52 365	52 945	56 324	61 927

Източник: ТСБ - гр. Велико Търново

Община Елена се характеризира с невисоки икономически показатели. Видно от таблицата, размерът на ПЧИ в нефинансовите предприятия през 2012 г. намалява с 29,3% спрямо базовата 2008 г., като най-висок спад на чуждестранните инвестиции се отчита през 2011 г., възлизащ на 61% спрямо данните за 2008 г. Привлекателността на цялата област за преките чуждестранни инвестиции в сравнение с останалите 4 области от Северния Централен район е най-ниска.

Друг показател за степента на инвестиционна активност на територията на община Елена са извършените разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА). Колебливото движение на общите разходи за ДМА в периода 2007-2011 г. може да се дължи на комплекс от общи и специфични причини, чийто обстоен анализ обаче изисква неразполагаеми от екипа допълнителни данни. Би могло да се посочи един от общите фактори, които оказват пряко влияние върху придобиването на ДМА от нефинансовите предприятия - това е достъпът до външно финансиране и банково кредитиране, който през годините от разглеждания период е с непостоянни характеристики (условия, лихви и т.н). И докато големите компании по принцип прибягват до финансовите пазари, за да генерират инвестиции, малките предприятия имат достъп до финансиране само чрез ограничени ресурси. По-долу данните за общото състояние на икономиката на община Елена по тип предприятия ще разкрият преобладаващ дял на микро- (до 10 заети лица) и малките търговски дружества (до 50 заети лица) от общия брой регистрирани предприятия. Практиката в страната показва, че информацията за възможности за външна финансова подкрепа на малки предприятия много често не достига до целевия контингент и това е една от причините за слабата конкурентоспособност на МСП.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Обемът на произведената продукция на стоки и услуги на територията на община Елена също разкрива колебливи стойности, което затруднява дефинирането на категорична тенденция в икономическото развитие на общината.

Противоположна динамика се регистрира единствено при размера на общите нетни приходи от продажби. След спад в техните стойности през кризисния период, в 2012 г. отново бележат ръст с 3% спрямо 2008 г.

Коментираните показатели от таблица 2 не разкриват сериозна промяна в стопанското развитие на община Елена за периода 2008-2013 г. Налице е своеобразна икономическа стабилност, нарушена от неблагоприятните последици на финансовата криза в периода 2009-2011 г. В броя на нефинансовите предприятия, регистрирани на територията на общината се увеличава с 16,9% и достига 352 в края на 2012 г. Преобладават микропредприятията, което е тенденция и в национален мащаб за местните икономики на селски общини. Микропредприятията обаче не могат да предоставят задоволително решение на проблема с безработицата, докато такова решение се търси в лицето на МСП, характеризирани като основни двигатели за заетостта.¹

Таблица 4 Относителен дял на нефинансовите предприятия, регистрирани на територията на община Елена за периода 2008-2012 г.

Показател	2008	2009	2010	2011	2012
Предприятия с до 9 заети лица (%) (микро)	88	89,2	91,4	91,5	93,2
Предприятия с 10-49 заети лица (%) (малки)	9,6	9	7,5	7,6	6,0
Предприятия с 50-249 заети лица (%) (средни)	2,3	1,9	1,2	0,9	0,9
Предприятия с повече от 250 заети лица (%) (големи)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Източник: ТСБ - гр. Велико Търново

Данните от таблицата за малките и средни предприятия илюстрират значителен спад в техния дял в периода 2008-2012 г., като в същото време значително нараства дела на микропредприятията. Относителният дял на средните предприятия намалява с 1,4%, този на малките предприятия с 3,6%. През 2008 г. микропредприятията на територията на общината са 88% от общия брой предприятия в нефинансовия сектор, а през 2012 г. относителният им дял в местната икономика нараства на 93,2%. Като ключов фактор за тази динамика отново се определя финансовата криза, която дава отражение върху размера на сектора, тъй като по-големи по размер предприятия освобождават персонал и се трансформират в по-малки по размер. Микропредприятията се оказват „спасителна“ форма за местните икономики в селските райони, вкл. за община Елена, което до голяма степен се обуславя от по-ниската им зависимост от негативното влияние на външната среда и по-добрата им адаптивност към бързо променящата се икономическа бизнес среда.

Броят на предприятията от типа на „малките“ и „средните“ е много малък, като категорията

¹ Анализ на състоянието и факторите за развитие на МСП, 2011, ИАНМСП

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

на „големите” (с брой на заетите в тях лица над 250 души) на територията на общината липсва.

Не бива да се забравя обаче, че МСП изостават по конкурентоспособност в сравнение с големите предприятия с около два пъти по-ниска производителност, по-малка норма на печалба и по-ниско равнище на работна заплата.² Най-ниска е нормата на печалба в микропредприятията, където и производителността на труда, съответно добавената стойност е най-ниска. С нарастването на размера на предприятието се повишава и неговата рентабилност. Следователно, необходимостта от дефиниране на политики, съчетани с пакети от стимули за насърчаване развитието на МСП на територията на община Елена е жизненоважна.

По отношение структурата на местната икономиката на община Елена също не се регистрират промени, като тя продължава да има промишлено-аграрен характер. Таблица 4 дава илюстрация на структуроопределящите сектори.

Таблица 5 Дял (%) на произведена продукция от общата по сектори

	Преработваща промишленост	Селско, горско и ловно стопанство	Търговия	Строителство	Транспорт	Други
2008	62% ↓	↑ 10%	5% ↓	↑ 12%	↑ 6%	5%
2009	62%	↑ 11%	↑ 8%	6% ↓	5% ↓	↑ 8%
2010	↑ 64%	↑ 13%	6%	1% ↓	4% ↓	↑ 12%
2011	↑ 68%	11% ↓	6%	1%	↑ 6%	8% ↓
2012	↑ 70%	7% ↓	6%	1%	6%	↑ 10%

Източник: НСИ, ТСБ – гр. Велико Търново

По обем произведена продукция лидер в секторната йерархия е преработващата промишленост, следвана от селското стопанство и търговията. През последните години се наблюдава стабилно развитие и в сферата на обслужването. Водещ отрасли в него е: „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети”.

Въпреки ограниченото значение на аграрния сектор в стопанския профил на Елена това не омаловажава селскостопанския и горски потенциал на територията за развитие на определени отраслови направления, които са разгледани в следващия раздел.

2.2.2. Аграрен сектор

Физико-географските характеристики на община Елена не предполагат развитие на интензивно земеделие. Най-голям дял в площоразпределението се пада на горските територии - 55,7%. Това е обяснимо, като се има предвид предимно планинският и силно залесен характер на общинската територия.

Земеделските територии заемат около 1/3 от площта на общинската територия (38,9%), като в тяхната структура преобладават нивите (25,8%). Значително по-нисък е относителният дял

² Анализ на състоянието и факторите за развитие на МСП, 2011, ИАНМСП

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

на трайните насаждения (4,4%) и на терените за аграрна инфраструктура (1,7%). Прави впечатление фактът, че нарушените територии за възстановяване заемат незначителна част от общинската територия (0,0035%), което е показател за нейната съхраненост и много добрите ѝ екологични качества. Предвид характера на селскостопанската дейност в общината земеделските стопани идентифицират предимно площи, които използват за паша на животните или косят. Сравнително малък е дялът на площите, които са очертани като обработваеми земи и трайни насаждения, но се наблюдава тенденция за увеличаването им в периода 2011-2012 г.

От последното преброяване на земеделските стопанства през 2010 г. МЗХ акумулира по-детайлни данни, отнасящи до селското стопанство. Така например, отчетеният размер на използваната земеделска площ (ИЗП) на територията на общината възлиза на 40 764,0 дка. От 622 земеделски стопанства в община Елена 617 обработват 1.9% от ИЗП. Средният размер на ИЗП в община Елена е 66.1 дка при 232.7 дка за областта при среден размер за страната от 101.3 дка. Стопанствата, които обработват над 500 дка ИЗП, са 8 бр. и обхващат 56,8% (23 159.1 дка) от общата ИЗП на областта. Земеделските стопанства, които обработват до 10 дка, са 321 бр. или 51,6% от стопанствата с ИЗП в общината, но обработват само 2,9% (1 190.3 дка) от ИЗП.

Таблица 6 Разпределение на земеделските стопанства в община Елена според размера на ИЗП по общини

		ИЗП (дка)							
> 0.0 и < 10.0		≥ 10.0 и < 20.0		≥ 20.0 и < 100.0		≥ 100.0 и < 500.0		≥ 500.0	
Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)
321	1190.3	105	1387.2	135	5419.0	48	9608.4	8	23159.1

Източник: МЗХ, отдел "Агростатистика", ПЗС 2010

Протичащите структурни процеси, ускорявани най-вече под влияние на прилагането на ОСП, водят до уедряване на земеделските стопанства както в областта, така и в община Елена, но със значително по-бавни темпове. С нарастване на общия размер на ИЗП в резултат на активизиране търсенето на земя, усвояването на по-ниско плодородни земи и наличието на стимули за разширяване на стопанствата се ускорява темпът на концентрация в отрасъла.

Данните за ИЗП за област Велико Търново показват обаче, че достигнатото ниво на използване на земеделски ресурси в община Елена е съществено по-ниско от средното за областта, което, от своя страна, не допуска определянето на общината като отличителен земеделски район. В подкрепа на този извод се отнасят и посочените данни в таблица 4 за дела на произведената селскостопанска продукция от общата за територията.

Динамиката в броя на земеделските стопани и размера на ИЗП през определен интервал от време е ключов показател за развитието на селското стопанство на дадена територия.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората**Таблица 7 Земеделски стопанства и тяхната ИЗП в община Елена**

Област/община	Стопанства (брой)		Промяна ±%	Използвана земеделска площ (ИЗП) (дка)		Промяна %
	2003	2010		2003	2010	
Област Велико Търново	22 011	9 344	-57,5	1629783,4	2094732,1	28,5
Община Елена	1 292	622	-51,9	19 376,60	40 764,00	110,4

Източник: МЗХ, отдел "Агростатистика", ПЗС 2010

Видно от таблицата, броят на земеделските стопанства в община Елена и общият за област Велико Търново намалява средно с половина за период от 7 години, което е в синхрон с тенденциите на национално ниво. В същото време размерът на ИЗП нараства почти два пъти за община Елена срещу значително по-малък темп на увеличение за областта. Анализирани поотделно, тези индикатори могат да се тълкуват разностранно, в зависимост от перспективата на наблюдение и оценка. Когато обаче двата показателя се разгледат в зависимост един към друг, ясно се откроява обща тенденция за преследване на ефективност в производството на селскостопанска продукция на територията на община Елена – повече площ се обработва от малко стопанства.

Тенденция към увеличаване на ИЗП в стопанствата за сметка на намаляване на броя им е показател за засилване процесите на уедряване на земята. Основните фактори за увеличаване на ИЗП са положителните ефекти от общата селскостопанска политика и общият икономически растеж на икономиката до 2009 г., които доведоха до повишаване конкурентоспособността на земеделското производство. Въпреки това, както по-горе се констатира, все още общият брой на земеделските стопанства в общината се запазва сравнително висок. В резултат на това средната ИЗП на едно стопанство е 6,6 ха, при 23,3 ха за областта и 12,1 ха за страната.

Близо половината от стопанствата попадат в най-ниската по размер на приходите група. Това означава, че в земеделското производство в община Елена се използват повече ресурси за генериране на единица продукция (виж Таблица 4), което прави сектора неконкурентноспособен с от много ниска до отсъстваща добавена стойност. От друга страна обаче, това е показател за развитие на фермерско земеделие в отсъствието на големи арендатори, което предполага хармонично разпределение на селскостопанските блага на територията, но основно за задоволяване на собствени нужди, тъй като продукцията е ограничена и неконкурентноспособна за реализация на пазари.

Основните фактори, ограничаващи развитието на растениевъдството са свързани основно с недостиг на финансови средства за уедряване и модернизирани на производството. Наблюдава се и слаб интерес на производителите към възможностите за сдружаване в организации на производители. Понастоящем такива организации на територията на общината липсват.

С оглед характера на селскостопанската дейност в общината, делът на площите, които са очертани като обработваеми земи и трайни насаждения, е сравнително малък, но се наблюдава тенденция за неговото увеличаване през 2012 г. По данни на ОС „Земеделие“ за

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2012 г. с най-голям дял в селскостопанския фонд са изоставените ниви – 91 847 дка, ниви - 90 340 дка, мери и пасища – 27 527 дка, ГЗЗ – 24 787 дка, пасища с храсти - 10 705 дка, ливади – 5 150 дка, храсти – 4 121 дка. Природно-климатичните условия на територията са подходящи за отглеждане на трайни насаждения, но от съществуващите доскоро насаждения към 2012 г. са останали овощни градини 3 156 дка, лозя – 538 дка, малини, касис – 236 дка, а 772 дка са изоставени трайни насаждения.

Почвените и климатични условия, както и характерът на релефа определят до голяма степен и вида на основните култури, които се отглеждат в община Елена. Тяхната номенклатура е твърде ограничена. Посевните площи се използват за отглеждането основно на зърнени култури (пшеница, ечемик, царевица) и картофи. Пшеницата е зърнената култура, която участва активно, както в удовлетворяване на вътрешното търсене и потребление, така и във външнотърговските потоци.

Таблица 8 Посевна площ и добиви от основните земеделски култури в община Елена към 2007 г. и 2012 г.

Основни култури	2007 г.		2012 г.	
	Площ (дка)	Добив (кг/дка)	Площ (дка)	Добив (кг/дка)
Пшеница	400	200	1940	285
Ечемик	100	150	1020	180
Царевица	200	67	440	300
Картофи	540	967	600	1050

Източник: Областна служба „Земеделие” – Велико Търново

Производството в зърнения сектор след 2006 г. значително нараства. Спрямо 2007 г. площите засети с пшеница се увеличават почти пет пъти, или 1540 дка, а тези с ечемик се увеличават с 920 дка. Възходящото развитие на сектор зърнопроизводство се дължи преди всичко на икономически фактори. Дизайнът на прилаганата политика по I стълб – СЕПП, при която плащанията се извършват на базата на площ, стимулира подотрасли, които разчитат на икономии от мащаба на производството и ниска интензивност на разходите на единица площ. Това обяснява силното разрастване в сектор зърнопроизводство. Въпреки това средните добиви на зърнените култури остават сравнително-ниски, като в разглеждания период добивът на пшеница се нараства едва с 42,5%, а този на ечемик с 20%. Това показва, че този сектор също се нуждае от модернизация и повишаване на производителността на труда и ефективността.

Данните за посевните площи, както и тези за средните добиви от отделните земеделски култури в община Елена за разглеждания 5-годишен период дават основание да се направят следните констатации:

- като цяло размерът на използваемите (посевните) площи е твърде ограничен. През 2007 г. тези площи представляват една незначителна част от общата площ на обработваемите земеделски земи в общината. Нарастването на тези площи през 2012 г. се дължи основно на стимулите, които се осигуряват за зърнопроизводителите в страната;
- в община Елена преобладават частните земеделски стопанства с относително малки парцели земя;

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г. “. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- релефните особености не позволяват обособяването на по-големи масиви от обработваеми земи, които да благоприятстват приложението на съвременна агротехника;
- средните добиви от декар за зърнените култури в община Елена са значително по-ниски от тези в равнинните части на област Велико Търново. Причините за това са от комплексен характер – по-ниския почвен бонитет и по-слабото приложение на агротехнически мероприятия.

От гледна точка на брой стопанства данните за категорията стопанства „ягоди, пресни зеленчуци (вкл. картофи) и цветя“ разкриват интерес за отглеждане на зеленчуци (вкл. картофи). Значителната част от зеленчукопроизводството се използва за личните нужди на домакинствата, като в последно време една малка част от населението се ориентира към отглеждане на по-големи количества картофи с цел търговия.

Таблица 9 Брой стопанства и категории използвана земеделска площ (дка) в община Елена към 2010 г.

Зърнени култури		Фуражни култури		Ягоди, пресни зеленчуци (вкл. картофи) и цветя		Други площи от обработваемата земя		Овощни видове и други трайни насаждения без лозя	
Стопанства	Площ	Стопанства	Площ	Стопанства	Площ	Стопанства	Площ	Стопанства	Площ
144	1 819.6	42	499.0	447	269.5	43	1 775.5	78	463.6

Източник: МЗХ,отдел "Агростатистика", ПЗС'2010

По данни на преброяването на земеделските стопанства към 2010 г. на територията на община Елена са регистрирани 447 стопанства в тази категория, които обработват 269.5 дка. Интересът към зеленчукопроизводството на територията включва предимно отглеждането на картофи. С оглед на ограничената разполагаема площ за зеленчукопроизводство, използването на метода на биологично производство следва да бъде предпочитан и стимулиран, за да може да се развива поликултурно, икономически целесъобразно, земеделие на територията. Биологичното производство в България е в начален стадий на своето развитие, но потенциалните възможности пред него са много големи. На територията на община Елена има наличие на потенциал за значително увеличаване на площите, обема и видовете земеделски биологични продукти. Българските биологично произведени продукти имат добра реализация и са конкурентни на европейския пазар, докато пазарът на биопродукти в България може да се определи по-скоро като зараящ се.³ Това налага конструктивни мерки за насърчаване биологичното отглеждане на подходящи за територията култури, които включват още гъби, билки, зеленчуци и др.

Аронията също е култура с голям потенциал за развитие на територията на община Елена. През стопанската 2012/2013 г. са засети 105 дка. Фирма „Сортоизпитване – Елена“ ООД произвежда разсад от арония, плодове от арония, оказва селскостопански консултации и извършва сортоизпитване. Полезно би било да се увеличат разсадниковите площи, в които да

3 Д. Митова, „Анализ и оценка на влиянието на ОСП на ЕС и на националната аграрна политика върху биологичното земеделие“ в Планов проект на ИАИ към ССА „Ефекти от прилагане на ОСП на ЕС върху земеделието и ХВП“ 2011-2012 г.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

се отглежда посадъчен материал за създаването на нови площи с трайни насаждения от сливи, ябълки, вишни, череши, малини, касис, арония, къпини, ягоди и др.

Животновъдство също е сектор, който се нуждае от допълнителни стимули за неговото реабилитиране след практически пълната ликвидация на формите на концентрирано фермерско животновъдство. Община Елена е с големи традиции в животновъдството и с благоприятни условия за развитие, както на преживното животновъдството (наличие на 5 150 дка ливади и 27 527 дка мери и пасища), така и на свиневъдството и птицевъдството.

На територията на община Елена, подобно на ситуацията в растениевъдството, преобладава отглеждането на малки стада от животни в малки стопанства. Отрасльът е ориентиран основно към самозадоволяване на населението. Малка част от продукцията има стоков характер и това е валидно основно за **говедовъдството**. В община Елена има частни животновъди, които отглеждат преди всичко едър рогат добитък и овце. Те са обезпечени с фуражи собствено производство, което намалява себестойността на животинската продукция и повишава качеството ѝ.

Говедовъдството и овцевъдството са основните перспективни отрасли на животновъдството в община Елена, които дори бележат определен ръст през последните пет години (Таблица 9). Неблагоприятната тенденция на намаляване броя на говедата, която е характерна за областта и страната като цяло, не е характерна за община Елена. По данни на ОС „Земеделие“ броят на говедата в края на 2012 г. се увеличават два пъти спрямо 2007 г. и достига 1741 глави, в т.ч. 1165 крави. Говедовъдството е основно с млечно направление. Броят на овцете също бележи ръст с 37%, като в през 2012 г. достига 10 200 бр.

Броят на отглежданите птици, кози и свине варира за посочения период, но като цяло се запазва относително постоянен.

Таблица 10 Брой на основните видове селскостопански животни в община Елена за периода – 2007-2012 г.

Видове животни	2007	2012
Говеда	711	1480
в т.ч. крави	655	910
Овце	6201	8521
Кози	2244	2126
Свине	722	640
Птици	4000	4700
Пчелни семейства	2825	3685

Източник: ОС „Земеделие“ – гр. Елена

Като особено перспективно за община Елена се очертава **пчеларството**. През разглеждания период броят на пчелните семейства е нараснал с 860, или с около 30%. В община Елена има производители на различни видове биологично сертифициран пчелен мед с отлични качествени показатели. Има потенциал за увеличаване на дела на биологичното пчеларство в общината.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Увеличаването на броя на животните има за резултат и намаление на продукцията в животновъдството. Говедовъдството е основно с млечно направление. Спрямо 2010 г. продукцията от краве мляко се увеличава с 19,7%, докато производителността от краве мляко остава непостоянна.

Таблица 11 Продукция от животновъдството в периода 2009-2012 г.

	Краве мляко (хил.л)	Овче мляко (хил.л)	Яйца (хил.бр.)	Месо от ЕРД (т.)	Месо от ДРД (т.)	Птиче месо (т.)	Свинско месо
2010	2 832	136	964	14	4	6	36
2011	3 309	312	824	14	4	6	36
2012	3 390	188	1 020	15	4	7	36

ОС „Земеделие“ - гр.Елена

Като цяло животновъдството в Елена се развива положително, като в някои от подотраслите (като млекопроизводство) положителните тенденции вероятно ще продължат. Стабилизирането на свиневъдството е свързано със засилване на пазарната ориентация на продукцията. Трябва да се подчертае, че в говедовъдството от 2007 г. досега се наблюдава постепенно увеличаване на броя на месодайните крави. Може да се очаква, че месодайното говедовъдство ще продължи да се развива и да се разширява, за което има предпоставки, една от които е невъзможността на малките стопанства от III категория да покрият изискванията за качество на произвежданото мляко. Към 2012 г. на територията на общината са регистрирани 225 говедовъдни стопанства, като само едно е от I група, останалите са от трета. Същевременно общината разполага с привлекателни условия от гледна точка на пасища и природни условия за разрастване на месното говедовъдство и с решаване на въпросите на пазарната реализация и разработване на вертикалните връзки в това производство могат да се очакват положителни тенденции.

Ключов момент за развитието на животновъдството е повишаване на качеството на произвежданата продукция, което може да се постигне чрез въвеждане на иновативни технологии, модерни методи за управление на фермите и доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към животните, които надхвърлят съответните задължителни стандарти и изисквания. Подобреното качество ще окаже положителен ефект и върху тези сектори от хранителната индустрия (млекопреработвателна и месопреработвателна), в които има недостиг на качествени местни суровини.

Друга възможност за увеличаване себестойността на произведената продукция е въвеждането на биологичното животновъдство. Това включва както разширяване на използването на известни, така и въвеждане на нови технологии; подкрепа на сертифицирането на продукцията; идентифициране и разработване на пазарите и прилагане на комплексни практики, обединяващи производството с туристически и др. услуги.

Горско стопанство

Значителният по размери горски фонд в община Елена се стопанисва от две Държавни горски стопанства – ДГС „Елена“ и ДГС „Буйновци“.

Общата площ на горския фонд, стопанисван от ДГС „Елена“, е 31 371ха. По формата на

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

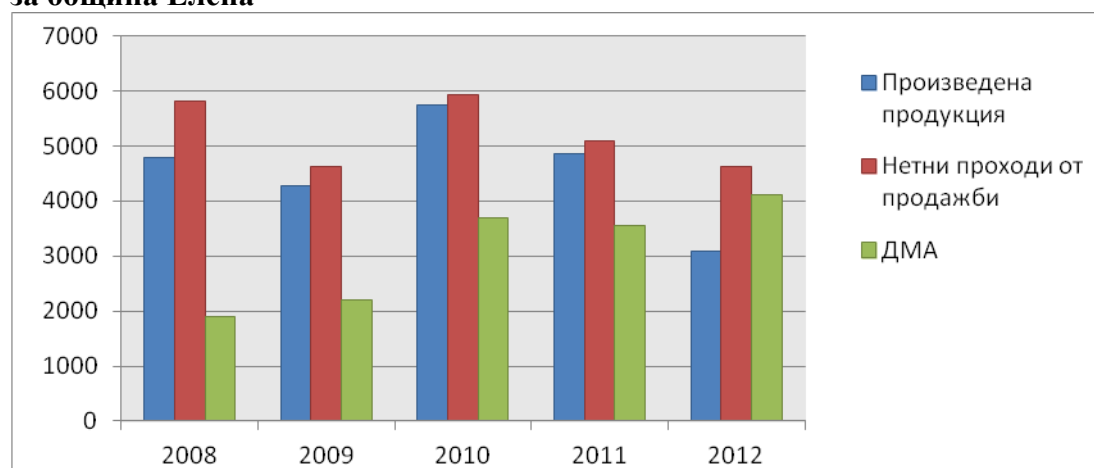
собственост той е разделен както следва: 75,4% държавен горски фонд, 14,5% частен горски фонд, 10% от него е общински горски фонд. В структурата на горите (по видове) преобладават издънковите (30,0%), следвани от широколистните високоствъблени (22,0%) и иглолистните (15,0%). Средногодишното ползване на дървесина по действащия Лесоустройствен план на ДГС „Елена” е 54 049м³.

Второто Държавно горско стопанство – ДГС „Буйновци” - стопанисва горите в южната част на община Елена. Общата му площ е 15 044,1ха. По формата на собственост той е разделен както следва: 79,05% държавен горски фонд, 10,60% частен горски фонд, 10,35% общински горски фонд. В структурата на горите (по видове) преобладават широколистните високоствъблени (46,44%), следвани от иглолистните (24,69%) и издънковите и нискоствъблените (10,47%). Средногодишното ползване на дървесина по действащия Лесоустройствен план на ДГС „Буйновци” е 25 680м³.

Като цяло това е сектор с ограничена възможност за разнообразяване на дърводобивните процеси, но ключов за добавяне на стойност на територията в контекста на дървопреработвателната промишленост, която е обект на анализ в следващия раздел. Дърводобивът на територията на община Елена е насочен основно към добиване на дърва за горене и в значително по-малка степен към добив на строителна дървесина и дървесина за нуждите на производството на мебели.

Интересен обект на анализ и неговата роля в общите тенденции на развитие на селскостопанския и горски сектор в община Елена представлява поведението на земеделските производители от целевата територия. Ако броят на стопанствата намалява, а размерът на ИЗП се увеличава, тоест регистрира се устойчива тенденция, то някои ключови финансови показатели за сектора разкриват малко по-колеблива динамика на развитие.

Фиг. 2 Финансови показатели за сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ (хил. лв) за община Елена

Източник: НСИ, ТСБ - гр. Велико Търново

Видно от графиката, показателите произведена продукция и нетни приходи от продажби бележат значителен спад през последните две години 2011-2012 г., като ефектът на кризата се явява с известно закъснение, отразявайки се на сектора през 2011 г. В периода 2008-2012 г. произведената продукция намалява на средногодишно с 7%, а нетните приходи от

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

продажба намаляват с 4%, като и двата показателя бележат своя най- висок ръст през 2010 г. Увеличаването в постоянния размер на ДМА спрямо останалите два показателя през целия период 2008-2012 г. би могло да илюстрира осъзнаване на необходимостта от модернизация на мощностите с цел повишаване на конкурентоспособността на произведената продукция. Спрямо базисната 2008 г. инвестициите в ДМА бележат ръст през 2012 г. повече от два пъти достигайки 4 119 хил.лв.

В разглеждания период възможности за модернизация на земеделски стопанства предоставя ПРСР 2007-2013 г. Въпреки ниска активност за кандидатстване по мерките, графиката показва очевиден инвестиционен потенциал в сектора при драстично намаление на нетните приходи от продажби в периода 2011-2012 г.

2.2.3. Промисленост и строителство

С богати традиции в преработващата промисленост (ПП) в близкото минало, днес ПП продължава да е водещ структуроопределящ сектор в местната икономика на община Елена, чийто дял произведена продукция от общата (таблица 4) е най-висок през целия 5-годишен период на наблюдение (2008-2012), като в края на 2012 г. увеличава своя дял сред произведената продукция на 70%. Въпреки икономическите трусове и предизвикателства (вкл. противоречивите резултати от приватизацията на промишлените предприятия) община Елена успява да съхрани традиционни за територията производства, като едновременно с това бавно, но поетапно изгражда среда за диверсификация на доходите в непромишлени сектори, основно в контекста на интегрирания туризъм. Текущото състояние на ПП обаче се нуждае от редица инвестиции за неговото пълноценно реабилитиране и функциониране, така че да се оптимизират условията за затваряне на производствения цикъл в селското и горско стопанство.

С оглед наличието на подходящи природни ресурси прави впечатление отсъствието на голям брой предприятия в сектора на дървопреработвателната промисленост и по-конкретно в икономическата дейност „Производство на дървен материал и изделия от него“. В периода след 2005 г. на мястото на по-големите промишлени предприятия, които трудно се адаптираха към новите икономически условия, се появяват нови малки частни предприятия, които са по-адаптивни към динамично променящата се икономическа среда.

Голям брой малки и микро-предприятия на територията на общината осъществяват дейност в отрасъл „Производство на храни, напитки и тютюневи изделия“. От тях най-големо е „Би Си Си Хандел“, което през анализирания период се утвърждава на регионалните пазари в страната, а също така е и едно от първите млекопреработвателни предприятия в страната, което получава одобрение от Европейската комисия за износ в страните от Общността.

Друго голямо предприятие в хранително-вкусовата промисленост е “Консерва S & L България” ООД, която се занимава с изкупуване, производство, преработка, съхранение и експорт на диворастващи и култивирани плодове, зеленчуци и гъби.

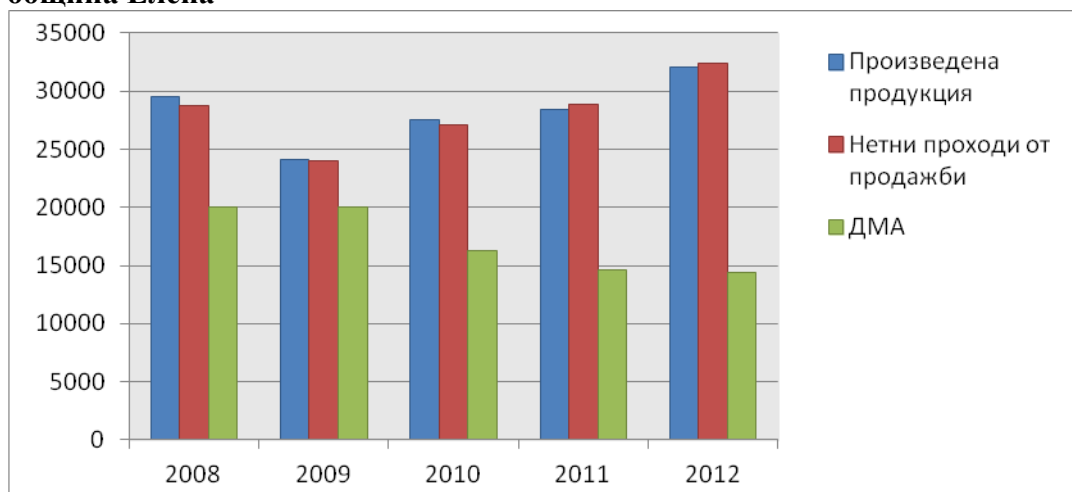
В сферата на транспортното машиностроене с традиции в производството на различни видове ремаркета е фирма „Ремел“ АД . На базата на местния дървен материал, в общината осъществяват дейност и няколко малки предприятия за производство на фасониран дървен материал и за производство на изделия от дърво (мебели).

Производствените мощности на преработващата промишленост в община Елена са концентрирани предимно в общинския център. Дори в по-големите села като Константин и Майско промишлено производство липсва, а възможностите на съществуващите стопански дворове на бившите ТКЗС и АПК в селата в общината не са напълно оползотворени за целите на производството.

Предприятия от преработващата промишленост продължават да бъдат основен катализатор за функционирането на местната икономика на община Елена. За периода 2008-2012 г. техният брой запазва относително стабилни нива, поддържащи средно 8% дял от общия брой икономически единици. Към 2012 г. именно в преработващата промишленост са концентрирани 70% от произведената продукция, 52% от нетните приходи от продажби, 40% от заетите и 47% от инвестициите в ДМА.

Долната графика илюстрира динамиката на ключови финансови показатели за функционирането на сектора в периода 2008-2012 г.

Фиг. 3 Финансови показатели за сектор „Преработваща промишленост“ (хил. лв.) за община Елена

Източник: НСИ, ТСБ - гр. Велико Търново

Промяната в стойността на произведената продукция, респ. нетните приходи от продажби, закономерно следва колебанията в световните и национални финансово-икономически процеси. Въпреки това в периода 2008-2012 г. произведената продукция нараства средногодишно с 3%, а нетните приходи от продажби с 4%. Противоположно поведение показва показателят „разходи за придобиване на ДМА“. В двугодишния кризисен период 2008-2010 г. неговите стойности нарастват, а в периода 2010-2012 г. се наблюдават обратни тенденции. Тази интересна картина илюстрира наличие на своеобразна независимост на инвестиционната активност в ПП от реалното функциониране на предприятията, измеримо чрез показателите „произведена продукция“ и „нетни приходи от продажби“. И тъй като очевидно голяма част от инвестициите не се извършват със собствени средства, то източниците на финансови ресурси за тях се свеждат до оперативни програми и кредитни схеми. Справка в ИСУН показва, че по ОП „Развитие на конкурентоспособността“ в периода 2007-2013 г. само едно предприятие е реализирало проект за технологична модернизация.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Това е "Елваис" ООД с проект за въвеждане на СУК съгласно ISO 9001:2000 на обща стойност от 12 293 лв. Отпускането на финансови ресурси по различни други схеми изисква платежоспособност, която местните МСП очевидно успяват да осигурят, макар и във време на криза.

Едновременно с ПП в началото на изследвания период **секторът строителство** също формира съществен по размер дял (12% за 2008 г.) в общата произведена продукция на територията на община Елена, докато в края на 2012 г. е 1%. За разлика от промишлеността обаче във всяка следваща година след 2008 г. строителството регистрира спад по разглеждания показател, което, освен че е ефект от кризата, може да бъде и индикатор за изчерпан капацитет. Строителният отрасъл е функция от инвестиционната политика, провеждана в общината и състоянието на общинската икономика. Поради тази причина като резултат от икономическата криза в страната строителният отрасъл в община Елена към 2011 г. се намира в кризисно състояние (Таблица 11).

Таблица 12 Основни икономически показатели на отрасъл „Строителство” в община Елена за периода – 2008-2011 г.

Показатели	2008	2012
Строителни фирми (брой)	17	15
Размер на произведената продукция (хил.лв.)	5 631	2 456
Нетни приходи от продажби (хил.лв.)	4 909	1 924
Размер на ДМА(хил.лв.)	2 563	1513

Източник: НСИ, ТСБ - Велико Търново

Строителните фирми в общината осъществяват дейност най-вече в сферата на жилищното строителство и строително-ремонтните услуги, поддръжката на пътната и уличната мрежа и благоустрояването. За дейността на строителството е създадена и съответната инфраструктура: бетонови възли, арматурни дворове, складове за строителни материали и др.

2.2.4 Услуги

Сферата на услугите в община Елена се развива с относително по-устойчиви темпове от останалите два икономически сектора. Това се дължи на няколко отрасли с обслужващ характер, които се развиват успешно през последните години. Това са отраслите: „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети”, „Хотелиерство и ресторантьорство” и „Транспорт, складиране и пощи”. В сектора „Услуги“ отрасълът със структуроопределящо значение за местната икономика на община Елена е търговията. Въпреки нейната обща привлекателност като дейност, генерираща бърза печалба при минимум разходи и извършваща интеграция между производство и потребление, нейният дял в общите стойности на ключови финансови показатели за местната икономика в периода 2008-2012 е все още ограничен (виж таблица 4).

Европейски съюз

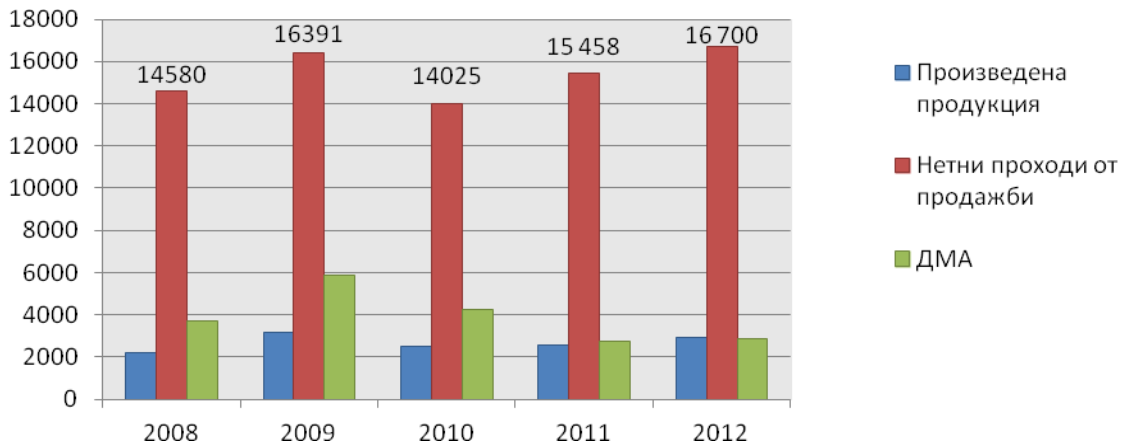

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

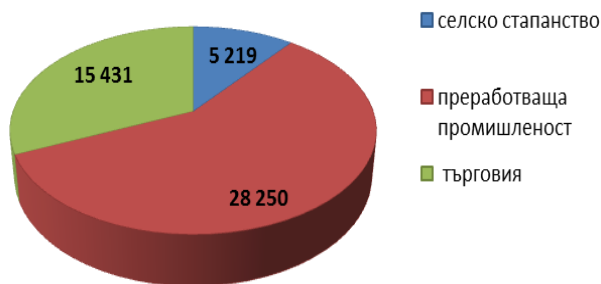
Фиг. 4 Финансови показатели за сектор „Търговия“ (хил. лв.) за община Елена

Източник: НСИ, ТСБ – Велико Търново

Данните от графиката илюстрират динамика на размера на нетните приходи от продажби, която закономерно следва промяната във финансово-икономическите тенденции в разглеждания период. В съпоставителен план със секторите преработваща промишленост и селско стопанство по осреднени стойности за периода, дялът на нетните приходи от продажби в търговията спрямо общите заема второ място. По другите два икономически показателя (размер на произведена продукция и дълготрайни материални активи), търговията отстъпва на преработващата промишленост.

Фиг. 5 Осреднена стойност на нетните приходи от продажби (хил. лв.) по сектори за периода 2008-2012 г.

Източник: ТСБ - Велико Търново

В търговията към 2012 г. са регистрирани 124 фирми от общо 352, или 35,2% от общия брой регистрирани фирми в община Елена. Това са основно предприятия от типа „микро“ и „малки“. По този показател търговията заема челни позиции спрямо останалите икономически сектори. Всички регистрирани фирми в отрасъла са в частния сектор. Съпоставката между данните за броя на фирмите и броя на заетите в тях лица показва, че търговската мрежа в общината е съставена от малки обекти (с обслужващ персонал от 1 до 4 души). Структуроопределящите търговски обекти (супермаркети и хипермаркети) не са представени в търговската мрежа на общината.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

С по-голяма търговска площ е Градският универсален магазин (ГУМ) в централната част на гр. Елена.

Освен търговията, с голям потенциал за развитие в община Елена е и **туризмът**. За да бъде анализът на състоянието на туризма в община Елена адекватен, е необходимо да се изследват различни количествени показатели и качествени аспекти от неговата организация и цялостно представяне в изследвания период.

Към 2013 г. броят на категоризираните обекти за настаняване на територията на община Елена е 118, като в периода 2007 – 2013 г. легловата база се покачва и се удвоява.

От Фиг. 6 се вижда, че след драстичния скок в броя на леглата през 2009 г. и последващото намаляване, тенденцията за лек спад е прекъсната през 2013 г. и броят им се движи нагоре като достига 866 легла през 2013 г. Това налага извода, че интересът към предлагане на услуги в общината се увеличава. Този факт е в отговор и на увеличения туристопоток към дестинацията, както и на осъзнаването на възможностите за допълнителни доходи на местното население, които предлага туризмът.

Голяма част от тези места за настаняване не са новопостроени за целта, а по-скоро уплътняват вече съществуващ сграден фонд, като променят предназначението му – семейни къщи на село или в града или вили, които се преустройват за посрещане на гости.

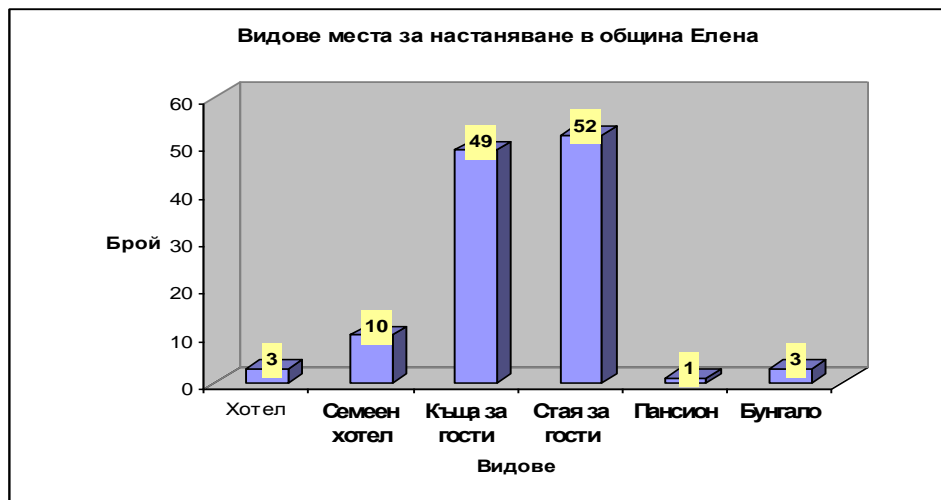
Фиг. 6 Брой легла в места за настаняване в община Елена (2007 - 2013 г.)

Източник: НСИ

На Фиг. 7 е представена структурата на средствата за подслон по видове.

Фиг. 7 Видове места за настаняване на територията на община Елена (2013 г.)

Източник: Общинска администрация

Лесно се забелязва, че местните предприемачи са предпочели да се концентрират около 2 основни типа обекти – къщи и стаи за гости, които представляват над $\frac{3}{4}$ от общия брой. Този избор е съвсем логичен и отговаря както на мащаба и на духа на общината, така и на възможностите за инвестиции на местните предприемачи. Тези видове настаняване са в хармония с местните туристически ресурси, отговарят на приемателния капацитет и специализацията към момента на територията и действат благоприятно за привличане на широк кръг от туристи от страната и чужбина. По своята същност тези обекти имат най-голяма роля за устойчивото развитие на туризма на дадена територия и осигуряват допълнителни доходи на представители на местната общност. От друга страна, ограниченият брой хотели и семейни хотели говори за по-висок процент на самонаетите лица и съответно по-нисък брой на пряко заетите в обслужването в туризма.

Що се отнася до разпределението на средствата за подслон по територията, не е изненадващо, че над $\frac{1}{3}$ от обектите се намират в Елена - 43 обекта - а останалите 75 са разпръснати в останалите части на общината. Това е разбираемо предвид концентрацията на работна ръка, услуги и обекти за посещение/атракции на територията на общинския център.

Важно е да се отбележи разнообразието по отношение на капацитета на местата за настаняване, който варира между 2 и 88 легла. Половината от обектите са с капацитет между 6 и 10 легла (62 броя), следвани от 19 обекта в следващата леглова категория (11-15 легла) и 19 обекта със скромните 0-5 легла, предимно под формата на стаи за гости. Не е изненадващо, че почти 90% от обектите са с до 20 легла, което е оптималния вариант за управление на семеен обект или за допълнителни доходи за опериращото го семейство. Преобладаващият леглови капацитет е оптимален както при специализация в крайноседмични пътувания, така и за ваканционни пътувания на семейства с деца, което често е основният туристопоток в много сходни на община Елена дестинации.

По отношение на категорията на обектите преобладават обектите с 2 звезди – 70 броя, следвани от обектите с 1 звезда – 30 броя, а 18 обекта получили 3 звезди. Това съвпада с

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

преобладаващите предпочитания на посетителите на община Елена и напълно отговаря на измерението на туризма, който е развиван до момента. Липсата на големи хотелски комплекси или апартохотели е по-скоро силно предимство и е привлекателно за най-подходящия за общината туристически сегмент – семейства с деца.

**Прави впечатление, че след сравнително просто проучване в интернет пространството на потенциалните посетители се предлагат 136 места за настаняване в и около гр. Елена, а реалната число може да бъде и по-голямо, в зависимост от избрания начин за реклама на различните обекти. Това категорично доказва, че съществува сив сектор, който не подава официални данни за много от анализирания показатели и може да измести частично в определена посока направените изводи.*

Както е видно от предишни графики, броят на местата за настаняване, въпреки колебанията се покачва стабилно, а същото важи и за броя на леглата. Интересно е да отбележим, че когато говорим, че община Елена е далеч от уплътняване на приемателния си капацитет може да споменем, че към 2013 г., с наличната леглова база, неговият максимум е малко над 316 000 нощувки/годишно. Като отчетем, че общият брой от нощувките на български и чуждестранни туристи през най-силната 2013-та година е около 26 000 нощувки, то е видно, че използваемостта на легловата база е много слаба, под 10%, а тази зависимост през годините не се променя съществено.

Фиг. 8 Годишна заетост на легловата база в община Елена в брой нощувки (2007-2013 г.)

Що се отнася до годишната заетост на легловата база, отчита се увеличение на средния брой нощувки на едно легло през различните години, но като цяло заетостта е слаба и варира средно от 20 до 30 нощувки годишно на легло. Трудно е да се каже дали това е следствие от прекалено високия или увеличаващия се почти постоянно брой места за настаняване/легла или по-скоро заради по-слабите умения за привличане на туристи към общината. Впечатление прави значителният спад на заетостта през 2010 г., който впоследствие бива преодолян и от 2011-та е на лице стабилно покачване на заетостта.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Фиг. 9 Годишна заетост на легловата база в община Елена в % (2007 - 2013 г.)

Едно е сигурно – община Елена не може да се похвали с голяма средногодишна заетост на обектите си за настаняване, както е показано на Фиг. 9. Процентите варират между 6% и 8%, а това е незадоволително.

Тенденцията за намаляване на заетостта в периода 2008 – 2010 г. е възможно да бъде в резултат както от

икономическата криза, която доведе до спад на потреблението на туристическите услуги, така и като следствие от рязко увеличаващия се брой легла, които са категоризирани в община Елена, което води до спад на средната заетост за цялата територия. Добре е да споменем, че това е нормален процес, а новопоявилите се обекти трудно биха могли да постигнат съществена заетост през първите няколко години от експлоатацията си. Като цяло, отчитайки необходимия период от около 5 години за разработване на туристически обект за настаняване, тенденцията е положителна. На този етап анализът на наличната информация не може да подсказва дали има сериозни различия в заетостта между различните средства за подслон, но това е зависимост, която е добре да бъде изследвана в бъдеще.

Бърз преглед показва, че обектите, предлагащи изхранване, насочени предимно към обслужването на туристи, са съществено по-малко, отколкото местата за настаняване. Основно се рекламират около 25 обекта, които са предимно ресторанти, кафетерии и барове. Голяма част от тези заведения за хранене се намират именно в средства за подслон. Приятно впечатление прави, че големината и облика им са в унисон с местния пейзаж, което ги прави привлекателни за туристите. Не е учудващо, че тези обекти са концентрирани основно в общинския център, който притежава най-голяма притегателна сила за посетителите. Ценовите равнища в тези заведения са достъпни, а капацитетът им предполага обслужването както на индивидуални туристи, така и на групи

В периода 2007-2013 г. на територията на община Елена предлагането на туристически услуги е основно в сферата на настаняването и изхранването и в много по-малка степен – на допълнителните услуги. Преодоляването на този дисбаланс следва да бъде важна задача както за институциите, отговорни за развитието на туризма, така и на местните предприемачи. Тази тенденция не е учудваща, като се има предвид, че основните услуги често предхождат разработването на допълнителните. И тук основните инициатори при предлагането на атракции са доставчиците на основни услуги, които най-добре познават нуждите и интересите на посетителите. По отношение на допълнителните услуги общината не предлага качествено различни преживявания в сравнение със съседните общини, но притежава набор от “задължителни реквизити”, които са насочени основно към сегмента на семействата с деца до 15 г.

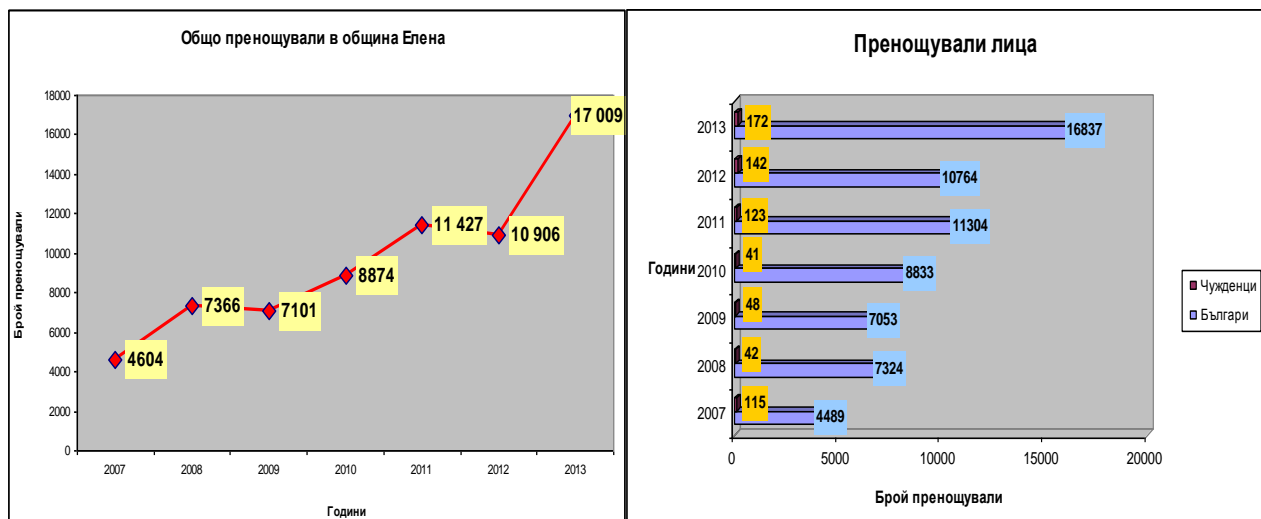
Прави впечатление, че разнообразието на предлаганите услуги не е за пренебрегване, но за съжаление към момента една голяма част от тях са силно ограничени като брой предложения – т.е. има 1 или максимум 2 предложения от дадения вид. По традиция тези атракции са с малък приемателен капацитет, който е обусловен предимно от спецификата на самата услуга, която изисква малки групи или индивидуално ползване. От друга страна тези атракции често се нуждаят от инструктор/придружител за да могат да бъдат ползвани, а техният брой на място също е ограничен.

Важно е да споменем, че въпреки сравнително богатият културен и спортен календар само малка част от планираните събития имат потенциал да се превърнат в привлекателни за външни на общината посетители. Тук е мястото на отбележим, че все още не са оползотворени наличните възможности за социализиране на повече обекти, както и за разработване на туристически атракции, а защо не й маршрути, които излизат извън територията на общината.

Анализ на туристопотока на територията

От приложената по долу Фиг. 10 се вижда ясно, че броят на посетителите на община Елена, които са пренощували, бележи стабилно покачване и за период от 7 години се увеличил близо четири пъти, като достига малко на 17 000 души. Като цяло тенденцията в периода 2007-2012 г. е плавно покачване на броя на нощуващите с около 10-15% на година, като са видни двата периода на стагниране (лек спад през 2008 г. и през 2012 г.). Впечатление прави капиталният скок, извършен между 2012 г. и 2013 г., който е с около 60%! Тази добра новина за туризма идва в период, в който пазарът на туристическите услуги на национално и международно ниво се свива бавно през последните 5 години, което прави конкуренцията особено ожесточена.

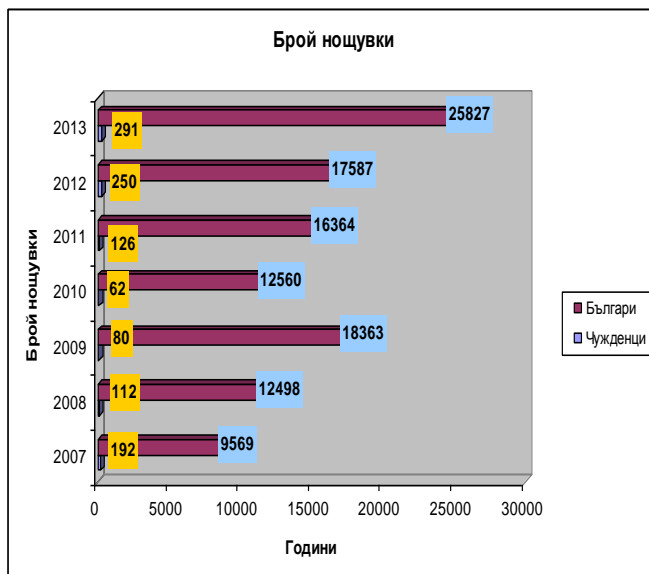
Фиг. 11 Пренощували лица на територията на община Елена (2007 - 2013 г.)

Що се отнася до структурата на туристопотока е важно да отбележим, че община Елена присъства основно на българския пазар, а процентът на чуждестранните посетители варира за целия период от порядъка на между 1 и 2 на сто, което го прави почти пренебрежим фактор.

Този факт е лесно обясним, като се има предвид големината на общината и липсата на ограничен брой, а в някои направления - пълната липса на туристически ресурси, които да са с наднационален интерес – напр. известен брой събития с международен характер. Тази информация е съществена при определяне на стъпките при разработване на маркетинговата стратегия на общината по отношение на туризма, особено при избора на маркетингови канали за популяризиране на територията.

Фиг. 12 Брой нощувки на територията на община Елена (2007-2013 г.), НСИ

Добрата новина е, че, въпреки някои негативни влияния, съществува ясна тенденция за покачване броя на нощувките както на българските, така и на чуждестранните посетители. И тук се наблюдава спад през 2010 г., но е интересно да отбележим, че 2009-та година е ясно изявена и, въпреки спада в броя на посетителите, нощувките се увеличават. Важно е да се изследват и някои вторични показатели, които ще дадат по-ясна представа за характера на туризма в общината. Интересна информация ни предоставя Фиг. 13, която визуализира зависимостта между броя на реализираните

нощувки и броя на пренощуващите – с други думи средния престой на гостите, съответно български и чуждестранни.

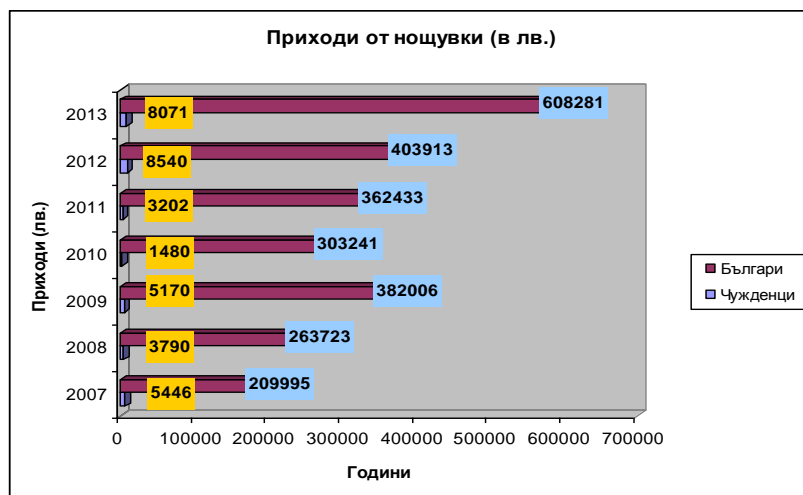
Фиг. 13 Среден престой на пренощуващите лица в община Елена (2007-2013 г.)

При броя нощувки логично се забелязва тенденция към увеличение като цяло, а данните показват, че средният престой на туристите не е голям и варира между 1 и 2 нощувки на лице. Малки изключения има и в двата пазара в периода 2008-2009 г. Прави впечатление, че и при двата пазара има спад в средния престой в сравнение с първата половина от изследвания период и установяване на по-скоро стабилни показатели в края на периода. Това налага извода, че община Елена се е специализирала в посрещането на кратки почивки на туристи

(крайноседмични), а времето, прекарано на територията на общината, не е съществено. Разбира се, тези данни не покриват дневните посетители, които не реализират нощувка на място, но също имат принос за развитието на туризма, най-вече по отношение на доходите (посещения на места за хранене и атракции). Една от причините може да се крие в туристическото предлагане (повече и по-качествени допълнителни услуги), което да не е достатъчно, за да обуслови по-дълъг престой, а, от друга страна, може да е свързана с недостатъчното познаване на предлагането на общината.

Фиг. 14 Приходи от нощувки в община Елена (2007-2013 г.)

Като цяло приходите от нощувки се увеличават (Фиг.14), а респективно и приходите от други основни и допълнителни услуги. Тези данни са в синхрон с другите повишаващи се показатели, но без по-детайлен анализ и по-конкретна информация от доставчиците на услуги е трудно да се каже каква е нормата на печалба.

Рекламното представяне на дадена територия, в това число и на община Елена, е сбор от усилията, от една страна, на общинската администрация, представителите на бизнеса и на нестопанския сектор. Общинска администрация - Елена изпълнява различни подходящи дейности в посока реклама на територията като туристическа дестинация. Регулярните участия на туристически борси в страната дават положителни резултати и фокусират вниманието върху важни послания – напр. община Елена е отличена със специална награда за атрактивно и професионално представяне на български туристически продукт на международната туристическа борса „Ваканция и СПА 2013”, в която участваха 200 български и 70 чужди представители на различни компании от 21 страни. Това е деветото поредно участие на балканската община в най-голямото туристическо изложение у нас, а специалното отличие е резултат от дългогодишен труд на много хора за развитието на туризма в Еленския район през 2014 г.

Що се отнася до рекламата на община Елена като туристическа дестинация е удачно да се коментира съществуният напредък, който е постигнат по отношение на представянето на възможностите за туризъм в интернет пространството. Създаденият от община Елена уебсайт, посветен единствено на туризма, е добре структуриран и съдържа полезна и достъпна информация, както и богат снимков материал. Впечатление прави, че общината е представена основно като дестинация за летен туризъм, като се пренебрегва нейният потенциал като дестинация за зимен туризъм. Използването на интернет технологиите се отличава с голяма ефективност по отношение на рекламата, но за съжаление все още не са използвани всички възможности, които предлага интернет пространството и дигиталните технологии. Маркетингът в социалните мрежи може да предложи удачно решение на

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

съпътстващия проблем с трудностите при финансиране на печатни рекламни материали.

Задължително условие за популяризиране на предлаганите туристически услуги е наличието на информационно обслужване в самата територия. Присъствието на ТИЦ и извън общинския център и създаването на мрежа от информационни и посетителски центрове ще запълни някои празнини.

При един по-обтоен преглед на позиционирането на община Елена сред нейните съседи показва, че тя заема по-скоро средно място по отношение развитието на туризма. Трябва, естествено, да отчитаме, че в рамките на областта и съседните общини има такива, които са силно развити туристически центрове (Верико Търново, Трявна, Дряново), което прави “състезанието” по-трудно. В някои от общините традициите в посрещането на туристи са дългогодишни и датират от няколко десетилетия. Там туристопотокът е както от български, така и от чуждестранни туристи (Велико Търново, Трявна, Дряново), докато община Елена има много по-слабо чуждестранно присъствие. Ако сравняваме община Елена с близки общини със сходни ресурси, трябва да отбележим, че в периода 2007 – 2013 г. общината е реализирана съществен ръст по отношение на броя и на приходите от туризъм и изпреварва общини като Златарица и Котел, но преднината не е съществена. Това се дължи и на нарастващия интерес към дестинации за алтернативен туризъм през последните 7 години, а не толкова на целенасочените усилия за популяризиране на общината.

Съчетанието на природа и културно-историческо наследство в община Елена е изключително благоприятно за развитие на алтернативните видове туризъм – видове, които се характеризират с най-голяма устойчивост във времето, които са най-щадящи към околната среда и традиционния поминък на местното население, както и доказано носят най-големи ползи за местната общност. Това съчетание, обаче, не може да се приеме за уникално, особено при един сравнителен анализ на съседните на община Елена общини.

В тази връзка именно въвличането на някои **ценни/редки туристически ресурси, които вече са разпознаваеми на национално ниво** ще донесе на територията онова конкурентно предимство, което ще я отличи от съседните общини, които също претендират за своето място като туристически дестинации. Тези ресурси притежават изявен потенциал за развитие на много и разнообразни допълнителни услуги, които да бъдат наистина редки и без конкуренция в близост. Изградените във времето “марки” като Еленския балкан или “еленския бут/филе “Елена”, въпреки че не се приемат за нови и вече са частично използвани в туризма под формата на пешеходни преходи или Празник на Еленския бут, са най-лесният път към за насищане на територията с привлекателни туристически продукти (напр. кулинарни маршрути и др.). Това ще улесни задачата по тяхното маркетинг и в последствие продажба на широк кръг от туристи.

Както показват редица проучвания за мотивите за посещение с цел отдих и туризъм на дадено място спокойствието се нарежда на едно от първите места. **Чистотата, спокойствието и традиционния облик**, типични за начина на живот в малките градове като Елена, се нареждат сред най-големите й предимства. Това наблюдение както по отношение на архитектурата на обществените сгради, но също така и на туристическите обекти е особено привлекателно за туризма. Преобладаващият традиционен облик на местата за настаняване и хранене (но също и имитацията на такъв) спомага за изграждането на обща, адекватна и цялостна визия на дестинацията и е похвално, че местните предприемачи са

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

усетили правилната нота. “Чистотата” на пейзажа, не само природния, но и градския/селския, хармонично изглеждащите обществени и частни сгради, липсата на големи нетипични постройки, на съществени останки от близкото “индустриално” минало или големи туристически комплекси неизменно ще гарантират привлекателността на общината сред туристите. Разбира се, е важно да се отбележи, че тези предимства са сред първите “жертви” на интензивното туристическо развитие.

Противно на първоначалното впечатление, че близостта до известен туристически център (напр. Велико Търново, Трявна, Дряново, Габрово) предполага концентриране на потока единствено в него, подобна възможност е шанс за по-малки туристически центрове да привлекат във времето туристически потоци и към себе си. В тази посока съществуват възможности за разширяването на туристическото предлагане на общината чрез създаване на общи туристически продукти. Практиката показва, че отстояние в рамките на 80-100 км от подобен обект се отразява изключително благоприятно на развитието на околните територии, особено, ако ценовите равнища за сходни услуги за по-изгодни.

До този момент територията не се асоциира с порочни туристически практики от никакъв характер. Липсата на лош имидж и прекалена комерсиализация на туристическия бранш може да е водещо предимство за общината и дава възможности за намирането на подходяща и печеливша визия за дестинацията, както и “обвързването” ѝ с набралите популярност продукти в сферата на алтернативния и селския туризъм и асоциираните с тях инфраструктура и продукти.

Това ни води към следващото конкурентно предимство на община Елена, а именно големия избор малки по формат места за настаняване (в случая къщи/стаи за гости) и добрите ценови равнища на основните туристически услуги. Този факт прави общината привлекателна за туристи, които искат да извлекат по-добро съотношение качество – цена, като съчетаят успешно близостта до интересни обекти с възможността за по-дълъг престой.

Съществуват редица предизвикателства пред управляващите и предприемачите в община Елена, които са свързани с възможностите за сътрудничество при развитието на туристически дейности на територията. Сред слабостите са слабо развитите връзки между туризма и различни икономически сектори, добре обособени на територията на общината. Като такива сектори се определят селското стопанство, търговията, преработващата промишленост.

Развитието на туризма изисква един по-общ поглед върху територията, както и по-мащабни дейности по популяризирането на дестинацията. Това, от своя страна, изисква много повече финансов и човешки ресурс, което често е извън възможностите и логиката на една община. Обединяването на усилията на няколко съседни общини при промотирането на дадена територия е често пренебрегвано, особено при опити за популяризиране на дестинация на чуждестранния пазар. Към момента сътрудничеството със съседни общини по отношение на разработването на туристически продукти и съвместен маркетинг е недостатъчно.

От направения анализ на икономическата характеристика на община Елена могат да бъдат изведени следните **изводи**:

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ☞ Икономическият профил на община Елена е промишлено-аграрен, като през последните години нараства значението и на сектора на услугите.
- ☞ Селското и горско стопанство играят малка роля във формирането на икономическите показатели на община Елена.
- ☞ Значителна част от обработваемите земи в общината не се използват, а преобладаващата част от използваемите (посевни) площи са малки по площ и не са подходящи за прилагането на съвременна агротехника.
- ☞ Номенклатурата на отглежданите земеделски култури е твърде ограничена. Продукцията от животновъдството в общината е насочена предимно към самозадоволяване на населението. Като перспективни отрасли се очертават най-вече: говедовъдството, овцевъдството и пчеларството.
- ☞ Значителният горски фонд в общината не се използва пълноценно на този етап. Основният дял от добиваната дървесина са дърва за огрев. Следва да се проучат възможностите за разнообразяване и дообогатяване на икономическите дейности, свързани със стопанисването на горския фонд.
- ☞ С цел подпомагане на развитието на отделни подотрасли на аграрния сектор следва да се анализират и оценят възможностите за затваряне на цикъла „добив – преработка” на продукцията. Това е свързано най-вече с реализацията на малки преработващи предприятия, развиващи се на базата на местната селскостопанска продукция (най-вече в сферата на животновъдството).
- ☞ Производствените мощности на преработващата промишленост са концентрирани в общинския център. Това затруднява една част от икономически активното население, което живее в останалите населени места в общината, да се реализира на трудовия пазар.
- ☞ Промислеността заема водещо място в икономическия профил на община Елена. Въпреки икономическата и финансова криза, този отрасъл все още регистрира най-високите икономически показатели.
- ☞ Налице е тенденция към намаляване на броя на малките и средните предприятия за сметка на микропредприятията.
- ☞ Секторът на услугите се развива с най-устойчиви темпове през последните години. Това се дължи най-вече на развитието на търговските и туристическите функции в община Елена.
- ☞ Като особено перспективен се очертава отрасъл „Хотелиерство и ресторантьорство”, в който през последните пет години е постигнат ръст на икономическите показатели, какъвто не е характерен за нито един друг отрасъл на общинската икономика.
- ☞ Необходимо е да се създадат устройствени предпоставки за пълноценно разгръщане на туристическите функции на община Елена съобразно съществуващите в територията туристически ресурси. Това включва развитието на разнообразни форми на туризъм като: познавателен, културен, селски, религиозен, еко, планински, вело, риболовен, зимен ски туризъм и др.
- ☞ развитието на туристическата инфраструктура следва да гарантира както експонирането и социализацията на туристическите ресурси, така и опазването на всички ценни природни и антропогенни дадености в територията (защитени територии, биологично разнообразие, характерен ландшафт, недвижимо културно наследство и др.).

2.3 Развитие на социалната сфера и човешките ресурси

2.3.1 Основни демографски характеристики на населението

Брой и гъстота на населението

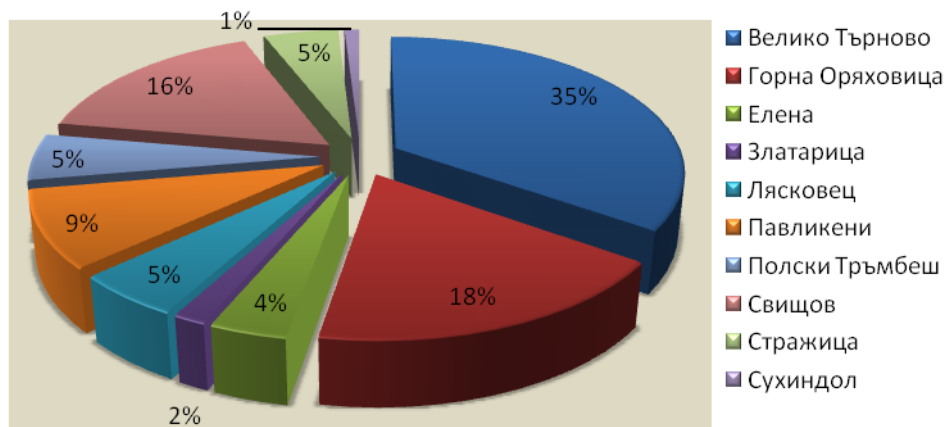
Основен фактор с първостепенна важност и значение, който активно влияе върху равнището на териториалната концентрация и отраслова специализация на общественото производство, е демографският процес. Той включва числеността, динамиката, трудово-демографската активност, териториалната структура.

Броят на населението в общината се определя до голяма степен както от естественото демографско възпроизводство, от урбанизационните и административно-териториални промени, така и от темповете на социално-икономическо развитие. Населението на община Елена по данни на НСИ към 31.12.2012 година е 9 250 души.

Населението на област Велико Търново е разпределено в 10 общини. Най-голяма по брой на населението е община Велико Търново, където живеят 88 286 души, или 34.8% от населението на областта. По брой на населението община Елена заема осмо място в областта и представлява 3,6% от цялото население на областта.

Демографската динамика на населението в областта и община Елена показва, че темповете, с които намалява населението на общината, значително изпреварват тези на областта. За периода 2008 – 2012 г. населението на община Елена намалява с 12.0 процентни пункта, при 9 процентни пункта за областта.

Фиг. 15 Разпределение на населението на област Велико Търново към 31.12.2012 г.

Източник: НСИ

През целия изследван период броят на населението в общината намалява, което съответства на тенденциите, характерни за област Велико Търново, Северен централен район и страната като цяло.

Динамиката на населението показва трайна тенденция на намаляване във всички населени

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

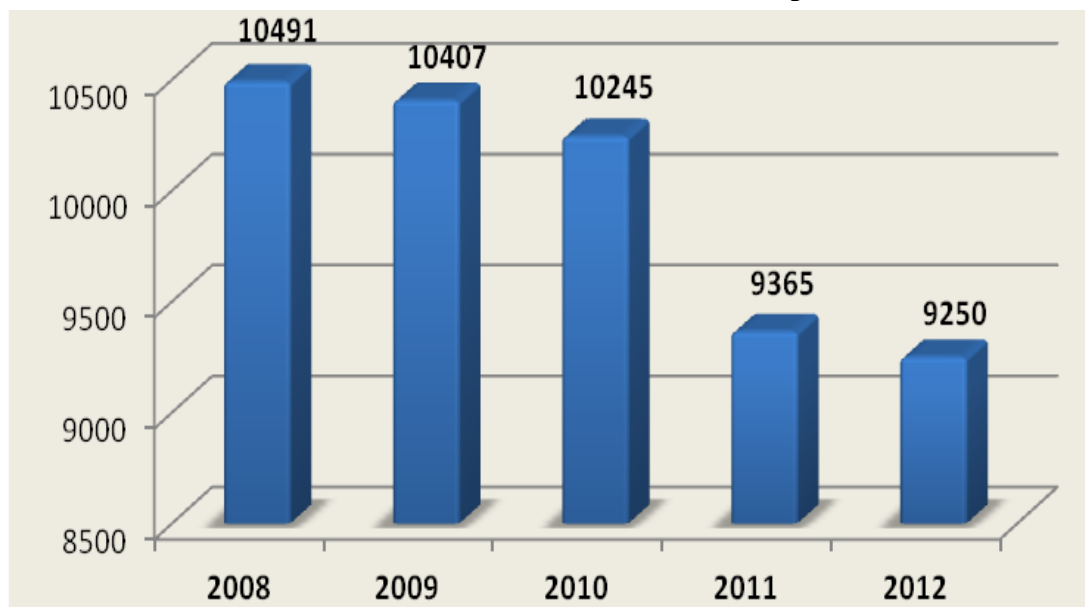
Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

места на общината, като в периода от края на 2008 г. до края на 2012 г. населението на общината е намаляло с 1 241 души, или 12 %.

По темп на намаляване на населението община Елена се нарежда след общините Сухиндол, Свищов, Стражица, Златарица и Павликени, които по броя на население намаляват с изпреварващи темпове. Общият темп на намаляване на населението на област Велико Търново в изследвания период е 9%.

Относителният дял на населението на община Елена към общия брой на населението в област Велико Търново намалява от 3,8% през 2008 г. на 3,6% в края на 2012 г., което е показател за изпреварващия темп на депопулация, който се наблюдава в общината.

Фиг. 16 Динамика на населението в община Елена в периода 2008-2012 г .

Източник: НСИ

Тенденцията на намаляване на населението се засилва и се дължи на отрицателния естествен и механичен прираст. На фона на бързото намаляване на общия брой на населението в общината, протичащите демографски процеси ще доведат до обезлюдяване на определени села. Това е сериозен проблем и е необходимо да се предприемат мерки за възраждане на българското село и подобряване на условията за живот в него.

Гъстотата на населението в община Елена е 13,8 д/кв. км, слабо населена спрямо средната гъстота за област Велико Търново (54,4 д/кв. км), тази на СЦР (57,5 д/кв. км) и тази за страната (66.3 д/кв. км).

Европейски съюз

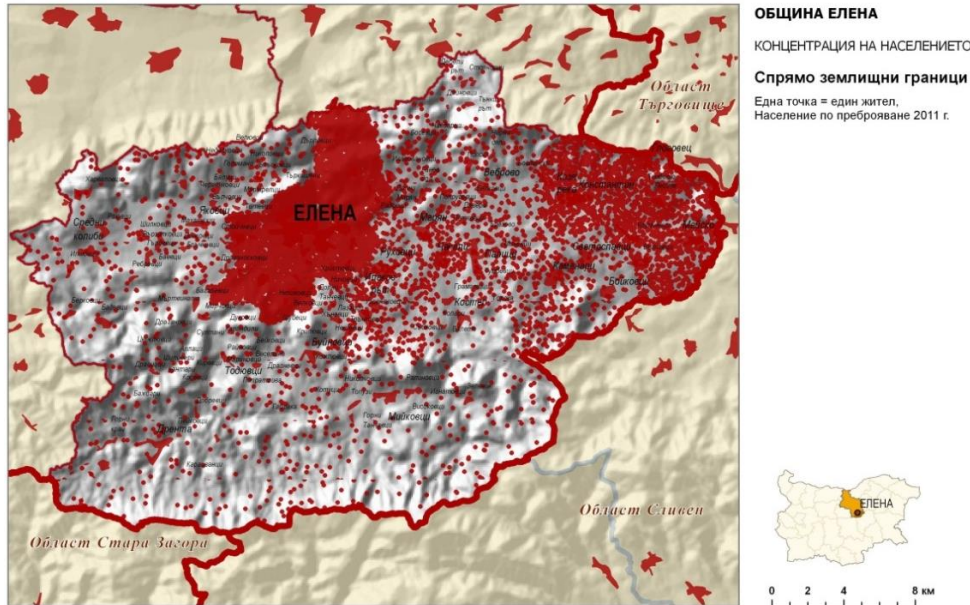

ОПАК. Експерти в действие

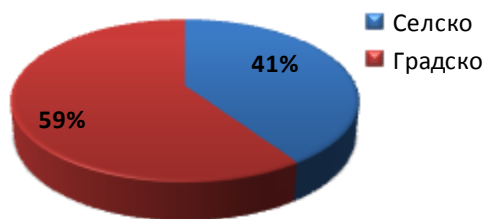

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Карта 2 Концентрация на населението в община Елена

Фиг. 17 Процентно изражение на градско и селско население в община Елена към 31.12.2012 г.

Разпределението на населението в община Елена е в полза на градското население – 59,4%, или 5 423 души, а останалите 40,6% или 3 827 живеят в селата. Според 2008 г. относителният дял на градското население се увеличава с 4%. Селското население намалява с изпреварващи темпове, като според 2008 г. то намалява с 19,4%, докато населението на гр. Елена едва с 5,6%.

Общо за областта относителният дял на градското население е 69,7%, като най-висок е относителният дял на градското население в общините Велико Търново - 84,7%, и Горна Оряховица - 74,6%.

Община Елена се състои от 124 населени места, от които един град - общински център гр. Елена - и 123 села. Общината се характеризира с неравномерно териториално разпределение на населението.

Основната част от населението е съсредоточено в гр. Елена и няколко по-големи села, разположени по основните пътища. Град Елена е единственото населено място в общината с

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

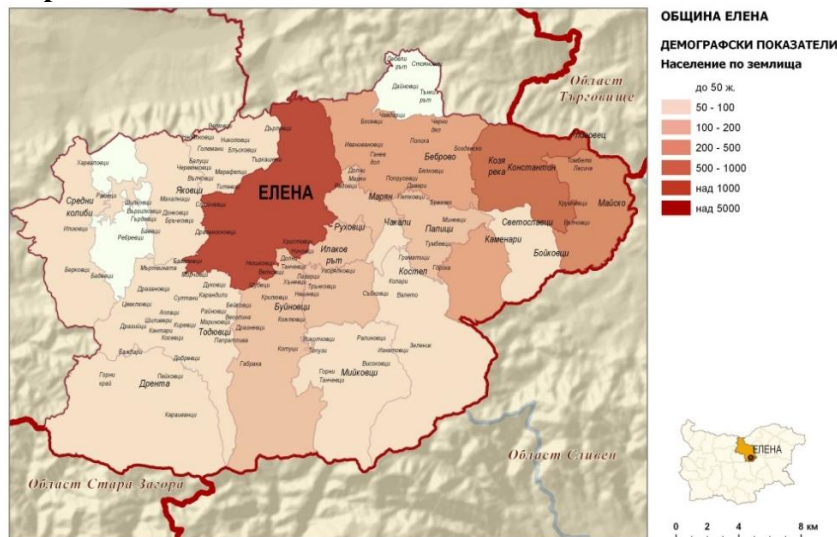
Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

население над 2000 души. По брой на населението непосредствено след гр. Елена се нареждат с. Майско - 1 263 жители и с. Константин – 1 148 души.⁴ Голяма част от населените места са с население до 20 души.

Това са села, разположени в планинската част около бившите центрове на кметства. В тях живеят главно жители на пенсионна възраст. Повече млади хора има в селата с подчертана концентрация на малцинствено население (Майско, Константин, Каменари). В тях и процентът на естествен прираст е най-висок и частично компенсират отрицателните стойности в другите населени места.

За последното десетилетие 9 села от общината са обезлюдени, като при запазване на сегашната тенденция песимистичните прогнози сочат за обезлюдяване на 80% от селищата към 2050 г.

Карта 3 Население по землища в община Елена

Естествено и механично движение на населението в периода 2008-2012 г.

Тенденцията от последните години на намаляване на населението в общината е в резултат на ниска раждаемост, отрицателен механичен и естествен прираст, миграционни и емиграционни процеси.

Причината за влошените демографски показатели е общото социално-икономическо състояние на страната и в частност – на региона. Основна причина за миграцията е липсата на професионална реализация на територията на общината и високата безработица. Характерна особеност в общината е намаляването на раждаемостта сред българското население и увеличаването ѝ сред турското и ромското население.

Фиг. 18 Динамика на показателите раждаемост, смъртност и естествен прираст в брой хора за община Елена

⁴ Данните са от Преброяване 2011, т.е. към 01.02.2011 г. (НСИ)

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

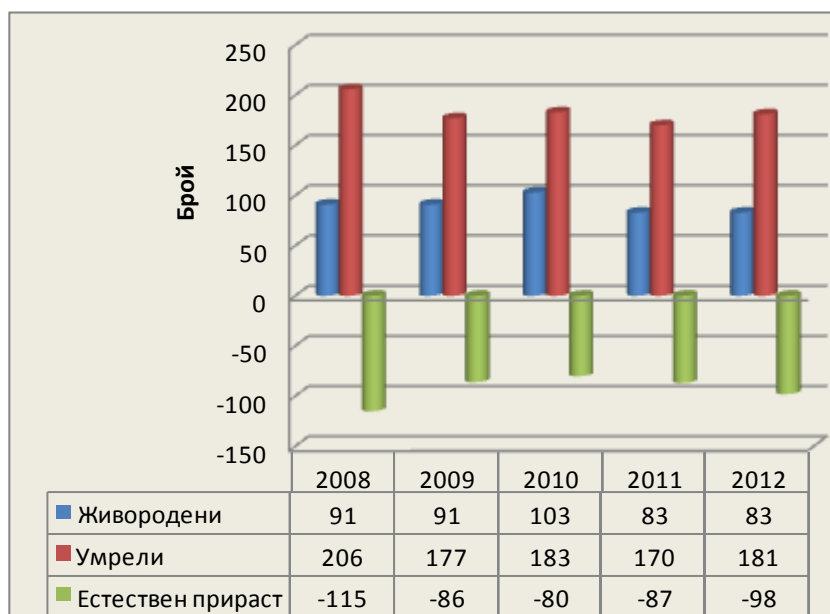
Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

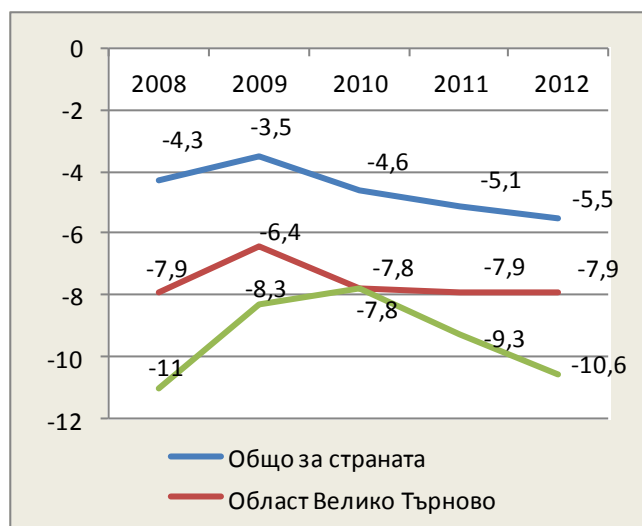
Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Източник: НСИ

Общият брой на живородените през разглеждания период 2008 – 2012 г. е 451 души. В сравнение с него броят на умрелите в общината е значително по-висок: 917 души. Съотношението на умрелите към родените е около 2 към 1, което е индикатор за високите нива на отрицателния естествен прираст. Намалението на населението в областта в резултат на отрицателния естествен прираст се дължи на запазващите се високи нива на смъртност и намаляване на нивата на раждаемост, за което показателни са и високите отрицателни стойности на коефициента на естествен прираст (%).

Фиг. 19 Коефициент на естествен прираст (‰)

Отрицателните стойности на коефициента на естествен прираст на община Елена за периода 2008 -2012 г. са значително по-високи от тези за областта и страната. Най-ниски отрицателни

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г. “. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представлявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

стойности коефициентът на естествен прираст за община Елена има през 2010 г. (-7,8 ‰), а най-високи - през 2008 г. (-11‰). Стойността на показателя за община Елена за 2012 г. (-10,6‰) е почти двойно по-висока от този за страната (-5,5‰). Голямото отклонение през последната година се дължи на депопулацията на територията на община Елена в резултат на високата смъртност и миграция на населението. В ретроспективен план за доста дълъг период от време демографското развитие на област Велико Търново се характеризира с отрицателен естествен прираст.

В рамките на изследвания период 2008-2012 г. в община Елена е отчетен предимно отрицателен механичен прираст, като изключение правят годините 2009 и 2011. Общината привлича значително по-малък брой нови жители в сравнение с тези, които я напускат.

Таблица 13 Механично движение на населението на община Елена в периода 2008-2012

	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
2008	167	76	91	182	94	88	-15	-18	3
2009	260	119	141	258	121	137	2	-2	4
2010	205	116	89	287	141	146	-82	-25	-57
2011	142	72	70	134	66	68	8	6	2
2012	146	74	72	163	72	91	-17	2	-19

Източник: НСИ

Най-неблагоприятни стойности механичният прираст има през 2010 г., което се дължи на високия брой изселници, напуснали общината (287), а най-нисък - през кризисната 2011 г., когато поради чувството на несигурност намалява териториалното движение на населението и в двете направления. Общият брой на заселилите се в периода 2008-2012 г. е 920 души, а на изселилите се е 1024.

Относителният дял на заселилите в общината е по-висок от този за областта. По-голямата част от тези хора са привлечени от благоприятните условия за обитаване, отход и туризъм, които съществуват в разглежданата територия, като значителен дял от тях участват пряко в развитието на туристическата дейност в региона.

Мотивите за външната и вътрешната миграция през последните години продължават да се свързват с осигуряване на трудова заетост, с по-високи доходи и по-висок жизнен стандарт, като тази мотивация се допълва и от стремежа за образователна и професионална реализация.

Полова и възрастова структура на населението

По данни на НСИ към 31.12.2012 г. на територията на общината живеят 4 517 мъже и 4 733 жени, като на 1000 мъже се падат 1047 жени.

Европейски съюз

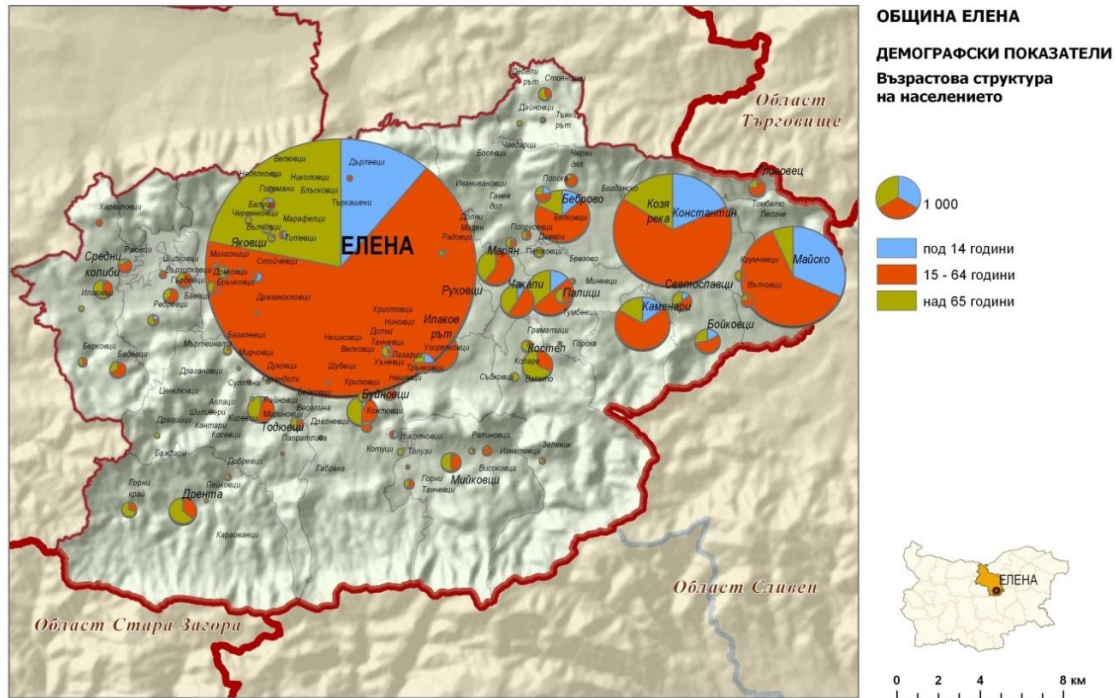

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Фиг. 20 Възрастова структура на населението на община Елена по данни на Преброяване 2011 г.

Източник: НСИ, Преброяване 2011 г.

По данни на Преброяване 2011 г. лицата под 15-годишна възраст в община Елена са 1 270 души, или 13.5% от населението на областта. Населението във възрастовата група 15 - 64 години е 6 073 души (64.4%), а лицата на 65 и повече години са 2 091 души (22.2%).

Община Елена продължава да се нарежда сред общините в областта с висок дял на младото население (до 15-годишна възраст), като по този показател е изпреварена единствено от община Стражица - 17.1% и община Златарица (13.9%). Относителният дял на младото население в областта е 11.7%.

Относителният дял на възрастното население обаче е по-висок от този в областта (20.2%), но се нарежда далеч след общините с най-висок относителен дял на възрастното население - Сухиндол (29.9%), Полски Тръмбеш (29.2%) и Павликени (27.2%), където почти всеки трети е над 64 години.

Тенденцията на остаряване на населението води до промени в неговата основна възрастова структура - т.е. в разпределението на населението под, във и над трудоспособна възраст.

Фиг. 21 Население в под, във и над трудоспособна възраст на територията на община Елена, НСИ

Влияние върху обхвата на населението във и над трудоспособна възраст оказват и законодателните промени в определянето на възрастовите граници за пенсиониране. Към 1.02.2011 г. населението в община Елена под трудоспособна възраст е 1 326 души (14,3%), а над трудоспособна възраст – души 2 564 (27,7%). Населението в трудоспособна възраст в общината е 57,9% или 5360 души.

В периода 2008-2012 г. се наблюдава устойчива тенденция на намаляване на относителния дял на населението в под-трудоспособна възраст и увеличаване дела на населението в над-трудоспособна възраст. В периода 2008-2012 г. населението в под-трудоспособна възраст намалява с изпреварващи темпове, което води до увеличаване на относителния дял на население в над-трудоспособна възраст с 1.3 процентни пункта. Спрямо 2008 г. темпът на изменение на възрастовите групи в, под- и над- трудоспособна възраст е отрицателен. Населението в под-трудоспособна възраст намалява с 16,9%, броят на трудоспособното население намалява с 12,6%, а това в над-трудоспособна възраст намалява с 7,3%.

С най-висок относителен дял на населението в трудоспособна възраст в областта е община Свищов (68.7%), следвана от общините Велико Търново - 66.4% и Горна Оряховица (62.5%), а с най-нисък е община Сухиндол - 50.3%.

Застаряването на работната сила в условия на динамичен пазар на труда с постоянно променящи се изисквания към квалификацията и професионалните умения на заетите поражда необходимостта от непрекъснато повишаване на общия потенциал и учене през целия живот на работната сила. Проблемът с деформираната възрастова структура на територията е изключително остър и значим, тъй като днешната структура ще определя възпроизводството на населението и на работната сила през следващите десетилетия. Всичко това създава предпоставка за влошаване на условията за местно социално-икономическо развитие, което е видно и от нарастването на коефициента на възрастова зависимост, който показва, че през 2012 г. на 100 лица в трудоспособна възраст (15-64 г.) се падат 57.5 от населението в под и над-трудоспособна възраст. За сравнение в големите общини Свищов и

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Велико Търново през 2012 г. на 100 лица в „независимата“ възрастова група се падат приблизително 45 лица в „зависима възраст“, докато в Сухиндол и Полски Тръмбеш – близо 76 лица.

Етнодемографска характеристика

Един от показателите, характеризиращ демографския процес, е етническата структура на населението - размер на малцинствените групи. На територията на общината живее население, различно по етническа принадлежност и вероизповедание .

На доброволния въпрос за самоопределяне по етническа принадлежност при последното преброяване в община Елена са отговорили общо 8 770 души, или 93 % от анкетираните. **Според данните от *Преброяване 2011* най-многобройната етническа общност в община Елена е българската.**

Към нея се причисляват 6 753 души или 77,7% от отговорилите на доброволния въпрос, като това я нарежда сред общините в област Велико Търново с най-нисък дял на населението от българската етническа група заедно със Златарица, Стражица и Сухиндол. Общо за област Велико Търново относителният дял на българската етническа група е 90.3%.

Турският етнос е втори по численост както за община Елена (15.4%), така и за областта (6,7%). Община Елена е една от шестте общини в областта, където дялът на турската етническа група е по-висок от този за областта, изпреварвана единствено от общините Сухиндол (18.4%) и Златарица (17.3%).

Почти 50% от самоопределилите се към турската етническа група на територията на общината са обособени в с. Константин, около 27% са в гр. Елена, а останалите - в няколко по-големи села (Майско, Беброво и Каменари).

Ромският етнос в общината наброява 574 души от самоопределилите се, като относителният дял на тази етническа група е 6,6%, значително по-висока от тази за областта (1,7%).

В териториално разпределение над 87% от самоопределилите се към ромската етническа група са в с. Майско, което изцяло е доминирано от ромския етнос. На територията на гр. Елена самоопределилите се към ромската етническа група са 2,3%. Това е и единствената етническа група с положителни стойности през последните години.

Спрямо *Преброяване 2011 г.* се вижда, че трите етноса на територията на общината намаляват с приблизително еднакви темпове, което не води до съществено изменение в относителният дял на трите етнически групи на територията на общината.

За периода 2001-2011 г. ромският етнос намалява с 21%, българският с 29% и турският с 31%.

Европейски съюз

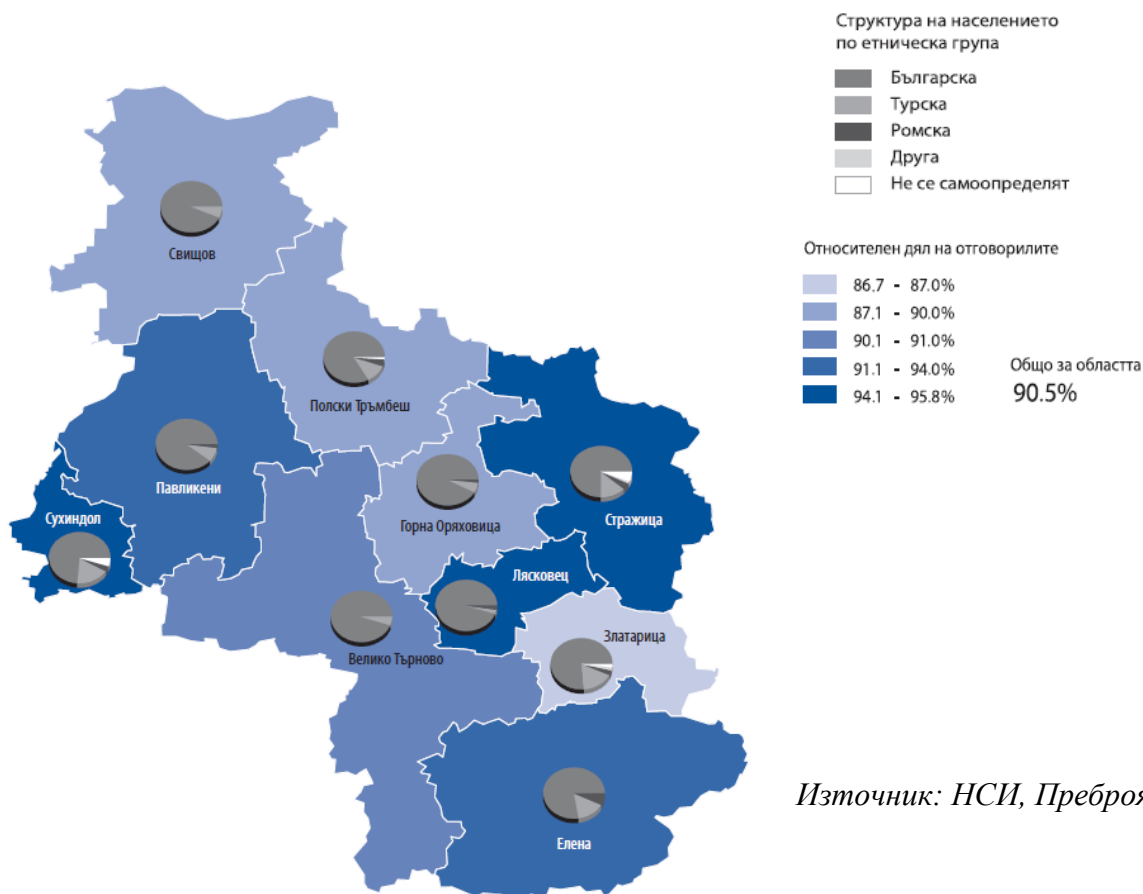

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Фиг. 22 Лица, отговорили на въпроса за етническа принадлежност в област Велико Търново, по общини

Източник: НСИ, Преброяване 2011

Образователна структура на населението на община Елена

Образователната структура на населението на 7 и повече навършени години в община Елена се подобрява през 2011 г. в сравнение с предходните години, следвайки ясно изразената тенденция за областта на увеличаване на броя и дела на населението с висше и средно образование, при същевременно намаляване на броя на лицата с основно и по-ниско образование.

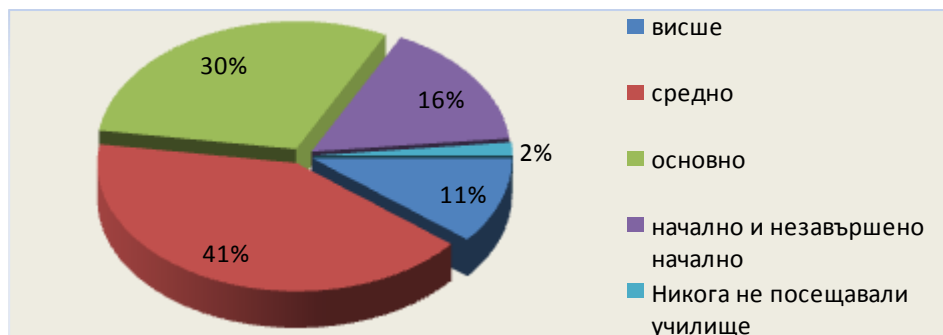
Въпреки това образователната структура остава значително по-неблагоприятна спрямо тази на областта и страната като цяло.

Към 1.02.2011 г. броят на лицата с висше образование в община Елена е 963 души или 10.9%, значително по-нисък дял от този за област Велико Търново (18.3%), където всеки пети е висшист.

Лицата, завършили средно образование, са 3 669 (41.4%), при 47.6% за областта, докато делът на лицата с основно и по-ниско образование е значително-висок от този за областта.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Фиг. 23 Образователна структура на населението на община Елена

Източник: НСИ, Преброяване 2011

Значителни са и различията в образователната структура по местоживееене. 82.9% от висшистите в общината са в гр. Елена. 66.2% от жителите на град Елена са със завършено най-малко средно образование, докато за жителите на селата този относителен дял е едва 31.2%.

На областно ниво най-образовани са жителите на община Велико Търново, където всеки четвърти (26.7%) е с висше образование, следвани от общините Горна Оряховица (18.0%) и Свищов (16.7%). С най-неблагоприятна образователна структура по отношение на дела на лицата с висше образование са общините Стражица (6.6%), Златарица (7.0%) и Полски Тръмбеш (8.3%).

При последното преброяване относителният дял на неграмотните лица (неумението да се чете или пише) в община Елена е 2.3%, при 0.9% относителен дял за област Велико Търново. По този начин община Елена се обособява като общината с най-висок относителният дял на неграмотните в областта.

Увеличаването на неграмотността и влошаването на образователната структура, особено сред младите би имала изключително неблагоприятно въздействие върху бъдещото демографско развитие на територията на община Елена, тъй като неграмотността в редица случаи се съпровожда със социални рискове – безработица, бедност, липса или недостатъчни грижи за здравето и образованието на децата, отклоняващо се понякога поведение.

От направения анализ на демографската характеристика в община Елена могат да бъдат изведени следните **изводи**:

- ☞ Демографското развитие на община Елена през последните 5 години е неблагоприятно. Налице е трайна тенденция към намаляване на населението и обезлюдяване на част от населените места в общината.
- ☞ Естественят прираст на населението в община Елена е с твърде високи отрицателни стойности. Възможностите за възпроизводство на населението по естествен път са ограничени, като в някои от по-малките населени места такава възможност изцяло липсва.
- ☞ Възрастовата структура на населението в общината е неблагоприятна. Тя отразява процеса на застаряване на населението. Намаляването на броя на лицата от

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

специфичните възрастови контингенти възпрепятства нормалното функциониране на обектите на образованието – детски заведения и училища.

- ☞ Всички демографски показатели са с по-неблагоприятни стойности от тези за областта и страната.
- ☞ Населението, самоопределило се към българската етническа група, намалява с изпреварващи темпове. Социалното интегриране на населението от малцинствените групи и навлизането им на работния пазар би могло да балансира донякъде икономическия ефект от застаряването и намаляването на населението и на работната сила в общината.

2.3.2 Пазар на труда

Заетост

Осигуряването на заетост и ограничаването на безработицата са болезнена, но ключова сфера за управление на централно и местно ниво. След години на постепенно подобрене на пазара на труда в страната, което доведе до чувствително намаляване на безработицата, в периода 2007-2012 възможностите за заетост се влошиха и като цяло редица характеристики на пазара на труда се върнаха до нива, близки на тези в края на 90-те години. Целите и действията за овладяване на неблагоприятните тенденции се съсредоточават върху ограничаването, от една страна, на негативните последствия на пазара на труда в резултат от кризата и, от друга страна, в подкрепа на бизнеса чрез осигуряване на качествена работна сила. На територията на община Елена са налице предпоставки за предприемането на действия и в двете посоки на интервенция, но ниската квалификация на работната ръка и неблагоприятното положение на малцинствените групи на пазара на труда поддържат едно традиционно ниско ниво на заетост и високо ниво на безработица.

Неблагоприятната демографска ситуация на територията на община Елена определя тенденция за трайно намаляване на населението в трудоспособна възраст. Като следствие от икономическата криза се наблюдава понижаване на икономическата активност на лицата на възраст между 15 и 64 навършени години, намаляване на коефициента на заетост и нарастване на коефициента на безработица.

Икономически активното население обхваща всички лица на 15 и повече навършени години, които са заети или безработни и по същество определя параметрите на работната сила. По данни на *Преброяване 2011 г.* в община Елена 3 615 икономически активни лица, или 44.3% от лицата на възраст 15 и повече навършени години. От тях 1931 са мъже (53,4%), а 1684 - жени (46,6%). Икономически неактивните лица на 15 и повече навършени години са 4 549, като 63.0% от тях са пенсионери. Относителният дял на икономически активните лица в община Елена (44.3%) е значително по-нисък от този за областта (48.1%).

Анализът на данните показва, че в община Елена икономически активното население съставлява по-малко от половината от общия брой на населението над 15-годишна възраст. Това е индикатор за непълноценното оползотворяване на трудовия потенциал на населението и се явява значим проблем за социално-икономическото развитие на общината. Тази негативна тенденция е свързана и с последиците от икономическата криза в страната, която рефлектира пряко върху заетостта на населението.

Таблица 14. Икономически активно и икономически неактивно население в община Елена (в по-големите населени места) към 2011 г.

Населено място	Брой икономически активно население	Относителен дял (%)	Брой икономически неактивно население	Относителен дял (%)
Община Елена	3615	44,3	4549	55,7
гр. Елена	2676	54,0	2277	46,0
с. Константин	328	39,2	509	60,8
с. Майско	151	27,6	397	72,4
с. Беброво	42	20,9	159	79,1
с. Каменари	32	16,5	162	83,5

Източник: НСИ, Преброяване 2011

Териториалното разпределение на икономически активното население в общината показва известни различия по населени места. С относително по-нисък дял на икономически активното население са по-малките селища на общината, което се дължи на относително по-високия дял на населението в над-трудоспособна възраст в тези населени места.

С по-благоприятни показатели се отличава само общинският център - гр. Елена, в който делът на икономически активното население (54,0%) надвишава делът на икономически неактивното население (46,0%).

При сравнения и анализ на пазара на труда най-често се изчисляват показатели за възрастовата група 15 - 64 навършени години. Към 01.02.2011 г. в община Елена има 3568 икономически активни лица на възраст между 15 и 64 навършени години. Относителна мярка за степента на участие на населението в пазара на труда е **коэффициентът на икономическа активност**, изчислен като отношение на броя на икономически активните лица към населението във възрастовата група 15-64 навършени години.

Изчислен по данни на *Преброяване 2011 г.* за община Елена коэффициентът на икономическа активност е 58,8%, при 61,5% коэффициент на икономическа активност за областта и 65.3% за страната (Фиг. 24). С най-висок коэффициент на икономическа активност е община Велико Търново - 67.1%, а най-нисък е коэффициентът на икономическа активност в община Златарица (49.9%), където е най-висок относителният дял на икономически неактивните лица - 50.1%.

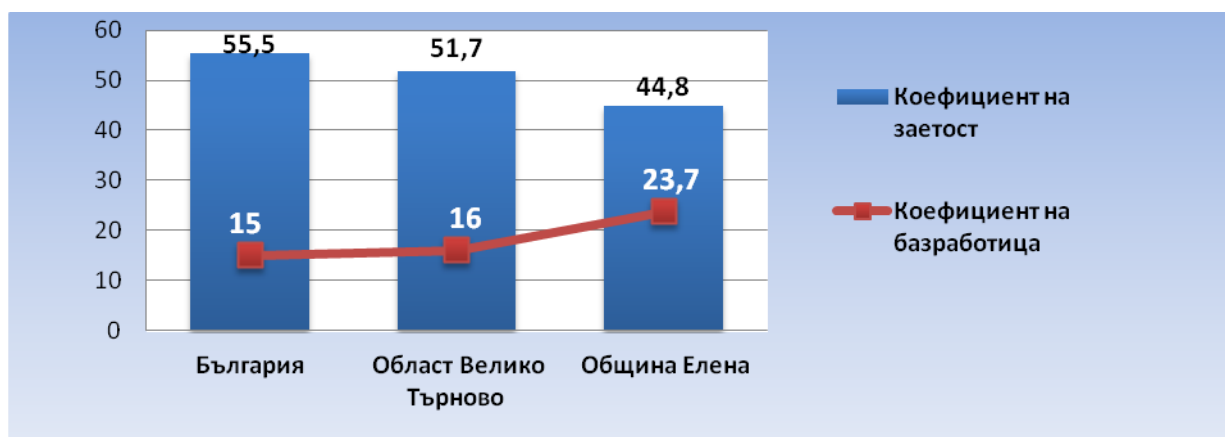
Към 01.02.2011 г. **коэффициентът на заетост**, изчислен като отношение на броя на заетите лица към населението във възрастовата група 15 - 64 навършени години, е 44.8%, при 51,7% за областта и 55.5% за страната.

Противоположно на тенденциите за областта и страната обаче тук коэффициентът на заетост при жените е по-висок от този при мъжете – съответно 45,3% и 44,4%. Най-висок е коэффициентът на заетост в община Велико Търново - 58.6%, следвана от общините Лясковец (58.0%) и Горна Оряховица (56.6%).

Най-нисък коефициент на заетост имат общините Златарица (36.2%) и Полски Тръмбеш (38.2%).

Коефициентът на безработица, изчислен като отношение на броя на безработните лица към икономически активното население във възрастовата група 15 - 64 навършени години, е 23.7%, значително по-висок от този на областта и страната като цяло (Фиг.24)

Фиг. 24 Коефициенти на заетост и безработица към 01.02.2011 година

Източник: Преброяване 2011 г.

Очертаната картина на пазара на труда по данни на преброяването илюстрира значително по-неблагоприятна картина на пазара на труда за община Елена, която обаче не се различава съществено от общата ситуация на пазара на труда в селските райони, характеризираща се със значително по-високи нива на безработица, ограничени възможности за заетост и значително по-малък дял на икономически активното население.

По данни на *Преброяване 2011 г.* най-много заети по класове икономическа дейност има в преработващата промишленост - 642 души, или 23,6% от заетите.

В периода 2007-2011 г. заетите в преработващата промишленост нарастват средногодишно с 43,0%.

След преработващата промишленост се нареждат по относителен дял заетите в търговията и държавното управление⁵ (Фиг. 25).

⁵Том 3. Области/Книга 22. София, Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 г., НСИ, стр. 134 и стр. 149.

Фиг. 25 Относителен дял на заетите в община Елена по класове икономически дейност

Източник: НСИ, Преброяване 2011 г.

По класове професии преобладават заетите с услуги за населението, търговия и охрана (21,9%) и заетите като машинни оператори и монтажници (14,4%), следвани от заетите в професии.⁶

По данни на НСИ броят на заетите в нефинансовите предприятия на територията на общината намалява средно с 6,7% на годишна база в периода 2007-2010 г. Ако през 2007 г. техният общ брой е бил 1 787, то през 2010 г. се е редуцирал до 1 451 души. Таблицата по-долу представя разпределение на техния брой по години и ключови сектори.

Таблица 15 Относителен дял на заети по ключови сектори в периода 2007-2011 г.

Сектор / Година	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Селско, горско и ловно стопанство	6,8%	8,6%	10,6%	13%	11,8%	10%
Преработваща промишленост	29,9%	36,0%	45,8%	60,0%	40,2%	40%
Строителство	8,9%	11%	5,8%	3,9%	4,1%	3,5%
Търговия, ремонт на автомобили	17,2%	17,7%	22,1%	21,9%	21,8%	22,5%
Хотелиерство и ресторантьорство	4,9%	5,6%	6,9%	7,4%	8,1%	9,7%
Транспорт, складиране и съобщения	4,8%	4,6%	3,6%	4,1%	4,4%	5,2%
Операции с недвижими имоти и бизнес услуги	1,9%	2,7%	0,6%	1,5%	0,6%	0,6%
Здравеопазване и социални дейности	6,1%	6,3%	6,6%	6,8%	5,1%	3,7%

Източник: НСИ, ТСБ - Велико Търново

Делът на заетите лица в община Елена потвърждава структуроопределящия характер на нейната икономика. Лидер е преработващата промишленост, следвана от сектора на услугите. Увеличеният брой на заетите в хотелите и ресторантите е резултат на разкритите

⁶ Пак там.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

нови къщи за гости и хотели в общината, а също и на увеличения туристопоток.

Човешките ресурси, работещи в туризма, са заети предимно в сферата на основните туристически услуги (настаняване и изхранване) и далеч по-малко в допълнителните. Като отчетем факта, че преобладаващият брой места за настаняване са къщи и стаи за гости, които по традиция са семейно начинание, то съответно работещите в тях остават извън статистическите данни. Това се дължи, от една страна, на факта, че за тези лица това не е основна дейност, а по-скоро допълнителна и те не са наети по трудови или граждански договор. Въпреки това наличните данни показват плавно увеличение на заетите в туризма, като тази тенденция е вероятно да се запази като резултат от увеличаващия се туристопоток.

Съобразно природните ресурси на територията обаче земеделието се оказва по-перспективен отрасъл за развитието на стопанския потенциал на общината и в разглеждания период относителният дял на заетите в селското, горското и ловно стопанство нараства двойно. Според 2007 г. броят на заетите в селското, горското и ловно стопанство нараства с 54.9 %. От голямо значение е фактът, че земеделието осигурява допълнителна заетост на семейна работна сила, която не е отразена в икономическите данни на НСИ по-горе.

По данни на *Преброяването на земеделските стопанства от 2010 г.* общата работна сила, заета в селското стопанство, е 1 238 души, като несемейната работна сила е едва 6,4%. Постоянно заетата работна сила е от 582 души, а сезонните работници са около 20. Един от основните проблеми в отрасъла обаче е, че голяма част от фермерите не се самоосигуряват, от една страна, а от друга - работодателите не покриват осигуровките на част от сезонно наетия персонал. Тази практика води до ощетяване интересите на земеделските работници и до дефицити в осигурителната система.

Продължаващият спад в строителната индустрия, породен от неблагоприятните световни тенденции и продължаващата икономическа криза, се отразява пряко и на пазара на труда в община Елена. В разглеждания период броят на заетите в строителството бележи спад от 64,2% спрямо 2007 г., което намира отражение в намаляването на относителния дял на заетите в сектора с повече от два пъти.

Една от целите на стратегия "Европа 2020" е нивото на заетостта на населението на възраст 20-64 години да нарасне от 69 % до поне 75 % (национална цел на България), включително чрез по-голямо участие на жените, по-възрастните работници и по-добрата интеграция на мигрантите в работната сила. Полезен инструмент за постигане на тази цел е трудовата миграция. Всекидневни трудови мигранти са заетите икономически активни лица, които живеят в едно населено място и пътуват до друго населено място, в което работят. Явлението „всекидневна миграция“ е тясно свързано с икономическото състояние на населените места, тяхното местонамиране и инфраструктура, както и с наличието и характеристиките на работната сила в тях.

Значението на този процес за обществото е голямо, тъй като участието във всекидневните пътувания, за разлика от постоянното преселване, не води до обезлюдяване на населени места или до нарушаване на възрастовата структура на населението.

По данни от *Преброяване 2011 г.* 86,8% от населението на община Елена работи и живее в

едно и също населено място, а 13,2 % са всекидневни трудови емигранти.⁷ От заетите 8,2 % извършват всекидневни трудови пътувания в рамките на същата община, а 3,1 % са заети в други градове на областта. Анализът на причините за това е достатъчно комплексен, за да бъде обект на отделно проучване. Общата оценка, която може да се формулира въз основа на илюстрираните данни, е наличието на неадекватен на местните потребности пазар на труда. От друга страна, близостта на общината до един от развитите агломерационни ареали в страната – Велико Търново - е предпоставка за висока заетост и респективно за ниска безработица.

Таблица 16 Всекидневни трудови пътувания на заетите лица, 2011

Област/ Община	Заети лица	Лица, които живеят и работят в едно и също населено място	Всекидневни трудови емигранти (ВТЕ)						
			Общо	От тях отиват на работа					
				В същата община		В община на същата област		В община на друга област	
				в градове	в села	в градове	в села	в градове	в села
Област Велико Търново	92 571	74 739	17 832	6 409	2 195	5 922	855	2 118	333
% от общия брой заети лица		80,7%	19,3%						
Община Елена	2 768	2 403	365	108	120	86	..	42	..
% от общия брой заети лица		86,8%	13,2%						

Източник: НСИ

Реализиращата се стратегия в социалната политика на национално ниво акцентира върху прилагането на диференциран подход към хората, които действително се нуждаят от подкрепа с цел тяхната трудова и социална реинтеграция в обществото. **Реализацията на програмите и мерките за заетост** се отразява положително на пазара на труда в община Елена, като довежда до туширане в известна степен на нарастването на безработицата в общината. Към септември 2013 г. общият брой на хората, включени в програмите за временна заетост, надхвърля 200. С по два и три месеца са удължени трудовите договори на 20 градинари и 12 планински водачи по схема „Развитие” на ОП „РЧР”. По същата програма, но по схема „Подкрепа за заетост” продължават да работят 85 души с наставници. Други 32-ма са включени в регионалната програма и НП „ОСПОЗ”, двама са с трудови договори по програмата за хора с увреждания. Нови 45 души са назначени по Национална програма „От социални помощи към осигуряване на заетост”, разпределени в 11 населени места. Наетите лица са на социално подпомагане и трайно безработни, като те са ангажирани с аварийни дейности, чистене на сняг и поддържане на чистотата в града и селата. За шест месеца в общината са назначени и пет безработни по Национална програма „Нова възможност за заетост”, по която приоритетно могат да се насочват лица към нов работодател след масови съкращения, ликвидация на предприятия и др.

⁷Всекидневна трудова миграция, Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 г., НСИ, стр. 120

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Безработица

Макар и недостатъчно атрактивен, местният пазар на труда на територията на община Елена е сравнително диверсифициран в сравнение с типично селските райони, към които е отнесена общината. Това е положителен икономически показател, който в съчетание с подходящи интервенции за повишаване качеството на жизнената и бизнес среда и при наличие на атрактивни природни ресурси и геостратегическо положение може да превърне общината в привлекателна територия за инвестиции.

Традиционно, равнището на безработица за община Елена е значително над средните стойности за област Велико Търново. Първоначално пазарът на труда в общината реагира сравнително слабо на влошаването на макроикономическите агрегати, като през 2008 и 2009 г. няма чувствително увеличаване. Това до голяма степен може да се обясни с преобладаващите тогава очаквания за по-кратка рецесия и желание за задържане на нивото на заетостта въпреки спадащите приходи, тъй като освобождаването на работници и наемането на други на по-късен етап е свързано с разходи, загуба на квалифициран и опитен персонал, необходимост от провеждане на нови обучения на работното място и пр.

След като се оказва, че проблемите на търсенето ще продължат през 2010 г., безработицата рязко се увеличава и достига средногодишни стойности от 15.8%, а през 2011 г. тя нараства допълнително до 16.8%.

Таблица 17 Средна годишна динамика на безработицата в периода 2007-2011 (%)

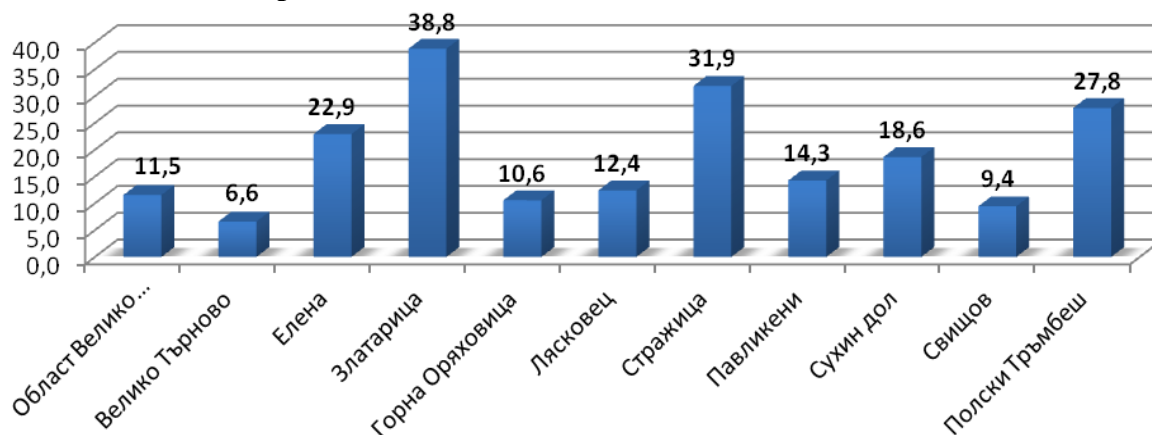
	Област Велико Търново	Община Елена	Община Велико Търново	Община Горна Оряховица	Община Златарица	Община Лясковец	Община Павликени	Община Полски Тръмбеш	Община Свищов	Община Стражица
2007	8,4	14,8	4,4	7,2	20,6	8,6	9,8	21,6	5,3	21,3
2008	6,8	13,3	3,9	6,0	17,5	6,0	7,8	12,2	4,4	18,2
2009	8,1	13,8	5,2	7,0	17,8	7,7	8,0	12,3	5,4	17,1
2010	9,2	15,8	7,3	8,2	19,2	5,9	9,0	16,0	7,0	19,9
2011	9,6	16,8	6,7	8,7	26,5	6,5	10,1	21,2	7,5	23,0

Източник: Агенция по заетостта

По данни на Агенцията по заетостта броят на безработните лица към 31.12.2012 г. за община Елена достига 817 регистрирани безработни, а равнището на безработица е 22,9%.

В териториален аспект община Елена е една от общините с най-високо равнище на безработица, изпреварвана единствено от съседната община Златарица (40,5%), Стражица (31,9%) и Полски Тръмбеш (27,8%). С най-ниско равнище на безработица за областта към края на 2012 г. (под 10%) са единствено общините Велико Търново и Свищов.

Фиг. 26 Равнище на безработицата към 31.12.2012 г.

Източник: Агенция по заетостта

Рискови групи на пазара на труда

Съгласно §1, т. 16 от Допълнителната разпоредба на Закона за насърчаване на заетостта, рисковите групи са част от безработните лица, живеещи или застрашени от изпадане в състояние на социална изолация или бедност. Тяхната трудова реализация е затруднена поради наличието на дискриминация или други бариери пред участието им на пазара на труда. Групите в неравностойно положение на пазара на труда са безработни лица с по-ниска конкурентоспособност на трудовия пазар, някои от които са: жени, младежи, продължително безработни, лица с трайно намалена работоспособност, лица без образование и квалификация и др.

Таблица 18 Рискови групи на пазара на труда в община Елена в периода 2007-2011 г.

	Регистрирани безработни лица					Равнище на безработица - %
	Общо (бр.)	От тях				
		До 29 г.	%	С продължителност на рег. рег.>1 год.	%	
2007	767	132	17,2	528	68,9	14,8
2008	688	95	13,8	399	58,0	13,3
2009	717	89	12,4	256	35,7	13,8
2010	822	309	37,6	319	38,8	15,8
2011	694	105	15,1	297	42,8	16,8
31.12.2012 г.	817	125	15,3	282	34,5	22,9

Източник: Агенция по заетостта

С изразена неблагоприятна позиция за общината са все още са **младежите до 29 години**, които съставляват 15,1% от всички безработни средно за 2011 г. Ниското образование, липсата на трудови навици и стаж, както и неактуалната професионална квалификация на част от младите хора са сред основните причини за неравностойното им положение на трудовия пазар.

По данни на НСИ общият брой на младежите между 15-29 годишна възраст към 31.12.2012 г.

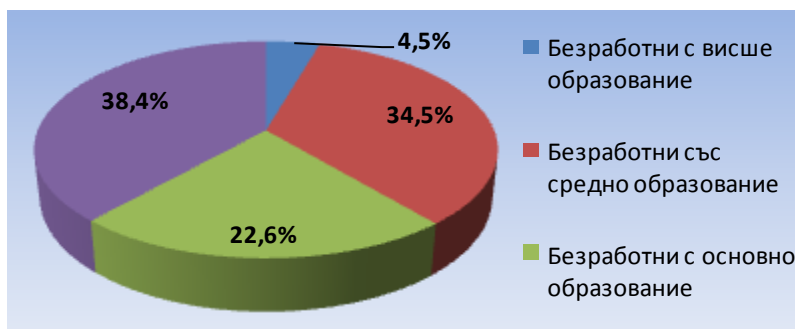
е 124, като от тях 42,4% са между 25-29 год.⁸ а младежката безработица е 15,5%. Законът за насърчаване на заетостта предлага широк инструментариум за ограничаване на безработицата в тази група, като стимулира наемането на работа на безработни до 29 г., в т.ч. и на младежи с намалена работоспособност, както и редица възможности за обучение и квалификация.

Трайното включване на тази възрастова група на пазара на труда е от съществено значение за подобряване социално-икономическата картина на общината и ще играе важна роля за бъдещото ѝ развитие.

Друга група в неравностойно положение на пазара на труда са **лицата с продължителност на регистрацията над 1 година**. Техният относителен дял в края на периода в общината е 42,8 %. Спрямо 2007 г. средномесечният брой на продължително безработните за общината постепенно намалява както в абсолютно изражение, така и като относителен дял, което до голяма степен се дължи на процента обхванати от програмите за субсидирана заетост. Дълготрайно безработните лица са специфична група в неравностойно положение на пазара на труда, за която е характерна силната загуба на трудови навици и десоциализацията, напускане на пазара на труда поради отпадане от регистрация. Лицата в тази група най-често са с неадекватна на търсенето или липсваща професионална квалификация и образователен ценз, налице е дискриминация поради възраст и етническа принадлежност.

Структурата на безработните в община Елена е твърде негативна: 61,0% от регистрираните са с основно, начално и без образование, 34,5% с със средно образование, а висшите са едва 4,5%.

Фиг. 27 Образователна структура на безработица в община Елена към 31.12.2012г.

Източник: ТСБ - гр. Велико Търново

Това затруднява неимоверно тяхната реализация. Липсата на образование и квалификация силно затруднява достъпа на тази група до пазара на труда, като безработните от тази група са склонни да приемат работа без оглед на заплащане и условия на труд. Възможностите за работа са ограничени до програмите за заетост, сезонна работа в селското стопанство и строителството и неквалифициран труд.

Останалите групи в неравностойно положение (**жени, безработни с намалена работоспособност и лица над 50 г.**) на пазара на труда в община Елена към края на 2013 г. са с по-високи показатели от средните за областта. 55% от регистрираните безработни са

⁸ По данни на ТБС - гр. Велико Търново, Виж. "Общински план за младежта, 2013 г.", община Елена

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

жени, 3,1% са с намалена работоспособност и 46,8% са над 50 години. Осигуряването на възможности за включване в различни форми на обучение и заетост, съобразени със спецификата на всяка от посочените рискови групи, следва да бъде приоритет в дейността на социалната политика, с което се цели повишаване на пригодността за заетост на лицата от най-уязвимите групи, интегрирането им на пазара на труда и намаляване на риска от социално изключване.

Изводи:

- ☞ Като резултат от неблагоприятното демографско развитие намалява и броят на икономически активното население в общината. Налице е трайна негативна тенденция на нарастване на дела на икономически неактивното население.
- ☞ В структурата на наетите лица (без самонаетите и работодателите) в общинския социално-икономически комплекс водещи функции изпълняват преработващата промишленост и услугите. Въпреки че в последните години в селското, горското и ловно стопанство се регистрира увеличение на заетите лица, те все още съставляват много малка част от общия брой заети лица в общината.
- ☞ Неблагоприятната тенденция в развитието на заетостта е свързана и с негативното отражение на световната икономическа и финансова криза, в резултат на което е налице съществен спад в трудовата заетост на населението и значително нарастване на равнището на безработица.
- ☞ Неблагоприятно е положението на рисковите групи на пазара на труда - висок е делът на безработицата сред младежите и жените, наблюдава се тенденция за увеличаване делът на регистрираните трайно безработни лица, висок е процентът на ниско образованите, регистрирани в бюрата по труда.
- ☞ Липсва сериозна заинтересованост от страна на работодателите за наемане на безработни лица, регистрирани на трудовата борса.

2.3.3 Социални програми услуги и дейности

В сферата на социалната защита община Елена реализира редица инициативи в борбата с неравенствата, дискриминацията и социалното включване. С промените в Закона за социалното подпомагане приоритет бе даден на развитието на услугите в общността, като алтернатива на институционализацията. Социални услуги в специализираните институции се предоставят само след изчерпване на възможностите за извършване на услуги в общността. Кръгът на услугите в общността за периода 2007-2013 г. е значително разширен.

По данни на НСИ през 2007 г. в община Елена се е предоставяла само една социална услуга - домашен патронаж с капацитет от 100 души, който е запълнен на 85%. Към края на 2012 г. кръгът от услуги нараства до следните:

Таблица 19 Предоставяни социални услуги в община Елена към края на 2012 г.

№	Услуга, вид	Потребители/Целеви групи	брой места / заетост	Местоположение	Целева група
1.	Защитено жилище за лица с умствено Изоставане <i>ДДД</i>	Създаване на умения и навици за интегриране в реалния живот чрез консултиране, информиране, ориентиране, групова работа, помощ в домакинство, трудотерапия, дневна грижа и др.	8	с. Илаков рът	Лица с умствена изостаналост

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.	Дом за деца и младежи с умствена изостаналост „Надежда“ ДДД	Постоянна грижа, рехабилитация, терапия, информиране, образование/ обучение, групов работа и др. Създаване на условия, близки до семейна среда, качествени грижи за задоволяване на индивидуалните потребности.	50	с. Илаков рът	Деца и младежи с умствена изостаналост
3.	Дневен център за деца и младежи с увреждания ДДД	Задоволяване на социалните, медицинските и образователните потребности на децата и младежите с интелектуални и физически затруднения, подобряване качеството на техния живот чрез рехабилитация, терапия, групов и индивидуална работа, подпомагане в образованието и организиране на свободното време и др.	36	гр. Елена	Деца и младежи с интелектуални затруднения и физически увреждания
4.	Дом за стари хора	Денонощно обслужване на възрастни хора за осигуряване на достоен живот – здравословно хранене, личен тоалет и хигиена, психологична подкрепа, трудотерапия, културни и самодейни дейности.	в процес на изпълнение	с. Тодювци	Възрастни хора без възможности за грижа в семейна среда
5.	Център „За по-добро детство“ Проект по ОПРЧР	Комплекс от услуги с мобилна работа за ранно детско развитие и превенция на уврежданията на деца от 0 до 7 г. от рискови групи, формиране и развиване на родителски умения, здравна консултация за деца, семейно консултиране и подкрепа, подготовка за родителстване, интеграция на деца в детска ясла, детски градини и предучилищни класове.	в процес на изпълнение	гр. Елена и мобилна работа в населени места в общините Елена и Златарица	Деца от 0 до 7 г. от рискови групи и техните родители
6.	Дневен център за възрастни хора	Основна форма на социална услуга в общността, предлагаща храна, дневна грижа и възможности за общуване.	в процес на изпълнение	гр. Елена	Възрастни хора
7.	Център за обществена подкрепа	Семейно консултиране и подкрепа, превенция на изоставането, рисково и асоциално поведение, включващо мобилна работа.	в процес на изпълнение	гр. Елена	Деца в риск и техните семейства
8.	Приемна грижа ОПРЧП „И аз имам семейство“	Да се подкрепи процеса на деинституционализация на деца, като създаде и реализира устойчив модел за развитие на заместваща семейна грижа за деца, в риск от изоставяне.	в процес на изпълнение	гр. Елена и населени места в общината	
9.	Хоспис	Предоставяне на непрекъсната медицинска и социална грижа.	16	гр. Елена	
10.	Домашен социален патронаж	Комплекс от социални услуги, предоставяни по домовете на възрастни хора и хора с увреждания.	100	гр. Елена и населени места в общината	Лица с увреждания и самотно живеещи хора
11.	„Личен асистент“ Проект по ОПРЧР „Алтернативи“	Осигуряване на качествена грижа в семейна среда за тежко болни лица с увреждания и постигане на социална адаптивност в рамките на съществуващата инвалидност;	67	гр. Елена и населени места в	Лица/деца, нуждаещи се от постоянно обслужване в

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

		Намаляване броя на настанените в специализирани институции		общината	ежедневието си
12.	Социален асистент <i>Проект по ОПРЧР „Алтернативи“</i>	Осигуряване на грижи в семейна среда на самотно живеещи възрастни хора и деца с увреждания, които поради ограничения от здравословен характер са изключени от социалния живот	10	гр. Елена и населени места в общината	Лица с увреждания и самотно живеещи хора
13.	Домашен помощник <i>Проект по ОПРЧР</i>	Усъвършенстване и подобряване на качество на живота на самотно живеещи хора и лица/деца с увреждания чрез предоставяне на услуги в семейна среда.	30	гр. Елена	Лица/деца с увреждания и самотно живеещи хора

Източник: Общинска администрация Елена

Видно от таблицата предоставяните услуги обслужват различни целеви групи. Положителна черта за анализирания период е разширяването на териториалния обхват (населените места) на предоставяните услуги. По този начин се удовлетворява многообразие от потребности и се търси отговор на някои демографски (нарастващ дял на населението в над трудоспособна възраст) и социални предизвикателства на територията.

Част от услугите се разработват в рамките на проект „И аз имам семейство“, национален проект на АСП, финансиран по ОПРЧР, който е насочен към създаване и развитие на приемната грижа. Едновременно с това, общината изпълнява и проект „Алтернативи“, отново финансиран по ОПРЧР на стойност 95 612 лв. Проектът цели качествено предоставяне на услугата „Личен асистент“, с оглед напълно и гъвкаво задоволяване на потребности на клиентите.

През 2013 г. стартира изпълнението на проекта, финансиран по ПРСР, за разкриване на територията на общината на второ защитено жилище, но този път в гр. Елена. Капацитет е предвиден за 8 потребители на възраст над 18 години. В края на 2013 г. е разкрита и социална кухня за хора в неравностойно положение, като подобен вид услуга се разкрива за първи път в общината. Отварянето ѝ е възможно благодарение на хуманитарно-благотворителна организация Bulgarien Hilfe, която предоставя дарение от 10 000 лв. за услугата на община Елена. Услугата се ползва от 50 лица, които всеки ден ще получават топло ядене и хляб. Потребителите на услугата са определени от дирекция „Социално подпомагане“.

В допълнение, Община Елена има **Общинската стратегия за развитие на социалните услуги (2011-2015 г.)**, която е утвърдена от Обществения съвет за съдействие, помощ и контрол при извършване на дейностите по социално подпомагане и предоставяне на социални услуги в общината. Равният достъп до качествени и ефективни услуги за уязвимите групи е решаващ за тяхното ефективно социално включване и участие в живота на обществото. В системата на социалните услуги разгърнатата мрежа от услуги в общността и доставчици в цялата страна ще допринесе за по-добър достъп до качествени грижи за българските граждани. Утвърждаването на модела на регионално планиране на услугите ще гарантира разкриването на социални услуги, отговарящи на конкретните потребности на хората от целевите групи. Друго важно предизвикателство е премахването на институционалния модел на грижа.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Изводи:

- ☞ Приоритетно направление в развитието на социалните услуги трябва да стане деинституционализацията и развитието на максимално широк спектър от услуги за семействата в риск с цел превенция на изоставянето и за извеждане на децата от институциите.
- ☞ Необходимо е разнообразяване на социалните услуги и развиване на нови и гъвкави алтернативни услуги, които да съответстват на спецификата на потребностите на рисковите групи.
- ☞ Добро взаимодействие между заинтересованите страни, включително между държавни и неправителствени организации в сферата на социалните дейности.

2.3.4 Здравеопазване

За 2011 г. България е на предпоследно място в Европа по здравеопазване според резултатите от Европейския здравен потребителски индекс, който измерва инфраструктурния достъп, нивото на развитие на електронните здравни услуги, материално-техническата база за получаване на специализирана медицинска и обща здравна грижа и осигуреността с медицински специалисти и достъпа до тях. Основните фактори за развитието на здравеопазването са характерът на заболяемостта на населението, осигуреността на системата с висококвалифицирани кадри (лекари, стоматолози, медицински персонал с колежанско образование), изградена инфраструктура на здравеопазването и броят на здравно осигурените лица. Заболяемостта на населението в община Елена не се различава съществено от общата заболяемост в областта. По данни на РЗИ - Велико Търново с висок относителен дял са болестите на органите на кръвообращението, злокачествените новообразувания, инфекциозните и паразитни болести, болестите на дихателната система, болести на пикочно-половата система и др. Ниското развитие на здравната система в селските райони транслира директно в сравнително ниското ниво на обществено здраве в община Елена. В периода 2008-2012 г. равнището на обща смъртност в община Елена държи значително по-високи стойности от тези за областта и страната. През 2012 г. броят на починалите на 1000 души от населението е 19,5 ‰ при 16,9 ‰ за областта и 15 ‰ за страната. (Виж Фиг. 28.)

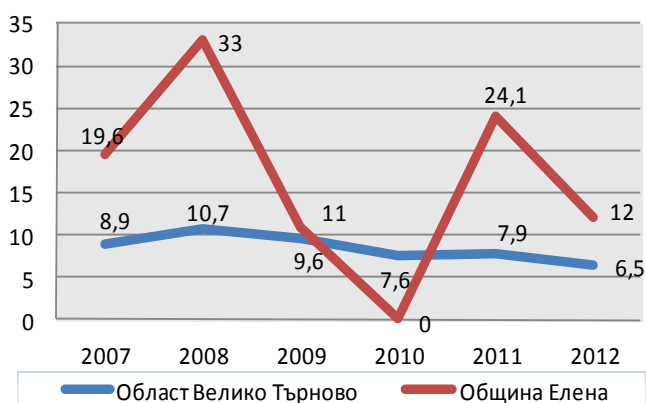
Фиг. 28 Коефициент на обща смъртност на 1000 души (‰)

Източник: НСИ

Продължава да бъде висок коефициентът на детската смъртност, независимо от изразената положителна тенденция към снижаване – от 19,6 % през 2007 г. на 12,0 % през 2012 г. Въпреки това, през 2012 г. коефициентът на детската смъртност в община Елена е най-висока в областта и остава 2 пъти по-висока, отколкото в област Велико Търново (6,5%) и страната като цяло (7,8 %). Този показател е индикатор, отразяващ качеството на медицинската помощ, но преди всичко е свързан с жизнения стандарт и здравната култура на населението.

Фиг. 29 Коефициент на детска смъртност на 1000 души (%)

Източник: РЗИ - Велико Търново

По данни на НЗОК за страната 12% от децата не се проследяват от ОПЛ/педиатър, като в селата показателят е по-висок от този в градовете. Причини за това могат да се търсят във влошаване на социално-икономическите условия в селата, ограничения достъп до здравни услуги, по-ниското образование и здравна култура.

Особен акцент следва да се постави на нивото на здравна култура и здравен статус при населението от малцинствените групи. 12,6% от цялото ромско население в страната, включително децата, е инвалидизирано или страда от тежко хронично заболяване. Липсата на превенция, навици и условия за добра хигиена, както и навременен достъп до здравни услуги за тази група население са сред водещите причини за повишената болестност при нея. В периода 2012-2020 г. следва да се насочат усилията към дейности за повишаване на здравната култура на малцинствените групи и провеждане на задължителни имунизации.

Полагането на здравни грижи сред ромската общност в общината е комплексен проблем. Наблюдават се следните тенденции: по отношение на бременността – бременните жени се картотекират непосредствено преди раждане, не посещават редовно женска консултация и с това попадат в рискови групи бременности. Като цяло бременностите са много ранни и се наблюдават бракове по сребрена линия. Част от ромското население е неосигурено или с прекъснати здравно-осигурителни права. Няма навици за посещение при стоматолог, нито тенденция за водене на децата при дентален специалист.

За периода 2007-2012 г. настъпват съществени промени в сферата на здравеопазването на

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

територията на община Елена. След закриването на МБАЛ „Д-р Димитър Моллов”, която функционира в гр. Елена до 2011 г., на територията на общината няма организирана болнична помощ. Болничната лечебна помощ се реализира извън рамките на общината (в градовете Горна Оряховица и Велико Търново).

Здравеопазването в общината е представено само от извънболнична медицинска помощ. Териториалната организация на обектите за извънболнична медицинска помощ е с ясно изразена концентрация на лекарските практики в общинския център – гр. Елена. Това създава значителни проблеми с обслужването на някои по-малки и/или по-отдалечени населени места. От особено значение за общината е доболничната медицинска помощ, която включва първичната и спешната помощ.

Първичната медицинска помощ в общината е организирана като система, включваща мрежата от лекарски практики, финансирани от Националната здравноосигурителна каса (НЗОК). По данни на РЗИ - Велико Търново към 3.10.2013 г.⁹ на територията на общината са регистрирани 6 общопрактикуващи лекари и 5 практики с петима специалисти по дентална медицина. Всички те са крайно недостатъчни и не са в състояние да осигуряват ефективно доболнично здравно обслужване, особено в по-малките населени места. Общопрактикуващите лекари работят в общинския център и посещават по график обслужваните от тях села. Това създава предпоставки за ненавременно оказване на медицинска помощ и създава неравнопоставеност в достъпа до здравни услуги между селското и градското население в общината.

Здравната инфраструктура в общината включва филиал на Център за спешна медицинска помощ - Велико Търново, „Медицински център I-Елена” ЕООД и хоспис, които се помещават в сградата на бившата болница в гр. Елена. По данни на РЗИ - Велико Търново на територията на общината функционират 4 частни аптеки и една оптика, които също са съсредоточени в общинския център.

„Медицински център I- Елена” ЕООД е лечебно заведение за оказване на специализирана доболнична медицинска помощ. В състава на центъра работят лекари със специалности: хирургия, акушерство и гинекология, ендокринология, дерматология, неврология, уши, нос, гърло, педиатрия, офталмология, физиотерапия, рентгенология. Към центъра съществува добре оборудвана физиотерапия, а също така и лаборатория по абдоминална ехография. Медицинският център работи по договор с НЗОК, както и извършва платени прегледи.

Закриването на болничната помощ в общината и определеността на общината като труднодостъпна, особено в зимни условия, предопределя необходимостта от оптимизиране и подобряване ефективността на спешната медицинска помощ за населението. На територията на община Елена функционира филиал на Център за спешна медицинска помощ - гр. Велико Търново, който се помещава в сградата на бившата болница. Понастоящем той разполага с една линейка, която обслужва всички 124 населени места на територията на общината, а поради нейния планински характер и дисперсна селищна мрежа често здравните услуги са ненавременни и с лошо качество. Необходими са мерки за подобряване спешната помощ на територията на общината.

⁹ Статистически данни, предоставени от РЗИ - Велико Търново към 3.10.2013 г. http://www.riokozvt.com/rcz/PR_13_GO.htm

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

На територията на община Елена се намира и един от трите хосписа в областта - „Хоспис - Елена” ЕООД. Капацитетът на хосписа е 16 места, като почти целогодишно той е запълнен, заради големия брой желаещи да се възползват от тази услуга. Хосписът в Елена е открит през 2009 г. в хирургичното отделение на бившата болницата. Създаден по проект на програма ФАР за над 162 хил. евро, днес той приема пациенти от цялата област. Хосписът не работи с РЗОК - Велико Търново, а дневният престой на пациентите се заплаща по 20лв. Отделно близките закупуват нужните медикаменти и санитарни материали за болния. За тях се грижат общо пет медицински сестри, като всички са преминали курс за палиативни грижи, както и четири санитарки, но персоналът е недостатъчен.

Здравни кабинети по Наредба №3/27.04.2000 г. са здравните кабинети в детските заведения и училищата. На територията на общината са разкрити 4 здравни кабинета в общински училища и детски градини. В селата за профилактични прегледи на децата и оценката на здравословното им състояние се разчита на общопрактикуващите лекари. Дейността на здравните кабинети се осъществява от медицинска сестра и фелдшер с образователно-квалификационна степен специалист и бакалавър.

За периода 2007-2012 г. настъпват съществени промени в броя медицински кадри, обслужващи населението. През 2012 г. населението се обслужва от 20 лекари, като от тях общопрактикуващи са едва 6. Броят на лекарите намалява спрямо 2007 с 9,1%. Персоналът със средно специално медицинско образование и със степен "професионален бакалавър", завършили медицински колеж, е общо 30 души.

Таблица 20 Население на един лекар и на един лекар по дентална медицина по статистически зони, статистически райони и области¹⁰

Статистически район	Население на един			
	лекар		лекар по дентална медицина	
	2007	2012	2007	2012
България	274	268	1 188	1 086
Северен централен район	354	254	1 574	1 396
Велико Търново	337	310	1 437	1 314
Община Елена	483	463	2 655	1 850

Източник: НСИ

По показателя население на един лекар и население на един лекар по дентална медицина през анализирания период 2007-2012 г. за община Елена се наблюдава малък спад, което основно се дължи на намаляване броя на населението, както и на разкриването на още една практики за първична стоматологична помощ. Стойностите на показателите за общината са над средните за областта, района от ниво 2 и страната като цяло, което е индикатор за влошаване качество на предлаганото здравно обслужване.

10 Стойностите за 2012 г. са изчислени по данни за броя лекари те и лекарските практики по дентална медицина, предоставени от РИЗ-Велико Търново

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представлявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

На територията на общината има една детска ясла с капацитет 32 места, организирани в две групи. По последни официални данни на НСИ за 2011 г. капацитетът на яслата е запълнен едва на 59%. Детската ясла е създадена за подпомагане на семействата при отглеждане на децата до тригодишна възраст и за осигуряване на тяхното нормално физическо и психическо развитие. Тя е обособена структура, в която медицински и други специалисти осъществяват отглеждане, възпитание и обучение на деца от 10 месеца до 3 години.

Въпреки постигнатия напредък в реструктурирането на здравната система и подобряване на ефективността на работа, остават още редица проблеми за разрешаване, които оказват въздействие върху здравния статус на населението на общината.

Финансовото и кадрово осигуряване на здравеопазването и подобряването на достъпа до здравни грижи за всички социални групи остават сериозни предизвикателства пред здравния мениджмънт.

От направения преглед на състоянието на здравната инфраструктура в общината могат да бъдат изведени следните **изводи**:

- ☞ Основният проблем пред удовлетворяването на нуждите на населението от здравни грижи е свързан с отдалечеността от специализирани болнични заведения.
- ☞ Изведените проблеми поставят на преден план необходимостта от извършване на ключови структурни промени, водещи до концентрация на усилия и ресурси върху: промоция на здравето и повишаване на здравна култура у населението; превенция и профилактика на болестите; развитие на капацитета и мотивацията на медицинския персонал, особено в спешната помощ; оптимизация на здравна инфраструктура и модернизация чрез нови технологии и оборудване; подобряване на достъпа и равнопоставеността до здравни грижи с акцент върху здравния статус на рискови групи;
- ☞ Необходимост от разширяване на звеното за Спешна медицинска помощ в закритата болница;
- ☞ Липсват достатъчно специалисти. Необходима е съвместна работа с общините за намиране на квалифицирани кадри;
- ☞ Липса на ефективно обвързване между интересите на частния сектор и обществените здравни интереси.

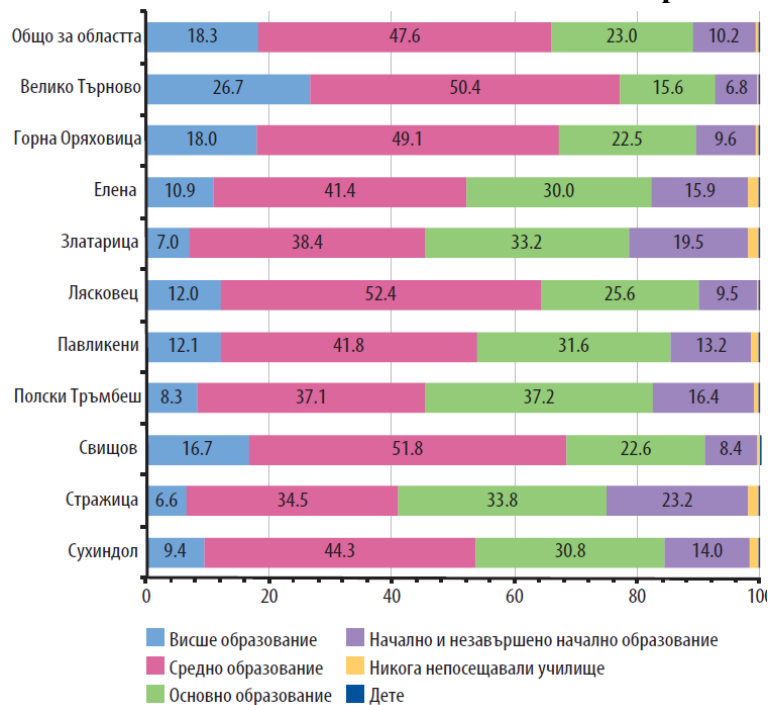
2.3.5 Образование

Стратегията на ЕС „Европа 2020“, приета през 2010 г., свързва интелигентния растеж с въвеждане на нови технологии и иновации, както и с добре образовани и конкурентоспособни човешки ресурси на пазара на труда. Друга цел на „Европа 2020“ е да се увеличи дялът на населението на възраст 30-34 години със завършено висше образование от 31% до най-малко на 40%; (национална цел на България – 36%).

По данни на НСИ за 2011 г. образователната структура на населението на община Елена е значително по-неблагоприятна за развитието на територията в сравнение с образователната структура за областта, като по този начин се явява неконкурентна от гледна точка на квалифицирани човешки ресурси.

По официални данни на НСИ от последното преброяване (представени в т.1.3.1 Демография) делът на населението на община Елена с висше образование е 10.9%, значително по-нисък от средната стойност за областта (виж Фиг. 30). В същото време в общината е регистриран много висок относителен дял на населението на 7 и повече години, което никога не е посещавало училище (1,5%), като по този показател е изпреварена единствено от община Златарица.

Фиг. 30 Население на 7 и повече години по образование (%), 2011

Източник: НСИ Преброяване 2011 г.

Висок е и делът на неграмотните лица¹¹, като данните от *Преброяване 2011 г.* показват, че именно в община Елена е най-висок относителният дял на неграмотните - 2.3%, при относителен дял на неграмотните за областта 0.9%. Това представлява изключително висок риск за икономиката, тъй като нивото на компетентност и възможностите за професионална реализация на бъдещите участници на пазара на труда са ограничени.

Основен проблем в образователната структура на общината през анализирания период остава и ниското образователно равнище на населението от малцинствените групи. Докато при самоопределилите се като българи на 7 и повече навършени години 62.2% са с високо образование (13.8% с висше и 48.5% със средно), то при населението от турската етническа група с високо образование са 24.8% (1.6% с висше и 23.2% със средно). Още по-неблагоприятни са данните за образователната структура на ромската етническа група, където няма представител със завършено висше образование, а едва 3.3% са със завършено средно.

¹¹Неграмотни лица (неумението да се чете или пише).

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Друг проблем е високият процент на категорията население, което никога не е посещавало училище сред малцинствените групи. По данни от *Преброяване 2011 г.* най-висок е относителният дял на никога непосещавалите училище сред ромската етническа група (4.9%), следвана от турската (4,1%), докато при самоопределилите се като българи този дял е едва 1.0%.

Продължава и тенденция на ежегодното отпадане на млади хора от училище без завършен 8 клас. Преобладаващата част от тях са предимно с ромски произход, учащи в основно училище в селата. Това предопределя по-ниския образователен и квалификационен статус на общността в дългосрочен план, а оттук – и по-големия дял на безработните и изпадналите от пазара на труда роми и през следващите десетилетия, което предполага мерки за тяхното обучение и квалификация. В тази насока през 2011 г. се реализира проект „Пътят на единението“ в целодневните детски гради и училища в с. Майско и с. Константин, където има голям относителен дял на представителите на етническите малцинства. Именно там се наблюдават тревожни тенденции, свързани с отпадането на деца от образователната система и липса на мотивация за посещаване на училище. Като основен проблем от представители на образователните структури в общината по време на проведените фокус групи беше отбелязана трудността, която ромските деца срещат при усвояването на книжовния български език. Част от тях тръгват на училище без да говорят добре официалния български език и без да са усвоили основните знания и умения, необходими за справяне в учебния процес.

Основните причини за тези данни са затрудненият физически достъп до училището, финансови и битови проблеми в семейството, културна изостаналост, наличие на здравословен проблем. Особено тревожен е фактът, че нарастването на неграмотността и увеличаването на дела на отпадащите от училище са съсредоточени в нискодоходни и някои етнически групи от населението, като неграмотността в редица случаи се съпровожда със социални рискове. Необходимо е да се търсят подходи както за задържане на децата в образователната система, така и за подпомагане на грамотността на населението в трудоспособна възраст с фокус върху групи с висок риск от маргинализация и социално изключване.

Образователната система в общината дава възможност за получаване на **основно и средно общо образование**. Професионалното образование не е представено в община Елена. Част от учениците се обучават в професионални и профилирани гимназии извън общината (най-често в гр. Велико Търново). Като основен образователен център се е утвърдил общинският център – **гр. Елена** (в който се намира и единственото СОУ в общината). Като вторични образователни центрове са се формирали още 3 села – Беброво, Константин и Майско (с по едно ОУ). Училищата участват в различни национални програми на МОН за подобряване на училищната среда, като например: „Училището – територия на учениците“, „Оптимизация на училищната мрежа“, „Чаша топло мляко и закуска“, „ИКТ в училище“ и др.

Предучилищното обучение (възпитание) в община Елена е представено чрез функциите на изградената мрежа от 5 целодневни детски градини – ЦДГ „Радост“ - гр. Елена, ЦДГ „Приказан свят“ - с. Майско, ЦДГ „Щастливо детство“ - с. Константин, ЦДГ „Вяра, Надежда и Любов“ - с. Беброво, ЦДГ „Мир“ - с. Палици с филиал в с. Каменари.

Структурата, капацитетът и динамиката в развитието на инфраструктурата на предучилищното образование в общината за периода 2007-2012 г. са представени чрез

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

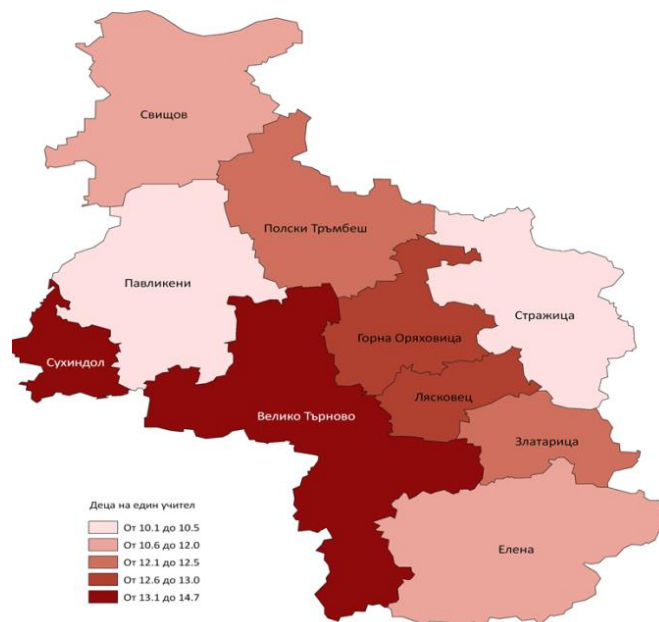
Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

данните в таблицата по-долу.

Таблица 21 Брой на детските заведения в община Елена за периода 2007-2013 г.

Показател и	2010/ 2011	2012/ 2012	2012/ 2013
ЦДГ	5	5	5
Детски учители	22	24	24
Деца	264	271	282

Среден брой деца в детските градини на един учител в общините на област Велико Търново през учебната 2012/2013 година

Източник: НСИ

За анализирания период не са настъпили съществени промени в характера и структурата на мрежата от заведения за предучилищно образование. Нейният капацитет е функция от контингента деца във възрастовите групи, които подлежат на обхващане в детските заведения. През учебната 2012/2013г. от 333 места са заети 282, или 85% от капацитета на ЦДГ на територията на общината.

Налице е положителна тенденция към увеличаване дела на децата, както и на персонала, ангажиран с тях. Средният брой деца на един учител в детските градини е приблизително 12, което показва, че обезпечеността с педагогически кадри в детските градини е значително по-висока от тази в областния център, където средният брой деца на един учител е приблизително 15.

Към 2013 г. на 100 деца в детските градини за община Елена се падат 118.1 места, за област Велико Търново тези места са 124.4, при значително по-малко за страната 101.8.

Детските градини са основен фактор за осигуряване на висококачествено и икономически достъпно образование и грижи в ранна детска възраст. Повишаването на качеството на предучилищното образование ще бъде солидна основа за по-нататъшно учене и ще допринесе за превенцията на отпадането от училище и за увеличаване на ползите при завършване и достигане общото ниво на овладени умения.

Училищното образование е представено от начално, основно и средно, като на територията на общината няма професионално училище. В общината има 5 учебни заведения – СОУ „Иван Николов Момчилов” – гр. Елена, НУ „Иларион Макариополско” – гр. Елена, ОУ „Отец Паисий” – с. Константин, ОУ „Отец Паисий” – с. Майско, ОУ „Христо Ботев” – с. Беброво. Три от училищата – СОУ „Иван Николов Момчилов” – гр. Елена, НУ „Иларион Макариополско” – гр. Елена и ОУ „Христо Ботев” – с. Беброво - са средищни, като последното е и защитено. В училището в Беброво се обучават 42-ма ученици, от тях 7 първокласници, като учениците учат в 4 слети паралелки.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.”. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

По данни, предоставени от директорите на училищата, за учебната 2013/2014 година прогнозният брой на пътуващите ученици до 16-годишна възраст от населени места, в които няма училище, за СОУ „Иван Н. Момчилов” е 80, за НУ „Иларион Макариополски” - гр. Елена - 27 и за ОУ „Христо Ботев” - с. Беброво - 14. В трите училища е създадена целодневна организация на учебния процес и е осигурено хранене за пътуващите ученици. За останалите малки населени места е осигурен превоз на учениците до средишни училища.

В периода 2008-2013 г. броят на учащите намалява с 4,5%, а този на учителите намалява с 12,3%. Увеличава се единствено броят на учащите в начален етап. Съотношението ученик/преподавател през учебната 2012/2013г. е 12:1, стойности малко по-високи от средните за страната (11:1).

Таблица 22 Брой на училища, паралелки, учители, учащи и завършили в общообразователните училища на територията на община Елена

Учебна година	Училища	I - IV клас			V - VIII клас				IX - XII клас			
		паралелки	учители	учащи	паралелки	учители	учащи	завършили	паралелки	учители	учащи	завършили
2012/2013	5	18	23	386	15	28	333	42	7	20	164	32
2011/2012	5	19	23	391	15	30	315	81	7	21	156	33
2010/2011	5	19	24	371	16	30	353	86	7	20	152	38
2009/2010	5	19	23	373	17	30	357	78	7	21	161	51
2008/2009	5	19	24	377	17	37	354	95	9	20	194	40

Източник: НСИ

В СОУ “Иван Николов Момчилов” през учебната 2012 – 2013 г. се обучават 496 ученици в паралелки от първи до дванадесети клас. В сравнение с предишни години се наблюдава тенденция към спад броя на завършващите ученици. Това, от една страна, се дължи на желанието на учениците да изучават нови специалности, непредложени за изучаване в училището, а от друга се наблюдава тенденция към намаляване броя на учениците, постъпващи в първи клас главно поради намаляване на раждаемостта. В горния курс на обучение е голям интересът към специалността „Горско и ловно стопанство”, която предлага трета степен на професионална квалификация. Паралелно с това се извършва и обучение с хуманитарна, общообразователна и чуждозикова насоченост. За учениците от другите населени места, които продължават средното си обучение, училището предлага и седмичен пансион.

Обвързването на образованието (както висше, така и средно професионално) с потребностите на бизнеса се явява „тясно място” в устойчивото местно икономическо развитие. Съотношението между теоретично и практическо обучение, предвидено в учебните планове по много от професиите, продължава да бъде в полза на теоретичното обучение и липсва ориентация към практическо обучение в реална работна среда.

За предоставяне на реални практически познания на учениците в периода 2008-2009 г. СОУ „Иван Момчилов”, гр. Елена, изпълнява проект “Училищна дърворезбарска работилница”,

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.”. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

финансиран по ОПРЧР, на който партньор е община Елена. По проекта се обучават деца в специално оборудвана работилница. Все още обаче липсва обаче подкрепа от страна на бизнеса за осигуряване на работни места за учебна и производствена практика на учениците и студентите.

За постигане на високо ниво на професионалното образование и обучение е необходимо да се насърчава обучението, основано на практиката, включително провеждане на стажове с високо качество, професионална практика и модели за обучение, съчетаващи теоретична и практическа подготовка, чрез които да се подпомогне преходът от обучение към заетост, и да се поощряват партньорствата между публичните и частните институции за осигуряване на подходящи учебни програми и умения.

В НУ „Иларион Макариополски” – гр. Елена през учебната 2012 – 2013 г. се обучават 115 деца в общо 6 паралелки. В четирите ОУ по селата през същата учебна година се обучават съответно: с. Беброво – 33 ученици, с. Константин – 112 деца и с. Майско – 172 деца. В училищата в с. Константин и с. Майско има и по една подготвителна група – 6-годишни, като в Константин са 9 деца, а в Майско – 15.

Голяма част от завършилите основно образование от селата продължават в еленското училище. Обичайно е и ученици от Елена да продължат средното си образование в друг град, като най-често това е Велико Търново. По данни на СОУ „Иван Николов“ 60% от завършилите средно образование продължават обучението си във висши учебни заведения, като по-голям е процентът на тези, които предпочитат висшите заведения в областния център. По данни от *Преброяване 2011 г.* за всекидневните пътувания на учащите лица показват, че 25.3% от учащите извършват всекидневни пътувания с цел обучение до други населени места.

На територията на община Елена се намира набиращото все по-голяма популярност **частно лятно английско училище на Вили Чушкова в с. Мийковци**, известно също така и под наименованието „Вилиленд”. Функциониращо под формата на детско екоселище, то разполага със спални места за 100 човека, 10 учители, учебни стаи, столова, спортна зала с маси за тенис, басейн, спортни площадки, като и изградено индианско селище като елемент от цялостното обучение по английски език. То включва освен обичайните учебни занимания, а също и: туристически обиколки, дискотека, излети и пикници в природата, обучения по ваене на глина и много други. Налице са всички предпоставки за създаване на взаимноизгодно партньорство между училището и местната власт в преследването на общи маркетингови цели, макар и с различен фокус – училището привлича обучаеми, а общината - туристи.

Инфраструктурата на общото образование в общината (училищни сгради, брой класни стаи и учебни кабинети и др.) е с капацитет, отговарящ на броя на учениците. Както по отношение на предучилищната, така и на училищната инфраструктура необходимите мерки за оптимизация не следва да бъдат насочени към закриване, а към ремонт, реконструкция, въвеждане на нови ИКТ в образованието, обновяване и ефикасно управление на материално-техническата база, въвеждане на мерки за енергийна ефективност и подобряване на достъпа на деца със специални образователни потребности, включително чрез създаване на подкрепяща архитектурна среда.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

В общината функционира **Общински детски комплекс**. Като обслужващо звено в сферата на образованието той е наследник на традициите останали от бившия Център за работа с деца. В него децата развиват своите образователни, творчески и физически наклонности и участват в работата на извънкласни форми като кръжоци, школи, клубове и др. През учебната 2013/2014 г.в дейностите, организирани от ОДК – Елена, участват 117 деца в осем постоянни групи и две временни през ваканциите. Децата имат възможност да посещават извънкласни форми по живопис, дърворезба, модерни танци, вокална група, краезнание и етнография, български народни танци и модерен балет.

От направения анализ на образователната инфраструктура в община Елена могат да бъдат изведени следните **изводи**:

- ☞ Образователната структура на населението е неблагоприятна - голям относителен дял на населението с ниско образование и висок дял на неграмотните;
- ☞ Значително по-неблагоприятна е и образователната структура на населението от етническите малцинства, където е голям процентът на отпадналите от образователната система. Необходимо е провеждане на специализирани обучения за учители, разработване и прилагане на съвременни методики за работа с деца и ученици от етническите малцинства, особено във връзка с работа в билингвална среда;
- ☞ Предвид неблагоприятната демографска тенденция за намаляване на населението в общината се оказва, че съществуващата образователна инфраструктура даже е преоразмерена;
- ☞ Като основен образователен център се е утвърдил общинският център – гр. Елена (в който се намира и единственото СОУ в общината). Като вторични образователни центрове са се формирали още 3 села – Беброво, Константин и Майско (с по едно ОУ);
- ☞ Липсва заинтересованост и мотивация на бизнеса за предоставяне на стажове и възможност за практическо обучение на учащите;
- ☞ Необходимост от мотивация на учениците чрез създаване на клубове по интереси и извънкласни занимания, насочени към развитие на индивидуалността и таланта.

2.3.6 Култура

Компонент от туристическия потенциал на общината е нейното културно-историческо наследство. Концепцията за развитие на културата и културните активи на територията на община Елена трябва да бъде изцяло обвързана с туристическото предлагане. От гледна точка на географско разположение общината се намира най-близо до културната система **ЛоКуС 3 „Възрожденският град”**, който обхваща района на Велико Търново и Пловдив, и е класифициран като район с потенциал да привлича по-значими туристически потоци.

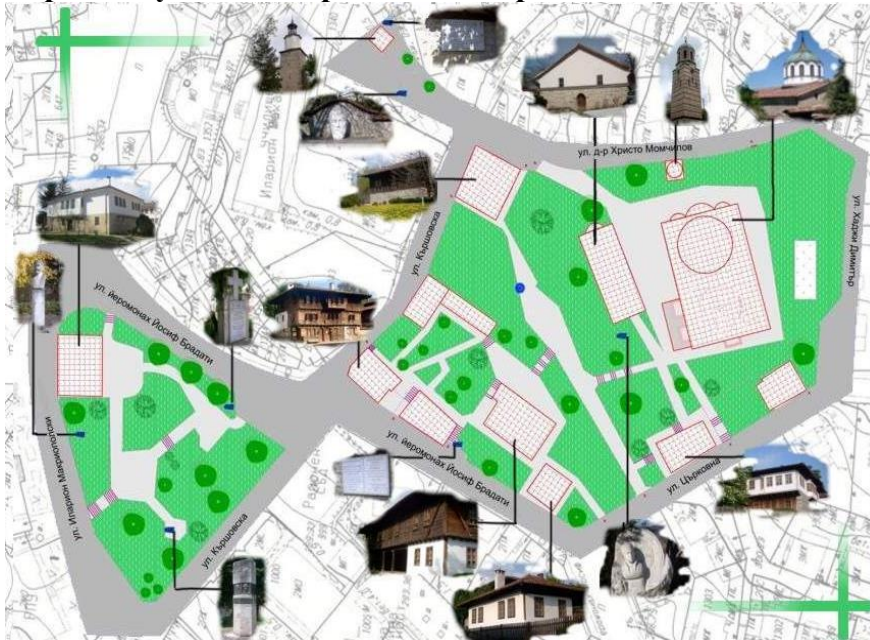
От гледна точка на община Елена сред градските забележителности, включени в подготвяните туристически маршрути по плана, попадат къщата-музей на Иларион Макариополски, църквата “Свети Никола” и етнографският музей в града.

Люлка на видни възрожденски и културни деятели, на територията на община Елена до днес са запазени 164 паметника на културата, от които 7 са с национално значение. Това са **Часовниковата кула, църквата „Успение Богородично”, църквата „Свети Никола” (със стенописите), къщата-музей „Иларион Макариополски”, първото класно училище**

„Даскалоливницата”, Попниколовата къща и Петте Разсуканови къщи.

На територията на общината функционират два музея: Музей на Възраждането „Иларион Макариополски“ гр. Елена с 5 експозиции (Карта №4) и Музеят по палеонтология, който се помещава в приземния етаж на Попниколовата къща. През 1980 - 1981 г. къщата е напълно реставрирана и е предоставена на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ за учебна и научна база.

Карта 4 Музей на Възраждането - гр. Елена

Източник: <http://museum-elena.hit.bg/>

Най-посещавани са архитектурно-исторически комплекс „Даскалоливница” и къщата музей „Иларион Макариополски”, които са част от 100-те национални туристически обекта. Почти 9 000 са туристите, посетили през летния сезон на 2012 г. музея на Възраждането "Иларион Макариополски" в Елена. От тях 230 са чужденци - англичани, румънци, руснаци, французи, белгийци и др. Заедно с връх Чумерна, „Възрожденска Елена“ е част от инициативата „Опознай родния край“, с което се засилва интересът и на жителите на областта към дестинацията.

Засилен е интересът през последните години към българските стойности и история. Наблюдават се все повече гости на града, които изявяват интерес към културно-историческото минало. Преобладаващи са единичните визити от по няколко души - за разлика от предишни години, когато по-характерни са били груповите посещения.¹²

¹² Данните са предоставени от директора на музея Георги Стефанов и се отнасят за летния сезон на 2012 г. http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=964994

Европейски съюз

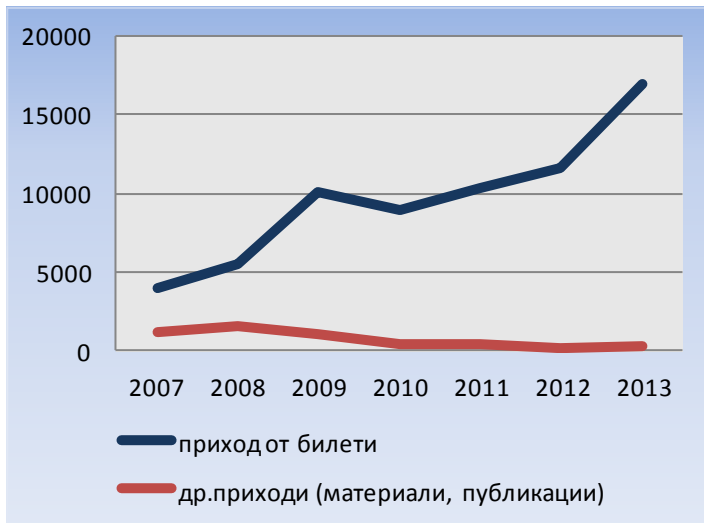

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Фиг. 31 Посещаемост на Музея на Възраждането „Иларион Макариополски“

Показател за увеличената туристическа посещаемост в гр. Елена са и увеличените приходи от билети, които генерира Музеят на Възраждането в периода 2007-2013 г. Спрямо 2007 г. приходите от билети нарастват над 4 пъти. При разглеждане на този показател следва да се отчете и наблюдението на служителите на музея, според които повечето посетители на музея рядко са склонни да заплатят посещението си на повече от една от четирите експозиции на музея. За увеличаване на приходите от

посещение следва да се потърсят по-гъвкави и атрактивни модели на предлагане, комбиниран билет за посещение, внедряване на ИКТ и мултимедийни средства в представянето на експозициите, музей на открито и т.н.

През 1965 г. към Музея на Възраждането е открита и Художествена галерия. Тя се помещава в къщата на Юрдан Хаджипетков. Художественият фонд на галерията съдържа над 1000 предмета на изкуството: живопис, графика, скулптури, икони и щампи. В **родната къща на Иларион Макариополски** е разположена втора по-малка изложбена зала, която се използва за временни изложби.

Важно място в културно-религиозния живот на еленчани заемат **Плаковски манастир „Свети пророк Илия“** и **близкия до него Къпиновски манастир „Свети Никола“**, възникнали по времето на Втората българска държава и известни още като Еленските манастири. През 1804 г. за трети път е възстановен Плаковският манастир, когато е изградена и днешната манастирска църква. Тя е рядко явление на българската култова архитектура. Над входната ѝ врата, под откритата нартика, неизвестен художник създава единствената в църквата стенописна сцена „Възнесение на пророк Илия“ с ктиторски надписи. По-късно, през 1856 г. майстор Колю Фичето построява големите жилищни сгради с величествената камбанария, висока 25,90 м. В църквата се пазят стари икони, между които иконата на Христос с 12-те апостоли, рисувана от Захарий Зограф през 1845 година. През времето на турското владичество Плаковският манастир е важно духовно и книжовно огнище. Ежегодно през месец юли се провежда поклонение до Капиновския манастир. Отслужва се молебен и водосвет за здраве и благополучие на еленчани. Освещава се и се раздава курбан.

Библиотечната дейност в община Елена се реализира основно в Градската библиотека в гр. Елена. Тя води началото си от втората половина на XIX в. Открита е през 1863 г. Днес библиотеката разполага с библиотечен фонд от около 70 хил. библиотечни единици с общообразователен характер.

Основни средища за развитие на комплексни културни дейности в общината са **читалищата**,

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

които функционират в общинския център и в някои от по-големите села. Те са традиционни културни центрове още от Възраждането, като към днешна дата в тях са застъпени културни дейности като: библиотечна, кръжочна, музикална дейност и художествена самодейност. Читалищната мрежа се състои от 19 читалища, 2 от които в гр. Елена (Таблица 22). Някои от читалищата поддържат съвременни танцови и вокални състави, клубове по интереси, както и театрална група (НЧ „Напредък-Елена-1863”). Тяхната материална база, обаче, се нуждае от съществени подобрения.

Таблица 23 Читалища на територията на община Елена

Рег.№	Име на читалище	Село
64	"Напредък-Елена-1863"	град Елена
1366	"Просвета-Разпоповци-1881"	град Елена
2222	"Просвета 1897"	село Палици
2310	"Иван Комитов"	село Каменари
2315	"Надежда-Беброво-1870"	село Беброво
2316	"Искра 1900"	село Константин
2328	"Свети Свети Кирил и Методий 1928"	село Буйновци
2349	"Просвета-1927"	село Дрента
2356	"Наука 1899"	село Костел
2359	"Развитие-Руховци-1914"	село Руховци
2742	"Надежда-1904"	село Тодювци
2777	"Христо Смирненски-1890"	село Чакали
2911	"Надежда 1927"	село Шишковци
2917	"Пробуда - 1903"	село Илаков рът
2991	"Наука - 1900"	село Марян
3000	"Надежда - 1942"	село Бадевци
3070	"Събуждане - 1894"	село Средни Колиби
3376	"Писмена - 2008"	село Багалевци
3544	"Съзнание-2012"	село Яковци

Източник: Регистър на Народните читалища, Министерство на културата

Ограниченият брой жители в някои от селищата затруднява нормалното функциониране на читалищата в тях. В по-големите населени места обаче тези културни институции работят изключително добре. Към читалището в гр. Елена са формирани множество самодейни състави, участващи в различни фестивали. Прави впечатление отсъствието на читалище на територията на едно от големите села на територията на община - с. Майско, което е населено основно с представители на ромската етническа група, и където потребността от разнообразяване на културния живот и запазване на местната самобитност са големи.

През последните няколко години, благодарение на допълващи субсидии от Министерството на културата и спечелени проекти и предоставени дарения, е закупена компютърна техника в по-голяма част от читалищните библиотеки. От 2011 г. четири библиотеки са включени в програма "Глоб@лни библиотеки - България" – в гр. Елена и в читалищата в с. Беброво, с. Константин и с. Марян.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

В гр. Елена съществува **занаятчийски център**, предлагащ обучение по дърворезба, тъкачество, рисуване на бяла керамика. Всички тези възможности за градивно уплътняване на свободното време на младежите обаче са недостатъчни да задоволят техните потребности. Необходими са мерки, които да обвържат природните дадености на територията с многообразния ѝ културен облик в интегриран туристически продукт.

Общината разполага с богат културен календар, като броят на организирани културни събития, чествания, фестивали, празници непрекъснато нараства. Всички заедно те разкриват широк потенциал за обвързване на културните дейности с туристическата индустрия в общината (планирана дейност в областната стратегия). Ето някои от традиционните и нововъзникнали събития:

- **Празник на Еленския бут** - за втора поредна година град Елена успява да събере любители на кулинарното изкушение на градския пазар. На Димитровден жителите и гостите на Елена имат възможност да премерят сили в надпревара за „Най-голям бут”, „Най-вкусен бут”, „Най-майсторско рязане на еленски бут”, „Най-весела касапска история”, „Най-як балканджия”, като в същото време наблюдават и пресъздадената еленската традиция „Пърлене на прасе над трап” и демонстрирано майсторското приготвяне на еленския бут.

- **Празник на Еленския балкан** - той включва провеждане на туристически поход и колокрос от село Мийковци, през хижа „Чумерна”, до връх „Чумерна”, забавни игри и състезания, събор на самодейните състави от клубовете на пенсионера;

- **Празник на град Елена (21 май)** – „Свети равноапостоли Константин и Елена”. Организират се изложби, концерти, футболни срещи между ветерани, конкурс “Царица Елена”, детски празници, директни излъчвания по програма „Хоризонт” на БНР;

- **Общински събор на народните читалища** - своеобразен завършек на творческия сезон за самодейните колективи на читалищата е провеждането му всяка година на 24 май на сцена на читалище от общината;

- **„Бягането” в Елена** - всяка година населението се покланя пред подвига и внушителните паметници на загиналите при село Марян и западния край на града с шествие, останало в историческата памет на еленчани като „Бягането”;

- **Неювски събор** - на 1 май всяка година се провежда възстановеният традиционен събор на Неювската поляна с богата концертна програма;

Изводи:

- ☞ Община Елена е богата на културно-исторически паметници с регионално и национално значение.
- ☞ Проблем все още е недостатъчната финансова обезпеченост за развитието на културата и поддържане на базата.
- ☞ Необходимо е осъществяване на довършителни и ремонтни дейности, обновяване и реконструкция на сградите на отделни културни институти с цел осигуряване на по-добри условия за работа и на по-качествени услуги за гражданите.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.”. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представлявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ☞ Необходимо е модернизирването и превръщането на библиотеките и читалищата в по-привлекателно място за хора от всички възрасти чрез внедряване на ИКТ и въвеждане на електронни услуги в библиотеките.
- ☞ Ефективното използване на културните ресурси на региона ще създаде мултипликационен ефект и в други сектори на регионалната икономика, в частност туризма.

2.3.7 Спорт, отдих и младежки дейности

В общината дейност развиват 6 спортни клуба, застъпени са 8 вида индивидуални и групови спортове, като футбол, борба свободен стил, джудо, конен спорт, спортно катерене, ски и вело-туризъм и туризъм. В спортния календар на общината са заложени събития, ориентирани към любители на спортовете волейбол, футбол на малки вратички, ски алпийски дисциплини, тенис на маса, бадминтон и др. Радващо е, че всяко от спортните събития протича с активното участие на учаци и младежи. Положително е и това, че за голяма част от младите спортът се е превърнал в потребност - ежедневно си организират футболни срещи, стадионът е достъпен за желаещи да бягат, има интерес и към фитнес залите и фитнеса на открито.

Общински турнир по футбол на малки вратички, под патронажа на кмета на община Елена, се провежда през зимните месеци. Участват отбори от различни фирми, сдружения и предприятия. Други мероприятия в общината са Народни борби, организирани от Спортен клуб по борба "Дан Колов". Състезание по лекоатлетически четирибой се провежда ежегодно през месец май. В него участват спортни отбори от всички училища. Поход до Къпиновския манастир се провежда ежегодно по стара традиция в края на месец юли. Трите лъча - пешеходен, вело- и автопоход - се събират в манастира по повод поклонение на еленчани, което завършва с осветен курбан. Ученическа щафета се провежда по случай първи ноември - Ден на народните будители както и патронен празник на СОУ "Иван Момчилов".

Спортната база в града е в относително добро състояние. Състои се от стадион с едно основно и две тренировъчни игрища, съблекални и открит басейн. В центъра на града има и комбинирано игрище за баскетбол, волейбол и футбол на малки вратички с място за зрители. В града има зала за борба със следните възможности: трениране на борба, джудо, самбо, вдигане на тежести с професионални уреди и лостове, сауна. Училищният салон в СОУ "Иван Момчилов" разполага с футболно игрище, спортна площадка, спортна зала с изкуствена стена за скално катерене и закрит плувен басейн. В центъра на града има и комбинирано игрище за баскетбол и футбол на малки вратички.

В град Елена и околностите са изградени двадесет и три открити плувни басейна които обаче не са пригодени за практикуване на плувни спортове, а са предвидени по-скоро за отдих и забавление. В гр. Елена има изграден покрит плувен басейн (с размери 25/12м) към СОУ „Иван Момчилов“, но поради големите разходи за неговото поддържане, той не се използва за практикуване на плувни спортове.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Таблица 24 Спортни обекти на територията на община Елена

Наименование	Населено място	Вид на обекта
Градски стадион "Чумерна"	град Елена	Стадион
Зала за борба "Дан Колов"	град Елена	Спортна зала
Плувен басейн СОУ "Ив. Момчилов"	град Елена	Училищна спортна база
Физкултурен салон СОУ "Ив. Момчилов"	град Елена	Училищна спортна база
Плувен басейн "Елена"	град Елена	Плувен комплекс
Спортна площадка	град Елена	Спортна площадка
Физкултурен салон малък СОУ "Ив. Момчилов"	Училищна спортна база	Училищна спортна база
Спортна площадка към СОУ "Иван Момчилов"	гр. Елена	Училищна спортна база
Футболно игрище към СОУ "Ив. Момчилов"	гр.Елена	Игрище
ОУ "Отец Паисий" с. Константин	с. Константин	Училищна спортна база
ОУ "Отец Паисий" с. Майско	с.Майско	Училищна спортна база
ОУ "Хр. Ботев" с. Беброво	с. Беброво	Училищна спортна база

Източник: Регистър на спортните обекти, Министерство на младежта и спорта

Основните спортни съоръжения са съсредоточени в гр. Елена. Отделните населени места обаче разполагат със спортна база, която може да бъде използвана за развитието на масов спорт. Спортната инфраструктура в населените места се допълва от спортните площадки и игрища, разположени в училищните дворове, които се използват основно от учениците. Остава проблемът с недостига на средства за поддържане и основен ремонт на повечето от съществуващите спортни бази и за закупуване на спортни съоръжения и екипировки, както и за финансиране на спортни изяви. На територията на общината липсват и приспособени спортни съоръжения за масово ползване от хора с увреждания.

Освен посочените спортни съоръжения, на територията на община Елена с ПУП са отредени още пет терена за футболни игрища в следните населени места: гр. Елена, с. Константин, с. Майско, с. Руховци и с. Марян. Поради липса на инициатива и интерес футболните терени в с. Руховци и с. Марян не се използват по предназначение.

Като особено перспективни за общината се очертават конният спорт и зимните ски спортове. За практикуването на конен спорт са изградени две бази в землищата на селата Шилковци и Константин. Този вид спорт е относително добре обезпечен с необходимите обекти и съоръжения, а конната база в град Елена предлага езда за начинаещи и напреднали, както и конни преходи през Балкана.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

За разлика от конния спорт ски спортовете не са достатъчно добре развити. Степента на изграденост на тяхната материална база не съответства на реалния потенциал на община Елена за развитие на подобен род спортни и туристически дейности.

На територията на общината е хижа "Буковец", разполагаща с 75 места, и хижа "Чумерна" (70 места), разположена в подножието на едноименния връх. Връх Чумерна е най-високото място в Еленската община – 1536 м. Хижа „Чумерна“ е пункт от Европейски туристически маршрут Е-3, който започва не къде да е, а чак от Атлантическия океан и завършващ при нос Емине. Районът е подходящ за практикуване на множество зимни спортове, сред които ски-туризъм, сноуборд, ски-бягане, ски-ориентиране, туризъм. В близост до хижа "Чумерна" се намира ски-писта, дълга 750 метра със ски-влек тип "Помагалски" и ски-гардеробна към хижата със 100 чифта ски. По изградената екопътека от връх Чумерна към село Мийковци се стига до другата функционираща ски писта в района. Ски пистата е подходяща както за начинаещи, така и за напреднали скиори. И към пистата на село Мийковци също има ски-влек и ски-гардеробна. Близо до хижа "Буковец" и в околностите на град Елена, в местността "Ушите" са изградени малки ски-писти.

Община Елена разполага с осем полигона за спортно ориентиране и това я прави най-богатата на спортни полигони в България. До хижа „Буковец“ има оборудвани маршрути за скално катерене за начинаещи и средно напреднали. Районът е подходящ за организиране и въжен тролей.

В лятната жегга се търси най-често прохладата край реките. Най-посещавани са Христовският водопад или кътовете за отдих край село Мийковци. Любителите – пешеходци се възползват най-често от кръговия обновен маршрут – м. Усой – Марков камък – Раюв камък – м. Усой.

В общината са маркирани и се поддържат следните основни пешеходни маршрути:

1. м. Усой - „Марков камък” - „Раев камък” - с. Усой - 3:30 часа
2. град Елена - село Вълчевци - Къпиновски манастир - 5 часа
3. село Мийковци - хижа „Чумерна” - връх Чумерна - 4 часа
4. село Мийковци - хижа „Буковец” - 3 часа
5. град Елена - „Христовски водопад” – с. Руховци - 3:30 часа
6. град Елена - Горни Чукани - ханче Боаза - Братованов град - 4 часа
7. град Елена - Горни Чукани - с. Търкашени - с. Дъревци - Бартованов град - 4 часа

За любителите на колоезденето Еленският балкан може да предложи разнообразие от вело-маршрути - по асфалтови пътища, по спокойни панорамни пътеки и екстремни спускания през гората. Ето и част от тях:

1. град Елена - с. Буйновци - с. Лазарци - с. Руховци - град Елена
2. град Елена - с. Тодювци - с. Багалевци - град Елена
3. град Елена - Христовски водопад - град Елена
4. хижа Чумерна - с. Мийковци

Няколко дълбоки пролома пресичат напречно северните възвишения. Хълмовете на Еленската котловина са обрасли с широколистни дървета. В горите живеят - и са обект на международен лов дивата свиня, вълкът, лисицата, заекът, сърната и благородният елен. В

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

реките се срещат черна мряна, речен кефал и балканска пъстърва. Всички любители на риболова имат възможността да ловят риба в чистите реки и язовир “Йовковци ” в района на селата Мийковци, Хъневци, Балуци и Вълчовци. Туристите могат да останат да нощуват в палатка на брега на реката, където са изградени места за къмпинг с барбекю.

През летните месеци в града функционират и 4 открити и 2 закрити пливни басейна, които се използват от по-младата част от населението за ежедневен отдих.

Най-значимият елемент на зелената система в гр. Елена е **градският парк „Калето“**. В него се реализира не само отдихът на населението, а и голяма част от спортните дейности в града. От скоро в парк „Калето” желаещите да спортуват могат да тренират на стрийт фитнес с успоредка, халки, маймунска стълба, лост за въртене, станция за лицеви упори и 45 градусова стълба. Паркът е облагороден с нови беседка, пейки и кошчета за смет по проект на общината, финансиран в рамките на Националната кампания „За чиста околна среда – 2013”. Източните и западните части на гр. Елена обаче остават сравнително отдалечени от него. В тези зони няма изградени достатъчно терени за отдих и спорт. В останалите селища на общината също е трудно да се говори за наличието на зелена система.

Наблюдава се известен дисбаланс в териториалното разположение на обектите за отдих. Повечето от тях са съсредоточени в общинския център - гр. Елена, докато в селата няма създадени достатъчно добри условия за реализация на ежедневния отдих. В по-малките населени места, където преобладава по-възрастното население, липсват необходимите обекти за отдих, а и самият бит на обитателите не предполага реализация на функцията отдих извън рамките на домовете им.

Отлични са резултатите от дейността на Младежки БЧК - Елена. Клубът участва в кампаниите на МКБППМН срещу СПИН, дрогата, агресията. Ежегодно участва в акции за подпомагане на деца и младежи в неравностойно положение, с което поставя началото на младежкото доброволчество в Елена.

Елена е център на детски ученически лагери, ваканции и зелени училища. Организиран се курсове за планински водачи и планински спасители. Всички деца вземат участие в изграждането и маркирането на екопътеки, в построяването на дървени мостчета и въжени линии. Организиран се походи и екскурзии в планината, на които децата се обучават как да берат билки и диворастящи гъби.

В края на 2013 г. община Елена стартира реализацията на проект по мярка 321 от ПРСР. Проектът е за подобряване на възможностите за спорт, отдих и дейности в свободното време чрез изграждане и реконструкция на спортни съоръжения и създаване на Младежки общностен център за творчество и диалог в гр. Елена. Проектът включва реконструкция и основно обновяване на градския стадион „Чумерна” и прилежащите му съоръжения, както и на футболното игрище и съблекалните в с. Константин. В с. Майско се предвижда да бъде изградено ново футболно игрище със съблекални и трибуни.

От направения анализ на обектите за отдих и спорт и зелената система на община Елена могат да се бъдат изведени следните **изводи**:

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.”. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ☞ Съществуват добри условия за организиране на туристически излети до различни природни и исторически забележителности. Някои посещения могат да бъдат реализирани посредством пешеходни или велосипедни маршрути, а други – под формата на конни преходи;
- ☞ Съществуват природни условия за увеличаване на броя и маршрутите на еко пътеките и вело-трасетата в общината, което би увеличило значимо нейния туристически потенциал;
- ☞ Освен традиционните спортни съоръжения (стадиони, футболни игрища и др.), на територията на община Елена е изградена и специализирана спортна инфраструктура за практикуване на алтернативни спортове като спортно катерене, пешеходен и велосипеден туризъм и др.;
- ☞ Зелени площи за масово ползване има изградени основно в град Елена. В останалите селища на общината е трудно да се говори за наличието на зелена система;
- ☞ Необходимо е да се предложат опции за развитие на парковите територии на гр. Елена и свързването им със съществуващите околоселищни залесени територии в една обща зелена система;
- ☞ Финансовите средства за спорт и масов туризъм са силно ограничени;
- ☞ Необходимо е възстановяването и модернизация на спортните бази и обекти, вкл. чрез концесиониране, както и приспособяване и оборудване на част от спортните бази за масов спорт и използване от хора с увреждания;
- ☞ Разширяване на партньорските взаимоотношения между младежи, неправителствени организации, общински и областна администрация.

2.4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

2.4.1 Пътна мрежа, транспортна инфраструктура и достъпност

Пътната мрежа на територията на община Елена се състои от републикански и общински пътища с обща дължина 359,74 км, от които 85,00 км републикански пътища и 274,74 км общински пътища. Гъстотата на пътната мрежа в общината е 0,536 км/кв. км - над средната за страната, но с ниска категория на изградената пътна мрежа. Плътноста на пътната мрежа е 1,6 пъти по-висока от средната за страната (0,333 км/кв. км), а само за общинските пътища – 2,5 пъти по-висока от средната за страната.

От републиканските пътища на Еленска територия са само пътища от втори и трети клас, което определя необходимостта от подобряване на експлоатационното им състояние. Пътищата от втори клас са 34,85 км, а от трети 48,18 км. Липсват автомагистрала и първокласни пътища.

Общинската пътна мрежа е една от най-дългите сред общинските пътни мрежи в страната, което се дължи на голямата територия и многото населени места в община Елена. Това, от друга страна, предизвиква затруднения при поддръжката на много дългата общинска пътна мрежа. Особено тежко е осигуряването на снегочистването през зимния сезон в общината.

Републиканска пътна мрежа

Град Елена е възникнал като селище на важен комуникационен кръстопът – мястото, където се пресичат пътищата с направление изток-запад и север-юг. През територията на община

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Елена днес преминават следните пътища от Републиканската пътна мрежа (РПМ):

- Път II клас – II-53- от граница с община Златарица – община Елена – граница с община Сливен;
- Път III клас - III-662- Елена - Твърдица;
- Път III клас - III-551- от граница с община Велико Търново до Елена;
- Път III клас - III-408- от с. Константин за гр. Омуртаг.

Пътищата от РПМ осъществяват, от една страна, връзката между Северна и Южна България посредством трасетата Горна Оряховица – Елена – Сливен и Елена – Твърдица, а от друга страна – връзката между трите прохода – „ХаинБоаз“, „Елена - Твърдица“ и „Вратник“ и на изток до Върбишкия проход, посредством пътя III-551 от Велико Търново за Елена, пътя II-53 от Елена до Майско и път VTR 1078 – Майско – Котел. От с. Константин се отделя път III-408, който свързва път II-53 с гр. Омуртаг, а от там и с гр. Шумен и гр. Варна.

Дължината на пътищата в границите на община Елена е:

- път II-53 - 34,6 км;
- път III-662 – 24,8 км;
- път III-551 – 17,6 км;
- път III-408 – 8,0 км.

Главната транспортна артерия, която минава край град Елена, е **второкласен републикански път II-53 Поликрайще - Горна Оряховица – Лясковец – Елена – Стара река – Сливен – о.п.Ямбол – Калчево - Средец**. Тя свързва общината на север с главния железопътен възел в Централна Северна България - Горна Оряховица и косвено чрез първокласен републикански път I-4 София - Варна - с областния център Велико Търново. На изток чрез **път II-53** се осъществява връзката на община Елена с общините Сливен, Ямбол и се стига почти до Бургас. Връзката на община Елена на североизток с общините Антоново и Омуртаг от област Търговище изпълнява **третокласният път III – 408 Стеврек – Глоговец**, който се включва във второкласния път II – 53 в участъка Елена – Стара река при с. Константин.

Втората косвена връзка на общинския с областния център от северозапад е **третокласен път III-551 „Дебелец-Плаково-Средни колиби-Елена“**, който през последните години е поизоставен, с обрасли с храстовидна растителност банкети, което създава затруднения при движението на масовия автомобилен транспорт.

Друга важна транспортна артерия е **третокласен път III-662 Нова Загора – Баня – Твърдица – Елена**. Освен, че осъществява връзка с хижите „Буковец“ и „Чумерна“, той е най-пряката връзка между селищата от двете страни на Стара планина. След приключването на мащабна ремонтна дейност похода Елена-Твърдица е отворен в края на 2012 г. За реконструкцията на 32-километровото трасе са отпуснати близо 12 милиона лева. По широките шест метра път са укрепени няколко свлачища и е изградена отводнителни системи.

Европейски съюз

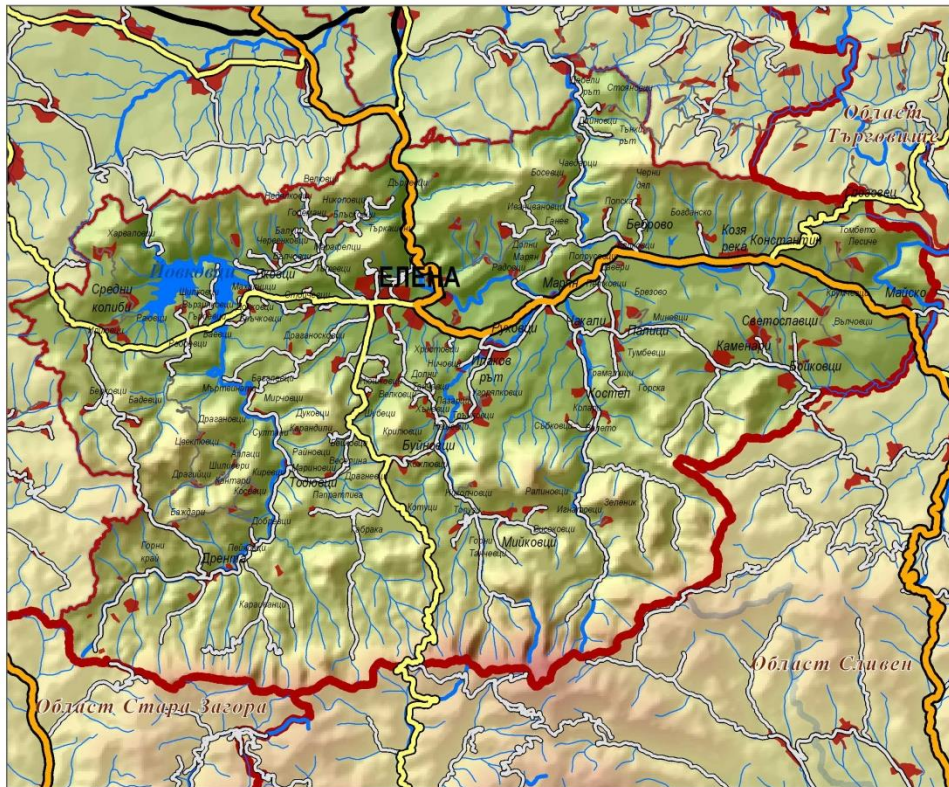

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Карта 5 Пътна мрежа на територията на община Елена

ОБЩИНА ЕЛЕНА
ПРИРОДНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ
ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА

Пътна мрежа

- Път II клас
- Път III клас
- Общинска пътна мрежа
- ЖП линия

0 2 4 8 км

В края на 2013 г. е извършен ремонт на обект ЛОТ 19 „Рехабилитация на път III – 551 Дебелец – Плаково – Елена”, а след близо година и половина закъснение вече са ремонтирани 26 км от пътя между Елена и Сливен. На рехабилитираните пътни участъци са положени основни, изравнителни и износващи асфалтови пластове. Възстановени са банкетите, подменени са бетонни бордюри, тротоарни настилки, стоманени предпазни огради, вертикална сигнализация. Обновена е пътната маркировка. С рехабилитацията на пътната мрежа се осигурява безопасност при пътуването и се подобрява достъпът на хората от общините Елена и Златарица до административни, здравни, образователни и културни услуги, както и до областния център Велико Търново. Подобрява се връзката при пътуването между Северна и Южна България през прохода Вратник, който е отворен целогодишно за леки автомобили и тежкотоварни превозни средства до 10 т. Трасето е ремонтирано с пари по ОП “Регионално развитие”. Пътищата от републиканската пътна мрежа са поддържани от Областно пътно управление (направления Велико Търново, Сливен, Твърдица, Средни колиби-Плаково).

Общински пътища

Пътищата от общинската пътна мрежа са категоризирани в 3 категории. На територията на общината 75,8 км са I категория, 3,2 км са II категория и 162,2 км са III категория. По-голямата част от общинските пътища са изградени още в първата половина на XX в. През 70-80 те години на миналия век почти всички пътища са асфалтирани, без да им се променят напречните и надлъжните профили. Поради слабата интензивност на автомобилното движение те са издържали в относително добро състояние до края на века, но с увеличаване на натоварването една голяма част от тях в момента са в лошо състояние. За това оказва

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.”. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

влияние и засиленият дърводобив, движението на тежкотоварните автомобили, интензифицирането на строителството в малките населени места и движението на тежки строителни машини.

Общинската пътна мрежа включва всички бивши четвъртокласни пътища, както и местни, селскостопански, горски и други пътища. Техният брой е 74, означени с номера: VTR-1072, 1074, 1075, 1078, 1079, 1080, 1162, 2070, 2076, 3071, 3073, 3077, 3081, 3082, 3083, 3084, 3085, 3086, 3087, 3088, 3089, 3090, 3091, 3092, 3093, 3094, 3095, 3096, 3097, 3098, 3099, 3100, 3101, 3102, 3104, 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3111, 3112, 3113, 3114, 3115, 3116, 3117, 3118, 3119, 3120, 3121, 3122, 3123, 3124, 3125, 3126, 3127, 3128, 3129, 3130, 3131, 3132, 3133, 3134, 3135, 3136, 3137, 3138, 3139, 3140, 3141, 3142 и 3143.

Средната плътност на общинските пътища е 0,409 км/кв. км, която е около 2,5 пъти по-висока от средната за страната (0,1614 км/кв. км).

Железопътна инфраструктура

Железопътната инфраструктура на територията на община Елена включва:

- част от жп линията „Златарица-Елена“ с дължина 7,1 км;
- жп гара „Елена“;
- заводското отклонение от жп гара Елена до Завода за строително стъкло – 300 м.

Железопътната линия е пусната в експлоатация през 1974 г. Тя в основни линии е обслужвала Завода за строително стъкло. След неговото закриване товарооборотът по линията спада рязко. С постановление на Министерски съвет от 2003 г. железопътната линия Горна Оряховица - Елена е закрыта като нерентабилна. Доскоро жп линията в балканския район се охранява от общините Елена и Златарица. Днес част от железният път е нарязан и откраднат.

Поради отдалечеността на гарата на 2,5 км от центъра на града, там не са развити пътнически функции. Съоръженията и сградите, обслужващи жп транспорта, към момента не се експлоатират. Теренът на жп гара „Елена“ е разделен на 5 отделни УПИ, с цел бъдеща приватизация. Трасето на жп линията е с неизяснена перспектива.

Масов обществен пътнически транспорт

Основен масов обществен транспорт в община Елена е автомобилният. Основните направления на изходящите и входящите в общината автобусни линии са към гр. Велико Търново и гр. Горна Оряховица. В гр. Велико Търново се прави връзка с автобусите за страната, а в гр. Горна Оряховица – с влаковете, преминаващи през гара „Горна Оряховица“. За гр. Велико Търново има 8 автобусни линии, а за гр. Горна Оряховица – 5. За гр. София и гр. Сливен автобусните линии временно не работят.

В границите на община Елена регулярни автобусни линии функционират за селата:

- Константин и Майско - ежедневно;
- Бадевци, Бойковци, Буйновци, Илаков рът, Дрента, Каменари, Костел, Мийковци, Блъсковци и Средни Колиби – само по два дни в седмицата – сряда и петък (или неделя).

Автобусните превози се осъществяват с микробуси поради ограничения брой пътници по

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

съответните направления. За учениците в СОУ „Иван Момчилов“ е осигурен транспорт с автобуси на ДАП „Автотранспорт“ АД по направления:

- Елена – Марян – Чакали – Палици - Каменари – Костел – 35 ученици;
- Елена – Беброво – Константин – Майско – 57 ученици;
- Елена – Буйновци – Килъжевци – Руховци – Стопански двор – Разпоповци – 45 ученици.

Със собствен транспорт на училището се обслужват направленията:

- Елена – Дрента – Годювци – Веселина – Новачкини – Пърчевци – 4 ученици;
- Елена – Марафелци – Стойчевци – 8 ученици;
- Елена – Средни колиби – Гърдевци – Болерци – 8 ученици;
- Елена – Стопански двор – Чакали – Палици – Беброво – 12 ученици.

От направения анализ на транспортната инфраструктура на територията на община Елена могат да бъдат изведени следните **изводи**:

- ☞ Община Елена е с развита пътна инфраструктура, включваща пътища от II и III клас на РПМ и значителна дължина общински пътища.
- ☞ Необходима е рехабилитация на почти цялата общинска пътна мрежа.
- ☞ Трасетата на пътищата от РПМ в границите на общината са в относително добро състояние. Необходима е рехабилитация на път II-53 в участъка от гр. Елена до границата на община Елена с община Златарица. Всички останали трасета на РПМ са наскоро рехабилитирани или са в процес на рехабилитация.
- ☞ Изградената жп инфраструктура не се експлоатира по предназначение. Теренът на жп гарата подлежи на приватизация, а перспективата на жп трасето още не е изяснена.
- ☞ Автобусният пътнически транспорт е сведен до минимум поради ограничения контингент от пътници.

2.4.2 ВиК инфраструктура

По данни на НСИ за 2010 г. делът на водоснабденото население на територията на община Елена е най-нисък – 94,6% въпреки че общината, заедно със Златарица, е най-богата на водни ресурси в областта. Делът на централно водоснабдените населени места също е най-малък - 46%.

Водоснабдяването на населените места от областта се осигурява основно от хидровъзел „Йовковци“ – район Елена, както и местни водоизточници. Основното водоснабдяване на гр. Елена се осъществява от ВиК „Йовковци“ – район Елена. Водата се доставя от язовир „Йовковци“, преминава през пречиствателна станция „Йовковци“ и чрез помпена станция „Елена“ се доставя посредством довеждащ водопровод 400 мм, който се обслужва от ВиК „Йовковци“ ООД – Велико Търново. Продължение на този водопровод с диаметър 219 мм стига до с. Беброво, като водоснабдява с. Руховци, с. Христовци, с. Марян, с. Чакали и с. Беброво.

ВиК „Йовковци“ стопанисва и местни водопроводи – Бадевски, който водоснабдява с. Бадевци, с. Ребревци, с. Гърдевци, с. Шилковци, с. Баевци, с. Донковци, с. Яковци и гр. Елена. От отделни водопроводи се водоснабдяват и селищата: Средни колиби, Раювци,

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Илиювци, Берковци, Блъсковци, Търкашени, Велювци, Николовци, Тодювци, Бейковци, Буйновци, Хъневци, Угорялковци и Илаков рът. От водопровода „Бяла крава“ се водоснабдяват селищата: Костел, Граматици, Събковци и Валето. С. Константин се водоснабдява от водопровода от с. Каменари, а с. Майско се водоснабдява от водопровода от с. Бойковци.

Град Елена частично се водоснабдява и от съществуващите и все още действащи стари водопроводи – Бадевския, Буков Дол и Дядо Стоянов Кладенец.

Останалите села и махали в община Елена са водоснабдени от собствени водоизточници, които се стопанисват от община Елена. В тези населени места през летните месеци има недостиг на вода, което налага ограничения във водоползването. Наблюдава се рязко покачване на консумацията през лятото (питейната вода се ползва за напояване) и затова се прилагат принудителни ограничения във водоподаването, с цел ограничаване на разхищенията. Необходимо е да се изследват възможностите за ползване на питейна вода от язовир „Йовковци“ за селищата, които се водоснабдяват от местни водоизточници с недостатъчен дебит, сред които е и с. Майско.

Основният водоизточник в общината е язовир „Йовковци“, управляван от ВиК „Йовковци“ ООД, от който се водоснабдяват повече от 25 населени места - градовете Велико Търново, Горна Оряховица, Лясковец, Стражица, Златарица, Елена, Дряново и други. Язовир "Йовковци", изграден на територията на община Елена по поречието на р. Веселина, е с обем 92 млн. куб. м, а пречиствателната станция за питейни води ПСПВ “Йовковци” е с проектен капацитет 2500 л./сек. ПСПВ е въведена в експлоатация през 1980 г., като е изграден само първият етап с 50% мощност от предвидената.

Таблица 25 Използване на вода, доставена от общественото водоснабдяване

	Доставена вода на човек	Дял на водоснабденото население
Област Велико Търново	Литър/час/ден	% от цялото к-во
2007	134	99.6%
2010	125	99.6%
Община Елена	Литър/час/ден	% от цялото к-во
2007	128	93.9%
2010	117	94.6%

Източник: НСИ

Използваната вода от един човек за 2010 г. по данни на НСИ е 117 л./ч./д., което е под средното за областта (125 л./ч./д.) и страната като цяло (135 л./ч./д.). От тази вода 75.4% е използвана от домакинствата при 70,0% за областта.

До 01.04.2013 г. дейностите по поддръжката и експлоатацията на общинските

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

водоснабителни и водопреносни мрежи се осъществявани от „Буковец” ЕООД – гр.Елена. Тъй като в периода 2009-2012 г. дейността е губеща, а от бюджета на общината не са покрити реализираните загуби, договорът е прекратен и до предаването на водоснабителните съоръжения на воден оператор дейността се извършва от община Елена. Големите загуби за периода се дължат на увеличението на цените на електроенергията и консумативите. Това води до увеличаване на загубите и невъзможност за извършване на текущи ремонти и поддръжка на водоснабителните и водопреносни мрежи. В следващата таблица са представени данните за относителната загубата за 1 куб. м вода по години:

Таблица 26 Относителната загубата за 1 куб.м вода в периода 2009-2012 г.

Година	Отчетено количество, куб.м.	Приход, лв.	Разход, лв.	Загуба на 1 куб.м., лв.
2009	6 059	5 612.17	9 339.66	- 0.63
2010	3 723	3 495.74	9 261.87	- 1.55
2011	3 381	3 181.71	11 700.96	- 2.52
2012	6 298	5 717.38	11 291.54	- 0.89

Източник: община Елена

Налице е нужда от разширение, реконструкция и изграждане на нова водоснабителна инфраструктура. Основните проблеми във водоснабдяването произтичат предимно от силно амортизираните мрежи и съоръжения, в резултат на което загубите на вода достигат много високата стойност

Канализационна мрежа и пречистване на води

Състоянието на канализационната мрежа е аналогично с това на водопреносната. Стартирало е изграждането на главен канализационен колектор и ПСОВ - гр. Елена, като до момента са инвестирани 6 208 829 лв. Съществуват съществени различия в осигуреността на населените места с канализация по местонамиране. Град Елена е почти изцяло свързан с обществена канализация, в по-големите села канализацията е изградена частично, а в някои такава въобще липсва и се използват септични ями.

Фиг. 32 Обитавани жилища по наличие на канализация и местонамиране

Източник: НСИ, Преброяване 2011 г.

Канализационната мрежа в града е почти напълно изградена, но липсва главен канализационен колектор и като такъв се използва реката, преминаваща през центъра на града. Изграждането на довеждащ колектор е в процес на изпълнение, но върви с изключително бавни темпове поради липса на сериозно финансиране. Няма градска пречиствателна станция. В по-големите села канализацията е изградена частично, а в някои такава въобще липсва и се използват септични ями.

През 2009 г. община Елена има одобрена и стартирала Техническа помощ за детайлно разработване на инфраструктурно предложение „Доизграждане на ВиК мрежата и пречистване на водите на гр. Елена“, чийто проект се финансира от ОП „Опазване на околната среда“. Целта е да се подготви качествен и пълен инвестиционен проект за доизграждане на ВиК мрежата и пречистване на водите на гр. Елена. В процес на изграждане е довеждащият колектор до бъдещата пречиствателна станция за отпадни води, която се очаква да бъде изградена през следващия програмен период 2014-2020 г. Докато не се изгради колекторът и пречиствателната станция, отпадните води ще продължават да се изливат в река Еленска, която след производствената зона на града е силно замърсена. Най-големият замърсител е „Би Си Си Хандел“ ООД. Предприятието разполага със собствена пречиствателна станция, но тя не може да осигури ефикасното пречистване на отпадните води от млекопреработката. Очаква се с изграждане на градската пречиствателна станция проблемите, свързани със замърсяване на водните течения да бъдат разрешени.

Решаването на проблема с отпадните води от млекопреработвателното предприятие в града е от решаващо значение за подобряване на екологичната обстановка в общината. През май 2012 г. е издаден акт от екоинспекцията във Велико Търново за нерегламентирано заустване на отпадъчни води от млекопреработвателното предприятие в град Елена и замърсяване на водите на река Еленска.

Друг проблем е строителството на жилищни сгради, без съоръжения за пречистване на отпадните води в санитарно-охранната зона на яз. Йовковци и по поречието на р. Веселина, което е вероятна причина за замърсяване на водите на язовира.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

От направения анализ на ВиК инфраструктурата на територията на община Елена могат да бъдат изведени следните **изводи**:

- ☞ Всички населени места в община Елена са водоснабдени. Необходимите водни количества са осигурени от водопровода от язовир „Йовковци”, който захранва значителна част от населените места в общината;
- ☞ Малките населени места се водоснабдяват от местни водоизточници, които се стопанисват от община Елена. В тези населени места през летните месеци има недостиг на вода; Необходимо е да се изследват възможностите за ползване на питейна вода от язовир „Йовковци” за селищата, които се водоснабдяват от местни водоизточници с недостатъчен дебит;
- ☞ В повечето от селищата водопроводната мрежа е стара и се нуждае от рехабилитация или подмяна;
- ☞ Изградена канализационна мрежа има само в общинския център – гр. Елена, но и тя се нуждае от доизграждане;
- ☞ Строителството на ГПСОВ – Елена е крайно належащо;
- ☞ По-големите населени места в община Елена се нуждаят от изграждане на канализационни мрежи.

2.4.3 Енергийна мрежа и ВЕИ

Електроенергийни мрежи и съоръжения

Основен енергоносител в община Елена е електроснабдяването. На територията на община Елена няма селище със статут на населено място, което да не е електрифицирано. Основен потребител на електроенергия в община Елена е гр. Елена, като през базовата 2010 г. на гр. Елена се пада около 90% от общото потребление в общината.

Основен източник на електроенергия за областта е националната електроенергийна система, посредством ел. подстанция „Горна Оряховица”- 220/110/20 kV. В община Елена е изградена една подстанция „Елена” – 110/20kV, която е разположена източно от гр. Елена. Подстанцията е с достатъчен капацитет за снабдяване на общината с електричество. Подстанцията е резервирана с два електропровода 110kV и при необходимост може временно да се снабдява с електричество от община Златарица и Велико Търново по съществуващата мрежа 20 kV.

В общината е изградена много добра система от електропроводи 20kV. От електропроводите в градската част 80% са кабелни и 20% са въздушни. В селата електропроводите са 100% въздушни. Трафопостовите 20/0,4kV в град Елена са около 40 броя, а в селата – около 65 броя.

Като цяло електроразпределителната мрежа на общината е реконструирана и поддържана на добро равнище, но има участъци с нарушени механични и електрически параметри. Строителството на нови трафопостове решава потребностите от нарасналите товари.

Поради наличие на инвеститорски интерес е необходимо изграждането на нови трафопостове в следните населени места: с. Драганосковци, с. Костел, с. Дрента, с. Бръчковци, с. Яковци, с. Райновци, махала „Балуци”, ул. ”Неювци” – гр. Елена, ул. ”Чукани” – гр. Елена, ул.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

”Разпоповци” – гр. Елена, ул. ”Боевци” – гр. Елена, ул. ”Младеново” – гр. Елена.

Мрежата 1kV в голямата си част е въздушна. За рехабилитация на мрежа 1kV е необходима подмяната на проводници в следните населени места: с. Костел, с. Дъбравата, с. Николовци (Търкашени), с. Яковци, с. Горно Танчевци, с. Мийковци, с. Духлевци, ул. ”Мирославци”.

Обслужването на населението на Община Елена се извършва от "ЕНЕРГО-ПРО Мрежи" АД. През юли 2012 г. енергоразпределителното дружество стартира мащабен проект за подмяна и рехабилитация на електроразпределителната мрежа на територията на община Елена и община Златарица, с който се предвижда рехабилитацията на 27 електропровода и ремонт на 32 трафопоста в района на Хаинбоаз и общините Елена и Златарица. Община Елена е сред общините, които традиционно страдат през зимата заради системни аварии. Една от главните причини за крупната реконструкция е това, че електроразпределителната мрежа в тези райони претърпя сериозни щети при тежки зимни условия.

Топлоснабдяването на гр. Елена се осъществява от самостоятелни източници – обикновено това са печки на твърдо гориво, електроуреди или самоделно изработени парни инсталации, работещи на твърдо гориво. Община Елена не е газифицирана, като заедно с общините Свищов и Златарица тя е без лиценз за газификация.

Енергийна ефективност

Енергийната ефективност е доста сложно, обемно и комплексно понятие, което накратко може да се представи като измерител на разумното използване на енергията. Най-характерната роля на община Елена в този аспект е тази на консуматор на енергия. Това е функция, свързана със задълженията на общината. От голямо значение за жителите на общината е постигането на ниски разходи за енергия и ефективното и изразходване, което обуславя като приоритет за община Елена внедряване на мерки за енергийна ефективност.

Отговорностите на община Елена в сферата на енергийната ефективност се съдържат в чл. 6 от Закона за енергетиката, в чл. 9 от Закона за енергийната ефективност и чл. 92 от Закона за устройство на територията.

Съгласно програмата основно перо в консумацията на енергия от общината е обслужването на общинските сгради: административни, сгради на образованието, здравеопазването и културата, както и системата на уличното осветление. В община Елена сградите общинска собственост са 21 бр., като основни енергоносители са:

- електроенергия - за всички обекти;
- нефта (газъл) за отопление на административни сгради, училища, детски градини и читалища;
- твърдо гориво (дърва и въглища) - за отопление на здравни заведения, кметства, детски градини, училища и читалища.

Най-голям процент е потреблението на енергия в сферата на образованието и уличното осветление. Основните причини, водещи до възникването на проблеми, свързани с ефективното използване на енергията в общинските обекти, са:

- лошото физическо състояние на сградните обвивки;
- амортизирани, морално и физически остарели отоплителни инсталации в сградите;

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- липса на разбиране на проблемите за енергопотреблението.

За да се подобрят техническите характеристики на общинските сгради, да се оптимизира консумацията на енергия и се постигне комфорт на обитаване, следва да се приложат мерки за подобряване на енергийната ефективност, свързани с подмяна на съществуващите дограми, топлоизолация, хидро- и топлоизолация на покриви, подмяна на инсталации и др.

Проблемът за енергийната ефективност в жилищния сектор става все по-значим по две причини – пълната пазарна цена на енергоносителите, водеща до тежко бреме за домакинските бюджети, и глобалният стремеж към пестене на енергия в контекста на усилията за постигане на устойчиво развитие. Ограничената информация не дава възможност за технически подробна картина на сектора на територията на общината.

Възобновяеми енергийни източници (ВЕИ)

От възобновяемите енергийни източници община Елена е с добри възможности за използване на слънчева и по-слаби на ветровата енергия.

Слънчева енергия

Слънчевата радиация, преобразувана в топлина чрез конвенционални термични слънчеви колектори може да се насочи приоритетно към производство на гореща вода през късна пролет, лято и ранна есен. Въпреки че съществуват слънчеви термични системи, които могат да работят през цялата година, в момента вследствие на високата им цена, икономически ефективното им приложение трудно може да се докаже. Краткосрочната програма по ВЕИ за тригодишния период - 2013, 2014 и 2015 г., в частта, въвеждаща използването на термични слънчеви колектори, включва общински сгради, потребяващи електроенергия или течни горива за производство на гореща вода. Добър пример за това е Детска градина “Радост” в град Елена.

Вятърна енергия

Въз основа на средногодишните стойности на енергийния потенциал на вятърната енергия, отчетени при височина 10 м над земната повърхност, на територията на страната теоретично са обособени три зони с различен ветрови потенциал, като община Елена попада в зона на среден ветроенергиен потенциал. Характеристиките на тази зона са:

- средногодишна скорост на вятъра: 3 - 6 m/s;
- енергиен потенциал: 100 - 200 W/m² ; (около 1 500 kWh/m² годишно);
- средногодишната продължителност на интервала от скорости $\Sigma \tau$ 5-25 m/s в тази зона е 4 000 h, което е около 45% от броя на часовете в годината (8 760 h).

Конкретни проучвания, извършени от инвеститори на ВЕИ, показват, че териториите, в които се наблюдават ветрове с постоянство и умерена сила на вятъра (скорост минимум от 5 м/сек) са малко. Такива са крайните южни части от територията на община Елена, основно по билото на Стара планина. За използване на ветровата енергия в тези части от област Велико Търново се налага да се извършат съответните специфични климатични наблюдения за ветровия режим - посока, скорост и колебания и т.н.

Възможностите за използване на ВЕИ на територията на община Елена следва да бъдат проучени и предвид това, че в настоящия етап община Елена е без лиценз за газификация.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Изводи:

- ☞ Недостатъчен опит в използването на всички видове ВЕИ;
- ☞ Необходима е подмяна на уличното осветление с енергоспестяващи осветителни тела;
- ☞ Сградният фонд (общинска и държавна собственост) е ремонтиран частично в годините, а енергоефективните мерки е необходимо да бъдат прилагани комплексно, за да се получи реален икономически и социален ефект;
- ☞ Остарели и неефективни енергийни мощности (технологии и оборудване) в големите публични сгради и част от промишлените предприятия.

2.4.4 Телекомуникации и ИКТ

Телефонната мрежа обхваща почти всички населени места в общината. В община Елена има покритие на всички действащи мобилни оператори, но поради планинския релеф е трудно да се постигне пълно покритие на цялата общинска територия.

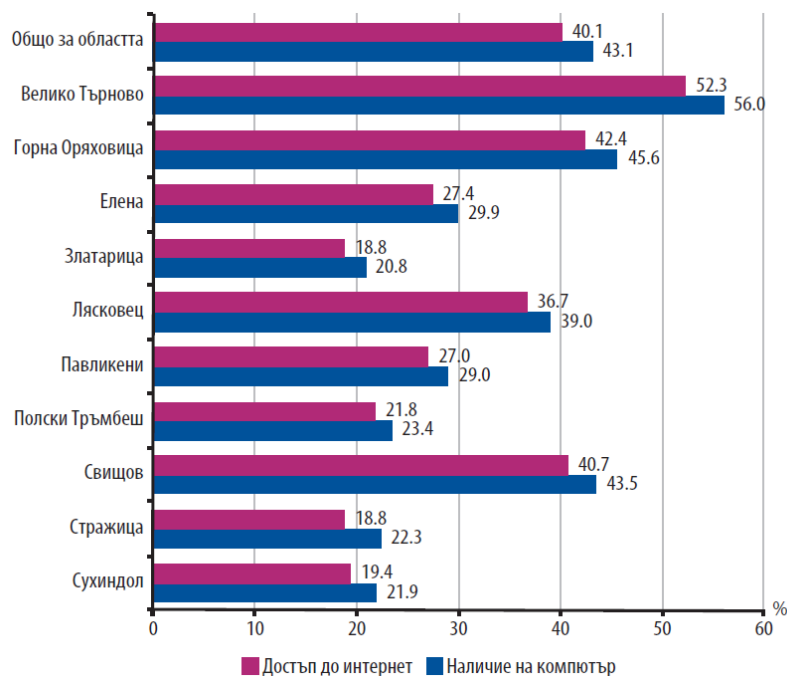
Теренните условия не позволяват пряко приемане на ТВ сигнал от предавателя на връх „Ботев“. За покриване на територията на общината с ТВ сигнал са изградени шест ретранслаторни станции. Те работят на автоматичен режим и не се нуждаят от обслужване.

Кабелен достъп до Интернет е осигурен само в градския център. По отношение на покритието на територията на общината с инфраструктура за широколентов достъп до интернет, община Елена попада в териториите на „дигитална сянка“ в областта. Част от южните планински части на общината са неосигурени с широколентова връзка, като това са основно землищата на община Елена извън общинския център.

Развитието на широколентовия достъп е в пряка връзка с темпа на цифровизацията, като се предлагат предимно xDSL технологии. На пазара много добре са представени кабелните оператори и LAN/WLAN операторите, което заедно с наличието на предлаганите от мобилните оператори услуги за пренос на данни практически прави възможен достъпа до интернет от всяка точка.

Данните за наличието на компютър в жилището и достъп до интернет от *Преброяване 2011 г.* в община Елена показват, че 29,9% от обитаваните жилища в областта имат компютър, а с достъп до интернет са 27,4%, като тези показатели са значително по-ниски от средните за областта- 43.1% и 40.1%. (Фиг.33) Към 1.02.2011 г. с най-висок дял на жилища с наличие на компютър и достъп до интернет е община Велико Търново - съответно 56.0 и 52.3%, следва община Горна Оряховица - 45.6 и 42.4%. С най-нисък дял е община Златарица - 20.8 и 18.8 %.

Фиг. 33 Относителен дял на обитаваните жилища с достъп до интернет и наличие на компютър

Източник: НСИ, Преброяване 2011 г.

Наблюдават се съществени териториални различия по отношение на използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ), което се отразява и на местния потенциал за икономически растеж, конкурентоспособността на местната икономика и равните възможности за населението. В селата, където все още степента на оборудване на фирмите и домакинствата с компютри е по-ниска, е необходимо изграждането на публични места за ползване на интернет, с цел преодоляване на различията и осигуряване на достъп от страна на максимално широк кръг жители. Важно място в този процес заемат местните читалища и библиотеки. Интернет вече е достъпен и в малките селища, като в някои от читалищата в селата се предоставя достъп до компютър и интернет. Макар и с по-малка популярност се ползват и библиотеките. Две от тях - в Елена и с. Беброво, работят по програмата „Глобални библиотеки“. Необходимо е внедряването на иновативни услуги в библиотеките чрез използването на ИКТ.

Паралелно с внедряването на ИКТ в публичния сектор следва да се подпомага дейността на частни предприятия, които да поддържат мрежите и/или да създават съдържание/ИКТ-базирани услуги за ползване от населението на конкретния район – например: местни трудови борси, платформи за интернет-търговия, образователни услуги, за дистанционна здравна диагностика и консултации, портали, свързани с развитието на местния туризъм, ИКТ-базирани системи за наблюдение през активния сезон за прибиране на реколтата и т.н.

От направеният анализ може да бъдат изведени следните **изводи**:

- ☞ Телекомуникационната мрежа в областта е сравнително добре развита;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ☞ Напредналото въвеждане на цифрова инфраструктура позволява разширение и модернизирание на предлаганите съобщителни услуги;
- ☞ Достъп до интернет не се предлага във всички населени места, като проникването по домакинства е значително под средното ниво за страната;
- ☞ Необходимо е внедряването на ИКТ в читалищата и библиотеките осигуряване на достъп до тях от максимално широк кръг жители.

2.5 Екологично състояние и рискове

2.5.1 Въздух

Под качество на атмосферния въздух се разбира състоянието на приземния слой на атмосферата, определено от състава и съотношението на естествените съставки и добавени вещества от естествен или антропогенен произход. Замърсяването на атмосферния въздух е всяко постъпване в него на вредни вещества, които предизвикват промени в качеството му, водещи до неблагоприятни последици за здравето и комфорта на хората, увреждат живите ресурси, почвата, екосистемите и материалните ресурси.

На територията на община Елена не се провеждат системни наблюдения върху качествата на атмосферния въздух и лабораторни анализи за нивото на фоновото замърсяване не се извършват периодично, тъй като районът не спада към екологично застрашените зони, така наречените „горещи точки“. По тази причина не съществуват пунктове за контрол на качеството на въздуха, включени в националната мрежа за мониторинг на качеството на атмосферния въздух.

През 2012 г. община Елена е включена в утвърден от Министъра на околната среда и водите Годишен график на мобилна станция Русе, с който е извършено измерване за качеството на атмосферния въздух (КАВ) в пункт, разположен в гр. Елена- сградата на Общинския съвет. Тази станция измерва нивата на озон, серен диоксид, азотен диоксид и въглероден оксид във въздуха. Според изискванията на нормативната база по околна среда продължителността на измерването е 51 денонощия, разпределени равномерно по две седмици през всеки от четирите сезона. Протоколите с резултати от извършените измервания показват, че за показатели озон, серен диоксид, въглероден оксид и азотен диоксид няма установени превишения на нормите според Наредба № 12 от 15 юли 2010 г. за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух (ДВ. бр. 58/2010 г.), но са установени 8 превишения на ПДК ср.ч на ФПЧ10 в атмосферния въздух.¹³ Общината е уведомена за получените резултати от извършеното измерване и за предприемане на мерки в посока намаляване на нивата на тези замърсители и достигане на установените норми.

Въз основа на така направените изводи следва да бъдат заложили мерки за намаляване на емисиите на фини прахови частици именно от тези сектори, които имат най-съществено влияние върху нивата на този показател. Постоянни източници на емисии във въздуха на територията на общината са автомобилният транспорт, комините на жилищните сгради.

¹³ Доклад за състоянието на околната среда през 2012г. , РИОСВ-Велико Търново <http://www.riosvt.org/reports/>

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

На първо място това са мерки за намаляване на емисиите от битовото отопление. Около 95% от домакинствата се отопляват на твърдо гориво през зимния сезон. Проблемите на бита се отразяват неблагоприятно на въздуха. Върху замърсеността му оказва влияние преминаването на повечето домакинства на твърдо гориво и на пониженото качество на въздуха.

На второ място са мерките за намаляване емисиите от транспорта. Те включват текущ и основен ремонт на пътната настилка на най-натоварените транспортни артерии, осъществяване на зимното снегопочистване със специализирани препарати за третиране на снежната покривка и изготвяне и прилагане на нов план за организация на движението.

На трето място са мерките за намаляване емисиите от неорганизиран източници. Те включват увеличаване на уличното озеленяване, създаване на нови тревни площи за сметка на площи – потенциални източници на прах, контрол на строителни обекти, източници на неорганизиран прахови емисии и контрол по предоставяне, поддържане и възстановяване на тротоарна площ.

В община Елена няма промишлени обекти - значими източници на замърсители на въздуха, в резултат на това не са констатирани екстремни ситуации или други данни за замърсяване на приземния атмосферен слой. Промислен обект с източници, от които са регистрирани превишения на установените норми за емисии в атмосферния въздух на територията на общината, е „Би Си Си Хандел“ ООД с дейност – производство и реализация на млечни и други продукти с производствена площадка, разположена в гр. Елена. През 2012 г. в предприятието са установени превишения на нормата за прах и SO₂ (серен диоксид), изпускани в атмосферния въздух при работата на парен котел с гориво мазут. На дружеството е наложена текуща санкция и дадено предписание за предприемане на действия за привеждане в съответствие с нормите за емисии. В резултат на това са извършени ремонтни дейности по котела, подменено е използваното гориво с такова, съдържащо по-малко сяра, като целта е преустановяване на наднорменото замърсяване на атмосферния въздух. Предприетите от дружеството мерки са ефективни, като спазването на нормите е доказано чрез извършени измервания. Текущата санкция е отменена и обектът е приведен в съответствие с нормативните изисквания по опазване чистотата на въздуха.

Изводи:

- ☞ Наличната в общината информация не показва замърсяване на въздуха, изразено с наднормени концентрации на вредни газове.
- ☞ Замърсяването на въздуха в общината се осъществява от транспорта, ползването на горива за отопление и от производствените предприятия.
- ☞ Резултати от контролни измервания регистрират превишения на ПДК на ФПЧ10 в атмосферния въздух.
- ☞ Необходимо е намаляване емисиите от неорганизиран източници, чрез увеличаване на уличното озеленяване, създаване на нови тревни площи за сметка на площи – потенциални източници на прах, намаляване емисиите от транспорта и битовото отопление.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2.5.2 Води

Състояние на подземните води

На територията на общината попада подземно водно тяло BG1G0000TJK045 – Карстови води в Централния Балкан. В мониторинговия пункт (МР 323, с. Средни колиби, община Елена) през 2011 г. е отчетено добро химично състояние по Стандартите за качество. В този пункт има заложен оперативен мониторинг по нитрати.

Състояние на повърхностните води

Реките в басейна на река Янтра, протичащи през община Елена, са с добър кислороден режим и показатели, които отговарят на ПДК за проектната им категория почти целогодишно.

В тях са регистрирани в редки случаи превишавания само по показателите: неразтворени вещества, амониев азот и нитритен азот. За река Веселина, преди вливането ѝ в язовир „Йовковци“, е установено много добро състояние.

Горните течения на реките (до навлизането им в първото населено място) спадат към I категория. Преминаването на реките през селищните образувания понижава тяхната категория и в средните си и долни течения те спадат към II категория. Това се отнася за всички реки в община Елена. Изключение прави само речният участък на река Еленска след града.

Източници на замърсяване

Непречистените води от населените места са основните замърсители на водоприемниците в района. Селищата без изградени ГПСОВ, които заустват в реки с малък дебит, създават проблеми с ползването на водите по течението след тях. Канализационната мрежа в град Елена е почти напълно изградена, но липсва главен канализационен колектор и като такъв се използва реката, която преминава през центъра на града. Изграждането на довеждащ колектор е в процес на изпълнение и напредва със сериозни темпове. Няма изградена градска пречиствателна станция. В по-големите села на община Елена канализацията е изградена частично, а в някои такава въобще липсва и вместо това се използват септични ями.

Определящи за състоянието на повърхностните води са промишлените източници на замърсяване. Сред тях най-значим обект - източник на замърсяване е млекопреработвателното предприятие „Би Си Си Хандел“ ООД – гр. Елена. Изградената към мандрата ПСОВ работи, като за нейната работа се води необходимата отчетност. Продължава да се извършва реконструкция на ПСОВ. Поради недобра експлоатация и други причини пречиствателната станция работи с променлив ефект на пречистване, което определя този обект като рисков по компонент „води“. Предприятието е поставено под засилен контрол, като се прилагат всички административно-наказателни мерки, предвидени в законодателството (Закон за водите и Закон за опазване на околната среда), с цел ограничаване на замърсяването.

Комбинираното замърсяване от непречистените води на град Елена, от

млекопреработвателното и от месопреработвателното предприятие в града, прави негодни за ползване водите на р. Еленска до гр. Златарица.

Основен източник на питейна вода е изграденият преди двадесетина години на р. Веселина яз. Йовковци, от който са водоснабдени общините: В. Търново, Г. Оряховица, Лясковец, Стражица, Златарица, Дряново. “Яз. Йовковци е в добро състояние. На всеки пет години лицензирана фирма прави анализ на състоянието на стената и той е без забележки. Всеки месец се правят три измервания на съоръженията. Няма деформации, изместването на реперните точки е в нормите. Водосборната площ на язовир “Йовковци” е 214,8 кв.км. Полезният му обем е 92 180 000 куб.м. Залятата площ, когато водата стигне ръба на преливника, е 5 745 декара. Язовир Йовковци е с референти за L2 - Планински тип езера в Понтийската провинция - олиготрофен тип.

Освен този язовир на територията на общината има още осем микроязовира, ползвани в миналото за напояване. С изключение на язовир Йовковци, всички останали са с малък обем водни маси, поради което могат да се третират като микроязовири. Язовир Йовковци е държавна собственост. Останали язовири са общинска собственост и се стопанисват от общината. Състоянието им е задоволително.

Фиг. 34 Язовири на територията на община Елена

Населено място	Язовир	Поречие	Река	Собственик
с. Блъсковци	яз.Червенковци	Янтра		община Елена
с. Константин	яз.Крумчевци	Янтра	дере	община Елена
с. Константин	яз.Батаклика	Янтра	дере	община Елена
с. Руховци	яз.Руховци	Янтра	дере	община Елена
с. Палици	яз.Палици	Янтра	дере	община Елена
с. Беброво	Яз.Беброво	Янтра	дере	община Елена
гр. Елена	Опитно поле	Янтра	дере	община Елена
с. Яковци	Йовковци	Янтра	Веселина	Публ.държ. - ВиК“Йовковци“

Източник: БДУВДР

2.5.3 Почви

На територията на община Елена има 2 постоянни пункта за мониторинг на почвите (I ниво – тежки метали). Единият е до гр.Елена, а другият е между селата Майско и Каменари. Резултатите от извършените анализи показват, че няма наднормено съдържание на вредни вещества в почвата. Ерозионните процеси на територията на община Елена са сравнително ограничени, поради естественото затревяване на наклонените терени и самозалесяването на земите, които не се обработват. Прилагането на нови финансови стимули за развитие на селското стопанство в района (по линия на различни европейски програми) води до интензифициране на обработката на земеделските земи. Това е предпоставка за възобновяването на ерозионните процеси в тези територии.

Високата химизация на българското земеделие през 70-те и 80-те години на миналия век доведе до оставането на стотици тонове залежали и негодни за употреба продукти за растителна защита (пестициди). На територията на община Елена също са разположени складове и „Би-Би“ кубове със забранени и негодни за употреба пестициди. Те се намират до

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

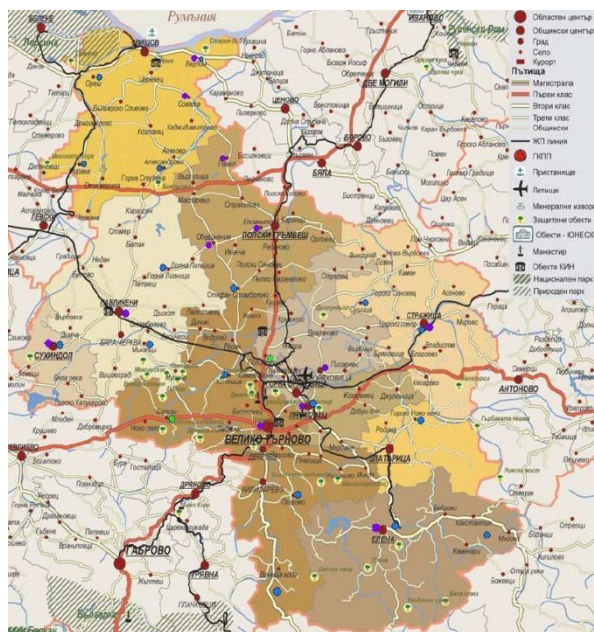

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

гр. Елена. Като потенциално опасни обекти, тези складове за забранени и залежали пестициди са под непрекъснатия контрол на специалистите от РИОСВ, ОУПБЗН и община Елена. Временното и контролирано съхраняване на старите и излезли от употреба пестициди на територията на общините ще продължи до намирането на подходящ начин за тяхното крайно обезвреждане или изнасяне извън страната, съгласно НПУДО.

Карта 6 Пунктове за мониторинг на почвите на територията на област Велико Търново

Легенда:

- - Складове и „Би-Би“ кубове със забранени и негодни за употреба пестициди
- - Постоянни пунктове за мониторинг на почвите – I-во ниво, тежки метали
- - Постоянни пунктове за мониторинг на почвите - вкисляване

Източник: РИОСВ - Велико Търново

2.5.4. Управление на отпадъците

Община Елена изпълнява Програма за управление на отпадъците, изготвена на основание чл.29, ал.1 от Закона за управление на отпадъците. Общинската програма за управление на дейностите по отпадъците е актуализирана през 2011 г. и е приета от Общинския съвет.

Организираното сметосъбиране и сметоизвозване в общината обхваща 92,9% от населените места. Непълната обхватност се дължи на големия брой махали, единични имоти в планински райони и обезлюдени населени места.

За депониране на отпадъците на община Елена е определено Регионално депо за регион Велико Търново. То обслужва шест общини: Велико Търново, Горна Оряховица, Лясковец, Стражица, Елена и Златарица. На територията на общината е въведена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки. Те се сортират в инсталация на площадка в град Горна Оряховица. Оператор на инсталацията е фирмата „Пейпър груп“ ЕООД – Горна Оряховица. Инсталацията е финансирана от „ЕКОПАК – България“ АД.

Общината има сключени договори с три организации за разделно събиране на масово разпространени отпадъци: излезли от употреба моторни превозни средства и гуми; негодни за употреба батерии и акумулатори; електрическо и електронно оборудване.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

С кметски заповеди са определени местата за разполагане на съдовете за разделно събиране и терените, които ще обслужват населението от общината. Специални кошчета за изхвърляне на употребявани батерии вече са поставени в сградата на общинската администрация. Предстои монтирането на подобни кошчета в търговските вериги, бензиностанциите, училищата, административните сгради на кметствата в Майско, Беброво и Константин. В двора на общинското дружество „Буковец“ са определени площадки за събирането на излезли от употреба гуми, електрическо и електронно оборудване.

Таблица 27 Общо образувани битови отпадъци за период 2007-2012 г.

Година	Брой населени места с въведена система за събиране и транспортиране на БО	Събрани битови отпадъци (т.)	Събрани строителни отпадъци
2007	36	4 795	1 100
2008	38	5 294	1 100
2009	42	5 456	800
2010	42	4 943	600
2011	42	3 992	500
2012	42	3 945	400

Източник: Общинска администрация Елена

2.5.5 Екологични проблеми, замърсявания и антропогенни въздействия

Акустично натоварване

Измервания на акустичното натоварване на средата в община Елена не са правени. Като цяло шумовото натоварване в територията е с ниски стойности. То е по-голямо в близост до транспортните артерии на територията на общината. Най-голяма е концентрацията на шумовото натоварване в населените места, пресичани от второкласния път II-53 от РПМ (с. Марян, с. Константин, с. Майско и ул. Разпоповци). В рамките на населените места други значими източници на шум не са регистрирани. Производствената зона на град Елена е изолирана от останалата селищна територия, а и характерът на производствените дейности в нея е такъв, че те не създават значима шумова среда.

Радиационна обстановка

Община Елена е една от общините в България с най-нисък радиационен фон. Измерените стойности през първите месеци на 2013г. са в рамките на 0,017 $\mu\text{Sv/h}$. Параметрите на гама фона се следят ежедневно. Като цяло те не превишават границата от 0,02 $\mu\text{Sv/h}$. На територията на общината няма зони с повишен радиационен фон. В промишлените предприятия и медицинските учреждения не се използват радиоактивни материали и технологии.

Нарушени територии за възстановяване

Най-значими са нарушенията на земите от добивът на полезни изкопаеми. В община Елена няма открити залежи на рудни подземни природни богатства. Единствено речните русла на реките Веселина, Костелска и Руховска се използват като източници за добиване на инертни материали (чакъл и пясък), които намират приложение в строителството.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

През 50-те и 60-те години на XX век са разработени много малки кариери за добиване на ломен камък за строителството, изработвани са павета от местния здрав пясъчник. Кариерите отдавна са преустановили дейността си, терените са обрасли с естествена растителност и са възстановили своя природен характер.

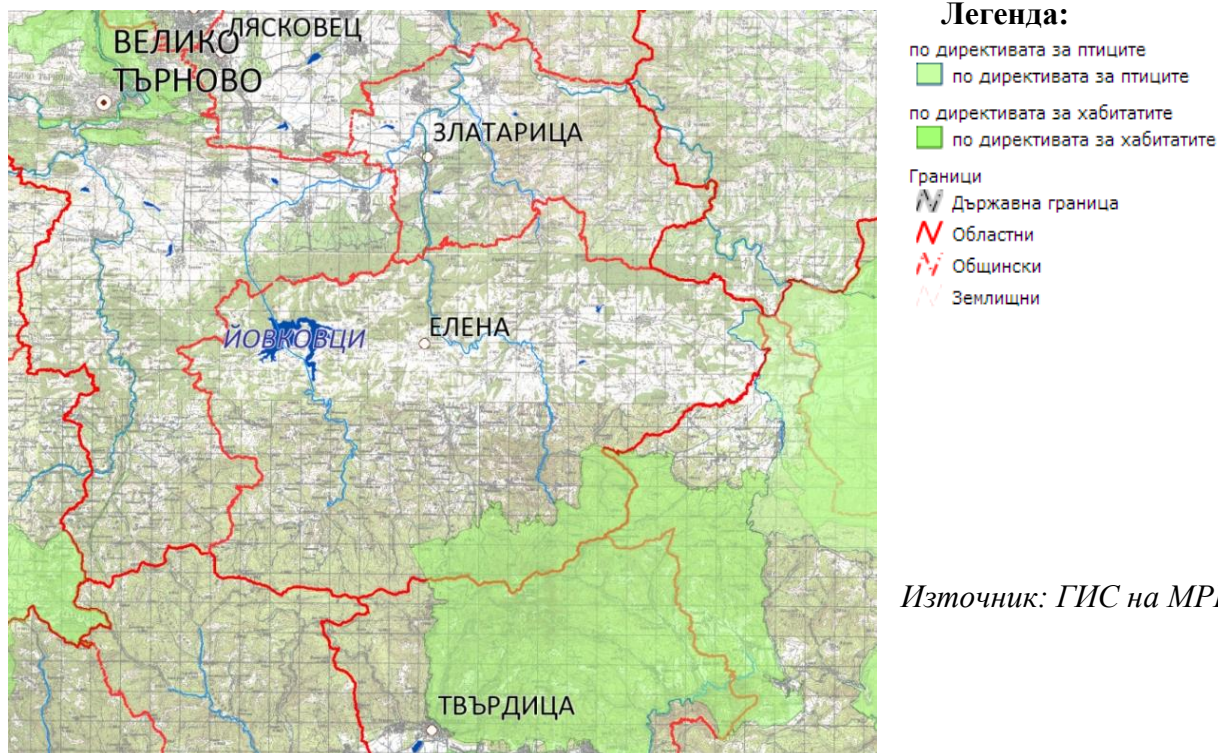
Към настоящия момент единствено сметището на град Елена може да се класифицира като нарушена територия за възстановяване. Предвидено е депонирането на отпадъците на община Елена да се извършва в Регионално депо – Велико Търново. Това означава, че съществуващото към момента депо до гр. Елена следва да бъде поэтапно рекултивирано.

2.5.6. Защитени територии по ЗЗТ, места по НАТУРА 2000 и биоразнообразие

Въпреки голямото биологично разнообразие и наличието на запазени екосистеми, защитените обекти от Националната екологична мрежа (НЕМ) са значително под средното ниво за страната. Площта на всички обекти от НЕМ в община Елена е 174,78 км², което прави 26,05% от територията, при среден дял за страната от 35%.

Почти изцяло обектите под природозащита са представени от Защитените зони (ЗЗТ) по НАТУРА 2000. Те включват части от защитени зони за опазване на дивите птици – Котленска планина с код BG0002029 и защитени зони за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна – Твърдишка планина с код BG0000211 и Златаришка река с код BG0000280. Съгласно Директивата за птиците едно землище от територията, с. Майско от община Елена, попада в защитена зона „Котленска планина” по Натура 2000, а съгласно Директивата за местообитанията 14 землища попадат в две защитени зони по Натура 2000 - „Твърдишка планина” и „Златаришка река”.

Карта 7. Зони по НАТУРА 2000 на територията на община Елена

Източник: ГИС на МРРБ

Защитените територии са с нищожен дял от 2,14%, което е над два пъти под средния дял за страната. На територията на община Елена се намират 8 защитени територии: В табличен вид е представена по-подробна информация за защитените територии на територията на РИОСВ - Велико Търново:

Таблица 28 Защитени територии и природни забележителности в община Елена

Наименование	Категория	Собственост и стопанисване	Територия /хектари/	Попада в територията обхват на следните общини	Приет план за управление
Бяла крава	Резерват	Изключителна държавна собственост, стопанисване от МОСВ/РИОСВ	91,0	с. Костел, община Елена	Не
Хайдушки чукар	Поддържан резерват	Изключителна държавна собственост, стопанисване от МОСВ/РИОСВ	31,781	с. Буйновци, община Елена	Не
Слона	Защитена местност	Публична държавна собственост, стопанисване от ДГС Буйновци	13,66	с. Тодювци, община Елена	Не
Белокравищница	Защитена местност	Публична държавна собственост, стопанисване от ДГС Елена	226,8	с. Костел, община Елена	Не
Марков бук	Защитена местност	Публична държавна собственост, стопанисване от ДГС Буйновци	182	с. Буйновци, община Елена	Не
Букова гора	Защитена местност	Публична държавна собственост, стопанисване от ДГС Елена	251,97	с. Костел, с. Каменари, община Елена	Не
Водопадът на р. Мийковска	Природна забележителност	Публична държавна, публична общинска собственост, стопанисване от МОСВ/РИОСВ, ДГС Елена, Община Елена	3,2	с. Руховци, община Елена	Не

Източник: РИОСВ - Велико Търново

Освен посочените защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии, в община Елена има и значителен брой защитени вековни дървета:

- със Заповед №1301 от 05.05.1974 г. в землището на с. Беброво са обявени 12 защитени вековни дървета – зимен дъб (2 бр.) и цер (10 бр.);
- със Заповед №657 от 13.09.1979 г. (обн. ДВ, бр.79 от 1979 г.) са обявени 3 защитени вековни дървета – зимен дъб (2 бр. в землището на с. Майско) и цер (1 бр. в землището на с. Руховци);

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- със Заповед №235 от 04.04.1980 г. (обн. ДВ, бр. 35 от 1980 г.) в землището на с. Тодювци е обявено 1 защитено вековно дърво – зимен дъб.
- със Заповед №1027 от 01.12.1982 г. (обн. ДВ, бр.101 от 1982 г.) в землището на с. Петковци е обявено 1 защитено вековно дърво – зимен дъб;
- със Заповед №227 от 07.03.2003 г. (обн. ДВ, бр.36 от 2003 г.) в землището на с. Тодювци са обявени 21 защитени вековни дървета – бял бор (16 бр.) и черен бор (5 бр.).

Извън обхвата на НЕМ значителни територии от община Елена попадат в санитарно-охранителни зони на водоизточници. Около 229 500 дка са площите на санитарно-охранителните зони на водоизточниците, в т.ч. около 223 120 дка в западния район на общината, заети от санитарно-охранителната зона на язовир „Йовковци”. Тя обхваща водосбора на р. Веселина и притоците ѝ в землищата на бившите кметства Яковци, Шилковци, Средни колиби, Тодювци, Дрента и представлява около 1/3 от територията на община Елена. Поради особеностите ѝ статут (вододайна зона на открит водоизточник) в нея е установен специален режим на ползване с множество забрани и ограничения.

Биоразнообразие

Еленска община е богата на горска растителност, която попада в двете зони: дъбовата зона и буково-иглолистната зона. Най-голямо разпространение от широколистните дървесни видове имат: дъбовете (зимен, благун, цер) габърът (обикновен и кафяв), яворът, липата, букът и др. Като техни спътници се срещат бряст, клен, ясен, череша, круша, киселица и др. От храстите най-често се срещат: глог, шипка, леска, дрян и др. Някои от тези дървесни видове напоследък се изсичат и на тяхно място се засаждат иглолистни видове, главно чер и бял бор. В района на буковите гори има в по-малка степен залесявания със смърч и ела. Разчита се и на естественото семенно възобновяване.

Дивечовото разнообразие е голямо. От едрия дивеч са разпространени сърната и благородният елен, а напоследък и дивата свиня, мечки, вълци, чакали, лисици, язовци, белки, златки и др.

Представители на дребния дивеч са зайци, яребици, пъдпъдъци и др. Във високите планински части на общината се срещат ястреби, соколи и множество дребни птички. На територията на община Елена са разположени два резервата - "Бяла крава", разположен върху землището на с. Костел и резерват "Хайдушки чукар" в землището на с. Буйновци.

В реките се срещат мряна и кефал. В пенливите и студени планински ручеи се въди балканска и дъгова пъстърва. Изкуствено се развъжда речната пъстърва. В язовир "Йовковци" се развъжда шаран, каракуда, платика, толстолоб, сом, бяла риба и др. Редки, застрашен и ендемичен видове".

2.5.7 Рискове от природни бедствия и аварии

На територията на община Елена е възможно възникването на различни бедствия и аварии, като земетресения, наводнения, пожари, свлачища. Някои от тях могат да предизвикат

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

значителни материални и човешки щети, ако не се вземат необходимите превантивни мерки.

Земетресения

Територията на община Елена не попада в най-силно земетръсните райони на страната. Максималният възможен интензитет по скалата на Медведев-Шпонхойер-Карник е VII степен. При земетресения от тази степен не се очакват сериозни поражения по сградите и съоръженията. Най-опасните обекти, които могат да нанесат значими поражения, са малките микроязовири на територията на общината. Те са изградени през 60-те години на XX век и при по-значително земетресение би могло да се стигне до скъсване на язовирните стени, което да предизвика наводнения.

Наводнения

В община Елена могат да възникнат наводнения, свързани с повърхностните водни течения и съществуващите водоеми в територията. От реките, които протичат през общинската територия, най-пълноводна е река Веселина. Опасност от наводнение, причинено от нея, има само в района на село Тодювци, където могат да бъдат наводнени дворове и селскостопански площи.

Опасност от наводнения, причинени от останалите реки, които протичат на територията на общината, съществуват в района на с. Марян (около „Барата“), с. Чакали (около „Комплекс за отдих – Чакали“), гр. Елена (в жилищните квартали в ниската част на града, в промишлената зона, терена на Завода за стъкло, в района на гара „Елена“ и ниските части на ул. Разпоповци).

На територията на община Елена съществува опасност и от наводняване в следствие на частично или пълно разрушаване на язовирните стени на изкуствените водоеми. Като потенциално опасни язовири се класифицират:

- язовир в с. Константин – застрашава 10 жилищни сгради и 24 жители;
- язовир в с. Палици – застрашава 8 жилищни сгради и 14 жители.

Останалите 6 малки язовира застрашават общо 16 жилищни сгради и общо 36 жители.

Най-големият язовир „Йовковци“ не представлява опасност за територията на общината, тъй като заливната му зона се намира извън пределите на община Елена (в територията на община Велико Търново и другите общини по поречието на р. Янтра).

Пожари

На територията на община Елена съществува възможност от възникването на пожари в: горите (поради голямата площ на горските масиви в общината); селскостопанските територии и промишлените и обслужващи обекти, които работят с леснозапалими материали. С особено висока пожароопасност са складовите стопанства на бензиностанциите и газостанциите.

Поради сложния релеф на територията и неподдържаните горски пътища борбата с горските пожари и пожарите в земеделските земи е изключително затруднена.

Свлачища

Свлачищата са едни от най-трудните за овладяване природни бедствия. Стръмните терени,

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

наличието на плитки подпочвени води и неразумната човешка дейност са най-честите причини за тяхното появяване. Регистрираните свлачища на територията на общината са следните:

- в местността „Дъбравата“ – преди с. Марян;
- по пътя Елена – Тодювци – след отбивката от пътя Елена – Твърдица;
- по пътя Беброво - Разсоха – Росно;
- по пътя Елена – Миндя – преди „Дядовия Стоянов мост“.

Свлачищата на територията на общината нанасят най-значими поражения върху пътната инфраструктура.

2.6 Административен капацитет

Административен капацитет е способността на хората и институциите ефективно да управляват делата си, да изпълняват задачите си и така да се постигат резултати, което е свързано с наличието на компетентности и води до намаляване на разходите за дейността на публичната администрация. От друга страна, административният капацитет е ключов фактор за постигането на растеж, заетост, социално сближаване.

Определящи фактори за повишаването на административния капацитет са:

- повишаване на квалификацията на служителите в администрацията;
- добро вътрешно взаимодействие, организация и координация, както и координация с други институции, граждански структури и администрации на общинско, областно и национално ниво;
- изграждане на гъвкава и адаптивна структура;
- насърчаване на участието на гражданското общество в управлението.

Организационната структура на общинската администрация в Община Елена се урежда в Устройствения правилник (УП) на общината, който определя организацията на дейността и функционалните задължения на административните звена в общинската администрация. Устройственият правилник е утвърден със заповед No РД.05-475/ 31.07.2012 г.

Ръководството на общината се състои от:

- изборни длъжности и органи по чл. 19 и 19а на ЗА (17) – Кмет, заместник-кметове (2), кметове на населено място (3), кметски наместници (16);
- служители на ръководна длъжност (7) – секретар, главен архитект, директори дирекция (5);

Съгласно Наредбата за прилагане на класификатора на длъжностите в администрацията (НПКДА, чл. 12, ал. 1, т. 1) числеността на служителите, заемащи ръководни длъжности, не може да надвишава 15% от общата численост на администрацията, като в общата численост **не се включват** изборните длъжности и органите по чл. 19 от ЗА.

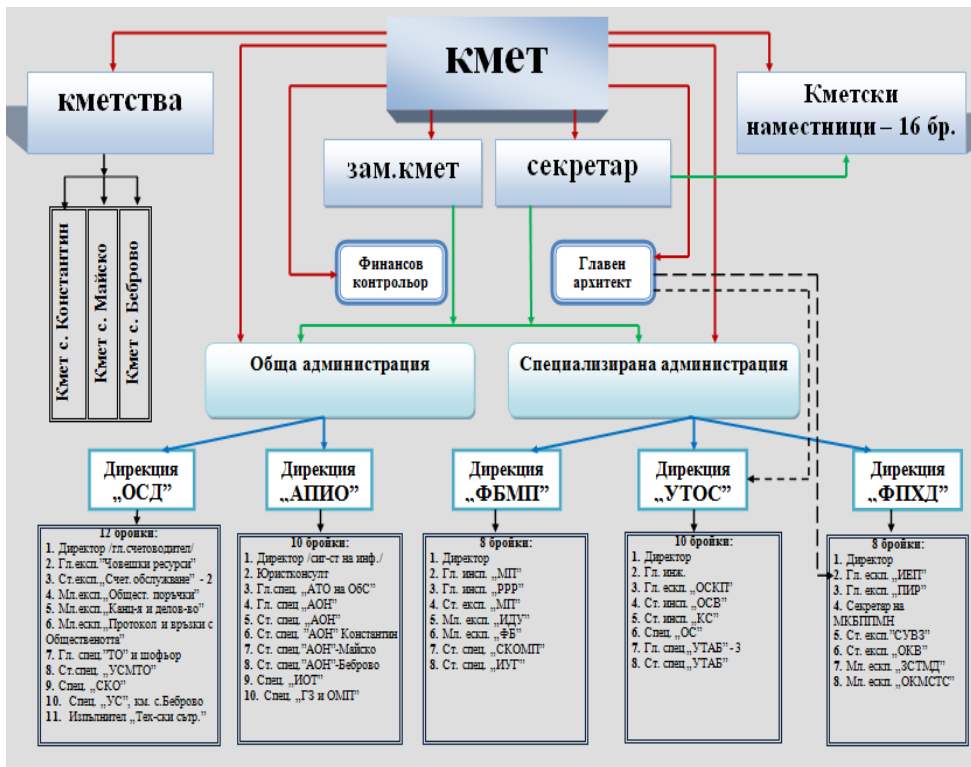
Длъжностното разписание на Община Елена дава информация, че при обща численост 51 души (което представлява 68 души общ списъчен състав, намален по посочения от НПКДА

начин с броя на изборните длъжности) числеността на лицата на ръководна длъжност е 13,73 %. Изводът е, че броят на ръководните длъжности в Община Елена е в рамките на нормативно определения лимит. На пряко подчинение на кмета на Община Елена са следните длъжности: заместник-кметове, кметове на кметства, кметски наместници, секретар, главен архитект, финансов контролър.

В структурата на общинската администрация за длъжността заместник-кмет са заложили 2 щ. бр., за кметските наместници - 11 щ. бройки. В УП броя на зам.-кметовете не е фиксиран, но кметските наместници са 16. Разликата в числеността на кметските наместници се формира от щатната численост - 8 лица са заети на 0,75 щ. бр., 6 лица са с щатна численост 0,5, което съставлява обща щатната численост 11 щ. бр.

Длъжностите на секретар, главен архитект, финансов контролър са на едно и също хоризонтално управленско ниво без връзки на подчиненост между тях.

Фиг. 35 Органограма на структурата на община Елена

Устройственият правилник на община Елена (Глава четвърта, РАЗДЕЛ I) определя администрацията на обща и специализирана, като в рамките на всеки вид се обособяват дирекции в съответствие с изискванията на Закона за администрацията, чл. 4, ал. 1.

Наредбата за прилагане на класификатора на длъжностите в администрацията чл. 12, ал.1, т. 7 определя следните ограничения за числеността на персонала в отделните структури на общинската администрация в община с население до 50 000 души, каквато е и община Елена:

- числеността на персонала в дирекция е не по-малко от 7 щатни бройки;

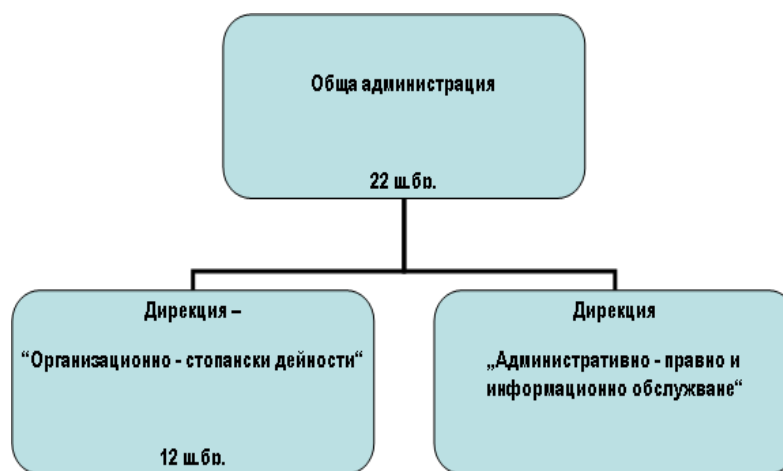
Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

- в подразделенията на общинската администрация на Община Елена работят служители, чиято численост е в рамките на ограниченията на НПКДА:
- Обща администрация:
- дирекция „Организационно-стопански дейности“ - 12 души;
- дирекция „Административно-правно и информационно обслужване“ - 10 души;
- специализирана администрация:
- дирекция “Финанси, бюджет и местни приходи” - 8 души;
- дирекция “Устройство на територията и общинска собственост” – 10 души;
- дирекция “Финансирани програми и хуманитарни дейности” – 8 души.

Числеността на общата администрация според изискванията на НПКДА, глава трета „Длъжностно разписание и нормативи за численост”, чл. 12, ал. 1, т. 4, следва да бъде до 35 на сто от общата численост (изчислена по алгоритъма на НПКДА, показан по-горе). В Община Елена относителният дял на общата администрация е 32,35 % – 22 бройки обща администрация от 68 бройки обща численост, което доказва, че ограниченията на наредбата са спазени. В Община Елена относителният дял на специализираната администрация е 38,24 % – 26 бройки специализирана администрация от 68 бройки обща численост.

Следващата фигура показва дирекциите в общата администрация.

Фиг. 36 Органограма на общата администрация в община Елена

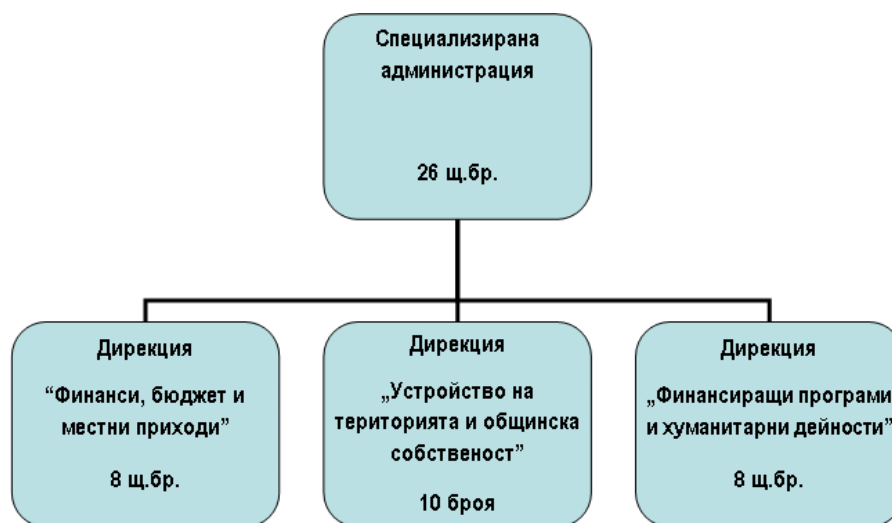
Дирекция “Организационно-стопански дейности (ОСД)” с 12 служители (1 директор - ръководна длъжност, 11 експертни длъжности) е на пряко подчинение на секретаря на общината, което кореспондира на законовото определяне на тази длъжност, посочено по-горе. Дирекцията изпълнява функции свързани със счетоводно-стопанското обслужване, човешките ресурси, управлението на собствеността и материално-техническото осигуряване, обществените поръчки, протокол и връзки с обществеността.

Дирекция „Административно-правно и информационно обслужване (АПИО)” с 10 служители (1 директор - ръководна длъжност, 9 експертни длъжности), също е на пряко подчинение на секретаря на общината. Дирекцията изпълнява функции свързани с правно-нормативното обслужване на дейността на общинския съвет и общинската администрация,

осигуряване на информация и услуги на гражданите (организирано в Център за информация и услуги на гражданите – ЦИУГ), гражданска регистрация и административно обслужване (ГРАО), в областта на информационното обслужване и информационните технологии, експертно-техническо обслужване дейността на Общински съвет Елена, гражданска защита и отбранително-мобилизационна подготовка.

Наредбата за прилагане на класификатора на длъжностите в администрацията НПКДА, чл. 12, ал. 1 определя задължителен лимит за числеността на специализираната администрация, която не трябва да надвишава 70 на сто от общата численост на персонала (НПКДА, чл. 12, т. 6).

Фиг. 37 Органограма на специализираната администрация на община Елена

Дирекция „Финанси, бюджет и местни приходи (ФБМ)” с 8 служители (1 директор - ръководна длъжност, 7 експертни длъжности). Дирекцията изпълнява функции, свързани с общинския бюджет и местните финанси, вътрешно-ведомствен контрол, местни приходи, разрешителни и регистрационни режими, икономически дейности и услуги.

Дирекция „Устройство на територията и общинска собственост (УТОС)” с 10 служители (1 директор - ръководна длъжност, 9 експертни длъжности) изпълнява функции по устройствено планиране, строителство и благоустройство, общинска собственост, концесии и приватизация, екология, озеленяване и чистота, архитектурно-строителен контрол.

Дирекция „Финансиращи програми и хуманитарни дейности (ФПХД)” с 8 служители (1 директор - ръководна длъжност, 7 експертни длъжности) изпълнява функции в областта на образованието, културата и вероизповеданията, социалната политика и програмите за временна заетост, здравеопазването, спорта, отдиха, културно-масовия туризъм и младежките дейности, проектното финансиране. Към дирекцията е и Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН).

От извършения функционален анализ на общината могат да бъдат направени следните констатации:

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- функциите на звената в общата администрация са равномерно разпределени и осигуряват всички основни области от правомощията на кмета като ръководител на общинската администрация;
- функциите на звената от специализираната администрация са релевантни и напълно покриват правомощията на кмета като орган на изпълнителната власт;
- правомощията на кмета по специалното законодателство са регламентирани в 73 закона и 78 подзаконовни нормативни акта и 19 наредби на общинския съвет в Елена;
- правилникът на общинската администрация Елена разписва детайлно всички правомощия на кмета;
- правомощията на кмета са свързани с всички типове функции съгласно класификацията на ОИСР;
- в рамките на общинската администрация, съгласно чл. 29а, ал. 2 от ЗМСМА има назначен служител, който подпомага и осигурява работата на общинския съвет.
- спазени са нормативите за численост при ръководните длъжности, като в община Елена числеността на лицата на ръководна длъжност е 13,73 %.
- спазени са нормативните изисквания при съотношението обща/специализирана администрация;
- спазен е броят на служителите в отделните дирекции;
- функциите на дирекциите са описани подробно и кореспондират с основни области от правомощията на кмета като ръководител на общинската администрация, от една страна, и с правомощията на кмета като орган на изпълнителната власт, от друга страна.

Като област за подобрене във направения функционален анализ е препоръчано Устройственият правилник за организацията и дейността на общинската администрация да бъде прецизиран и допълнен, с цел постигане пълноценно осигуряване на правомощията на кмета на общината като ръководител на общинската администрация и като орган на власт. И петте дирекции имат функции по поддържането на различни регистри, което изисква допълнителна координация за поддържането на единна информационна система.

В общината е налично обезпечение на всички основни области на политика със стратегически документи. Общинският план за развитие на община Елена синтезира работата по всички политики. Специално внимание е обърнато върху развитието на културната и социална сфера.

Въпреки това липсва въведена практика, чрез която да се определят годишните цели и да се извършва тяхното разпределение по конкретните звена от администрацията. Това, от своя страна, създава трудност в отчитането на резултатите и съответно невъзможност за обективна измеримост на ефективността на работа на администрацията като цяло и на звената в частност. Целеполагането на ниво дирекция е на база работните планове на директорите на дирекция, като няма ясно преминаване и съответствие между плана за развитие (съответно програмата за изпълнението му) и плановете на отделните дирекции и отдели. Тук се къса връзката и съответно директорите на дирекции и служителите също нямат цели, които да отговарят на стратегическия документ.

Препоръчително е да се въведе практика за полагане на годишните цели, като в изпълнение на чл. 8, ал. 2 от Закона за администрацията, секретарят на община и директор дирекции

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

следва да отговарят за планирането и отчетността при изпълнение на ежегодните цели на администрацията. Процесът на целеполагане на годишни цели на администрацията следва да бъде съобразено с модела SMART и ясно да се посочва връзката със секторните документи. Препоръчва се при определяне на годишните цели да се ползва стандартна матрица за поставяне на ежегодни цели в изпълнителната власт, което се прави съобразно Методологията за стратегическо планиране и е показана в настоящия доклад.

Използването на съществуващите индикатори за измерване степента на постигане на целите показва, че има неразбиране за това какво са измерими текущи и целеви индикатори за изпълнение. В тази връзка следва да бъдат положени усилия за определяне на изходната и целевата стойност на отделните показатели. Следва да се формулират количествени и качествени измерители, за да се проследява по-лесно изпълнението от реализацията на конкретна политика. Всяка дирекция има свои собствени начини за отчитане на оперативната си работа, като извеждането на обобщена информация за постигнати резултати по поставени цели се извършва трудно.

Поради горното, контролът за изпълнение на поставените стратегически цели се затруднява, тъй като ръководителите на съответните нива, включително кметът не разполагат със систематизирана информация за поставените цели и получените резултати. Необходими са целенасочени обучения за ръководители в областта на целеполагането, за да се гарантира качествен процес на стратегическо планиране в общината.

Наблюдава се нарушена връзка в процеса на отчетност между планирани и постигнати резултати с вложени ресурси, поради което са необходими повишена прозрачност и по-добро управление. За тази цел се препоръчва изготвянето на ежегоден доклад по конкретни политики.

В областта на повишаване на ефективността и ефикасността на общинската администрация в периода 2007-2012 г. са реализирани три ключови проекта по ОП „Административен капацитет“:

- проект **„Общинска администрация Елена – компетентност и ефективност“** по ОПАК, приоритетна ос II „Управление на човешките ресурси“, подприоритет 2.2 „Компетентна и ефективна държавна администрация. Основната цел на проекта е повишаване капацитета на служителите в общинска администрация. В рамките на проекта се провежда обучение по компютърни и информационни технологии в администрацията, обучения по английски език – Ниво 1 и обучение по ключови компетенции. Проектът е на стойност 76 960,88 лв.;
- проект **„Чрез ефективна структура към по-добри услуги за гражданите на общините Елена и Лясковец“** по Оперативна програма „Административен капацитет“, приоритетна ос I „Добро управление“, приоритет 1.1 „Ефективна структура на държавната администрация“. Целта на проекта е оптимизиране на общинското управление и повишаване на ефективността чрез реструктуриране на административни структури, като крайната цел е подобряване на работните процеси в Общината. Проектът е на стойност 143 969 лв.;
- проект **„Подобряване процесите на стратегическо планиране и механизмите за неговото наблюдение в община Елена“**. Стойността на проекта е в размер на 75 976 лв. със срок на изпълнение 9 месеца. С реализацията на проекта общината е подпомогната при подготовката на Общинския план за развитие за следващия програмен период (2014 -

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2020 г.). В рамките на проекта се извършва и последваща оценка на изпълнението на ОПР (2007 - 2013 г.), както и анализ на състоянието и потенциала на развитие на общината за следващия период. Дейностите, свързани с консултиране на политики и изготвяне на стратегическата рамка за следващия програмен период, ще бъдат извършени в рамките на публичен Обществен форум с участието на всички заинтересовани страни.

По своя оценка в изпълнението на всичките си дейности общинската администрация се води от принципите на публичност, отчетност и информираност пред своите граждани и цялата общественост. Изпълнението на по-горе споменатите проекти изцяло се придържа към тези принципи.

Общината не е извършвала дейности в посока стартиране на електронно обслужване. Като резултати от дейностите за предоставяне на по-добри публични услуги може да се отчетат въведените интегрирана система за управление (ИСУ), съобразена с изискванията на стандартите: ISO 9001:2000 „Системи за управление на качеството“; ISO 14001:2004 „Система за управление на околната среда“ и спецификация OHSAS 18001:2002 „Системи за здравословни и безопасни условия на труд“.

От края на 2012 г. община Елена предоставя възможност за по-голяма прозрачност при провеждането на сесиите на Общински съвет благодарение на работата с „Медиа лайв бг“. Гражданите на Елена имат възможността лично и непосредствено да виждат в реално време – на живо и в цялост работата на местната власт. Желаетелите да следят решенията и работата на ОбС Елена могат да го направят на сайта на община Елена и на интернет сайт „vlastbg.com“. Тази услуга е по проект „Власт БГ“ – за прозрачност на управлението и граждански контрол върху работата на институциите. Той е разработка на Сдружение „Граждански контрол“ и група експерти от неправителствения сектор. За съжаление обаче преките включвания през 2013 г. са преустановени.

В заключение можем да обобщим, че община Елена е постигнала оптимално ниво на участие в проекти на ЕС за местно развитие. Като основни предизвикателства пред местната администрация се очертава електронното административно обслужване, междуобщинското партньорство и партнирането с неправителствения сектор.

2.7 Анализ на силните страни, слабите страни, възможностите и заплахите (SWOT-анализ)

SWOT-анализът като качествен аналитичен и прогностичен метод дефинира действието на вътрешните и външните фактори за развитие на общината и възможностите за избор на подходяща стратегия за постигане на целите на развитието.

Основен инструмент при този анализ е общата матрица, отразяваща взаимодействието на вътрешните фактори (силни и слаби страни), и външните фактори (възможности и заплахи).

Изготвянето на SWOT-анализа на община Елена бе извършено с участието на всички заинтересовани страни. Резултатите от процеса, основан на гражданско участие е както следва:

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Съхранено природно богатство; ✓ Близост до транспортни коридори; ✓ Наличие на голям горски фонд; ✓ Богато културно историческо наследство; ✓ Популярни местни продукти (Еленски бут, Еленска сливова, Еленски мед); ✓ Изградена леглова база за настаняване; ✓ Сравнително равномерно разположение на мрежата от населени места върху територията; ✓ Добре развитите туристически маршрути, които са предпоставка за развитие на планински туризъм в района на общината; ✓ Сравнително добро ниво на гъстотата на техническата и социална инфраструктура; ✓ Поддържане и съхраняване на културни традиции и институции (читалища), които запазват активността и идентичността на местните общности; 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Неблагоприятна демографска картина; ✓ Разпокъсаност и ниска продуктивност на земеделските земи; ✓ Гъста мрежа от малки населени места, обуславяща високи разходи за комунално обслужване; ✓ Относително слаба предприемаческа нагласа; ✓ Ниска култура на сдружаване за реализация на стопански и граждански инициативи; ✓ Недоизградената канализационна мрежа в гр. Елена и ПСОВ. Липса на канализационна мрежа в селата; ✓ Малко на брой действащи преработвателни предприятия; ✓ Недостатъчен маркетинг на територията като туристическа дестинация. Слабо популярни и недобре развити интегрирани туристически продукти; ✓ Недобро състояние на културно-историческото наследство. Недостатъчни ресурси за поддържането на културните активи на територията; ✓ Високо равнище на безработица и ниска икономическа активност; ✓ Задълбочаващо се различие между гр. Елена и съставните населени места в общината; ✓ Иновационен дефицит; ✓ Ниска гражданска активност;
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Увеличаване на инвестициите в производства с висока добавена стойност ✓ Бързо проникване на ИКТ във всички сектори на икономиката; ✓ Новата политика в областта на земеделието за насърчаване на малките земеделски стопанства; ✓ Подобряване на мрежата за широколентов интернет, подобряване на достъпа до интернет базирани услуги и електронно управление на публични услуги, включително свързани със социални, здравни и икономически услуги; ✓ Интерес към страната като туристическа дестинация за алтернативни форми на туризъм; ✓ Възможност за въвеждане на нови култури в земеделието и видове с висока добавена стойност; ✓ Нарастване на потребителско търсене на хранителни продукти с гарантирано качество и произход както и биологични продукти. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Продължаващ ефект на глобалната финансова и икономическа криза, особено нарастване на цените на храните (поради климатичните промени и цените на горива) и ефект върху бедността; ✓ Задълбочаване на негативните демографски процеси и емиграцията като предизвикателство пред местното развитие; ✓ Забавяне на реалното въвеждане на електронното управление; ✓ Обезлюдяване на големи части от територията на общината; ✓ Рискове, причинени от промените в климата, вкл. от високи щети при природни бедствия и аварии; ✓ Висок дял на сивата икономика и засилването на централизацията; ✓ Засилване на бюрократични процедури и тежки административни изисквания за правене на бизнес, вкл. безвъзмездна финансова помощ от ЕСИФ.

SWOT анализът се фокусира върху географската, историческата и културната характеристика, проследени са закономерностите във функционално-пространственото развитие, социалното, икономическото и екологичното състояние на община Елена. По този начин, съдържанието на SWOT анализа показва необходимите мерки за подчертаване на силните и преодоляване на слабите страни.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Като основни силни страни са посочени съхраненото природно богатство, богатото културно историческо наследство и запазените традиции към развитие на местната общност. Слабите страни са свързани с неблагоприятна демографска ситуация, слабата предприемаческа нагласа и недостатъчния маркетинг на територията като туристическа дестинация.

Възможностите на външната среда се изразяват в развитието на туризма, биологичното земеделие и развитието на технологиите. От друга страна, заплахите са свързани със задълбочаването на негативните демографски процеси и емиграцията като предизвикателство пред местното развитие и обезлюдяване на големи части от територията на общината.

Стратегията на община Елена следва да бъде насочена към използване силните страни, за да се неутрализират заплахите и опасностите, като се извлекат ползи от външните благоприятни възможности при намаляване на слабостите. При наличното съотношение на силните и слабите страни, възможностите и заплахите са възможни три насоки за развитие на община Елена:

1. **Подсилващо развитие** се основава на външно/вътрешни връзки и включва фактори и ключови ресурси, които вече съществуват в или извън общината. Основната цел е да подсилят силните страни на общината с външни ресурси и тези силни страни да се използват за привличане на **външни инвестиции**. Такава стратегия се основава на приоритетно развитие на туризма и развитие на жизнеспособна икономика, основана на биологично земеделие и развитие на преработваща промишленост.
2. **Развитие на съществуващи сектори** произлиза от външно/вътрешни характеристики - общината използва вътрешни и външни средства, за да се неутрализират слабостите (модернизацията на МСП, включително подобряване на условията за конкурентоспособност на фирмите, подобряване на местната инфраструктура, увеличаване на административния капацитет, разширяване на електронните административни услуги и др.).
3. **Развитие чрез мобилизация**, която използва инструментите на предишните две, но е насочена към преценяване на онези рискове и опасности, които могат да затруднят развитието на община Елена. Този тип развитие се основава на мобилизиране на вътрешни и външни фактори и ресурси, за да се предпазят онези дейности, които спомагат за това развитие. В помощ на тази стратегия е извеждането като приоритет на образованието и професионалната квалификация, за да може да се **използва напълно наличният потенциал** на човешките ресурси на общината.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

3. Стратегическа рамка на Общинския план за развитие на община Елена в периода 2014-2020 г.

3.1 Основни принципи

Стратегическата рамка на Общинския план за развитие на община Елена за периода 2014 – 2020 г. е резултат от проведен задълбочен анализ на социално-икономическото развитие на територията, включително и анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите пред развитието (SWOT анализ). Анализът отчита, че през последните няколко години икономиките и обществата на страните от континента преживяват трудни моменти и се намират в период на трансформация. Глобалната финансова и икономическа криза извади на показ редица слабости в политиките и механизмите за постигане на устойчив растеж и заетост. В допълнение на това, дългосрочните предизвикателства като глобализацията, недостатъчните ресурси в света, климатичните промени и застаряването на населението се изострят.

Приетата през 2010 г. икономическа стратегия на ЕС „Европа 2020“ предлага нова визия за социална пазарна икономика на Европа през 21-ви век. Стратегията „Европа 2020“ формулира три взаимозависими приоритета: интелигентен растеж - изграждане на икономика, основаваща се на знания и иновации; устойчив растеж - насърчаване на по-екологична и по-конкурентоспособна икономика с по-ефективно използване на ресурсите; и приобщаващ растеж - стимулиране на икономика с високи равнища на заетост, която да доведе до социално и териториално сближаване.

Новата европейска политика за развитие, отчитайки националните специфики и особености, намира израз в Националната програма за развитие „България 2020“. Този документ има водеща стратегическа роля за всички национални и секторни стратегически документи по отношение постигането на общите цели и приоритети в развитието на страната.

В процеса на дефиниране на стратегическата рамка е търсено съответствие с изискванията, залегнали в стратегическите насоки и законодателството на ЕС в областта на регионалната политика, отчетени са принципите и правилата за прилагане на структурните инструменти. Осигурена е координация и съгласуваност с европейските, националните и местните политики за конкуренция, опазване и подобряване на околната среда и равните възможности. Целите и приоритетите на общинския план за развитие като стратегически документ са съгласувани и предвиждат взаимодействието с факторите, условията и потенциала за специфичното пространствено развитие на общината, мрежата от населени места и отделните сектори, залегнали в устройствените концепции и схеми за развитие на територията. При разработването на плана са отчетени политиките за развитие на по-горните териториални нива, формулирани в Регионалния план за развитие на Северен Централен Район и Стратегията за развитие на област Велико Търново.

Стратегическата рамка на общинския план за развитие на община Елена, разработена в процес на активна комуникация с местните заинтересовани страни, обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети, водени от стремежа към осигуряване на устойчиво развитие и постигане на по-високо качество на живот на хората в общината.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

3.2 Визия и главна цел

Визията на община Елена изразява бъдещото желано състояние, постигнато на основата на съхранена идентичност на общината и оползотворяване на наличния потенциал. На основата на широко обсъждане със структурите на гражданското общество в общината бе приета следната визия:

Община Елена – проспериращ туристически район с национално значение, осигуряващ привлекателна среда за учение, реализация и природосъобразен живот на основата на устойчиво развитие на туризма, биологично земеделие и съхранено културно-историческо наследство.

Избраната визия е основа за формулиране на конкретни цели и мерки за постигането на желаното състояние в средносрочен план. Като първо ниво на конкретизация се явява главната цел на ОПР, а именно:

„Подобряване качеството на живот на територията на община Елена”

3.3 Приоритети и цели на общинския план за развитие

Визията и главната цел на ОПР се декомпозират в приоритети и специфични цели. Приоритетът насърчава развитието на конкретна област на действие, която има положителен принос върху постигането на стратегическата цел. Специфичните цели към всеки приоритет дефинират очаквани и измерими (чрез индикатори) резултати в подобласти на съответния приоритет. Изпълнението на всяка специфична цел се осигурява от конкретни мерки/проекти/дейности.

Резултатите от проведения социално-икономически анализ и разпределението на ключовите фактори за развитие чрез метода на SWOT анализа, вижданията за развитието на местните участници, изразено по време на проведения обществен форум, спомогнаха за формирането на шест приоритета и 18 специфични цели, които обобщават идентифицираните проблеми и области за интервенции през периода 2014-2020 г. в община Елена.

Тези приоритети са:

1. Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж.
2. Развитие на туризма на базата на културно-историческото наследство и природния потенциал на територията.
3. Подобряване на социалната и културната среда за приобщаващ растеж.
4. Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението.
5. Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси.
6. Подобряване на институционалната среда в подкрепа на местното развитие.

Шестте приоритета представляват областите за въздействие, където следва да се концентрират финансовите ресурси на общината и местните икономически агенти през

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

следващия програмен период. Интервенциите трябва да доведат до постигане на главната цел на общинския план, а именно подобряване качеството на живот на територията на община Елена.

ПРИОРИТЕТ 1. ЖИЗНЕСПОСОБНА МЕСТНА ИКОНОМИКА, ОСИГУРЯВАЩА УСТОЙЧИВ РАСТЕЖ		
<i>Специфична цел 1.1</i>	<i>Специфична цел 1.2</i>	<i>Специфична цел 1.3</i>
Създаване на среда за подкрепа и насърчаване на малкия и среден бизнес на територията на община Елена	Създаване на условия за оптимизиране на връзките между първичния сектор и преработващата промишленост за производство на продукти с висока добавена стойност	Създаване на условия за устойчиво биологично земеделие и модерно животновъдство

Приоритет 1 е ключов за осигуряването на растеж на местната икономика, повишаването на равнището на заетост и доходи на населението. Приоритетът адресира решаването на важни проблеми на местната общност, каквито са липсата на работни места и възможности за заетост, особено в съставните населени места на общината и за младите хора, ниското равнище на инвестиции на територията на общината и неблагоприятната среда за развитие на МСП. Растежът на местната икономика ще се основава освен на МСП (основно в сектора на услугите и производството) и на ново качество на земеделския сектор, чиято преориентация към биологично производство, съчетана с модернизация в рамките на допустимите параметри трябва да осигури суровина за преработващата промишленост и екологично чисти местни продукти, които да се експортират посредством туристите, посещаващи територията, и като резултат да се осигури повече добавена стойност на територията на общината.

В тази връзка са планирани мерки и проекти, насочени към обновление и усъвършенстване на технологиите в МСП, в т.ч. въвеждане на нисковъглеродни, енергийно ефективни и безотпадни технологии, модернизиране на съществуващи земеделски стопанства и създаване на нови, както и на инфраструктура за по-лесен достъп до пазара. В периода 2014-2020 г. в рамките на подкрепата на ЕСИФ ще се предоставят възможности за развитие на „зелена” икономика, „зелени работни места” и достъп до финансиране за иновативни и щадящи природните ресурси проекти на МСП. Ще се насърчават инвестициите в съвременни съоръжения за оползотворяване на отпадъците чрез рециклиране, повторно използване и/или извличане на вторични суровини и енергия, насърчаване на цифровизацията на процесите и използването на ИКТ в предприятията, насърчаване внедряването на нови продукти и технологии, диверсификация на инвестициите във ВЕИ чрез производството и преработката на биомаса, вторични продукти, отпадъци от селското стопанство.

Доколкото вътрешният инвестиционен потенциал е нисък, бъдещето икономическо развитие на общината следва да се ориентира към използване в максимална степен на възможностите за финансова подкрепа от страна на ЕСИФ, експлоатирайки по възможно най-ефективния начин местните ресурси и същевременно отчитайки ограниченията, които територията следва да си налага, извеждайки туризма като ключов приоритет в своето развитие. За осигуряване на финансиране на дейностите по приоритета освен частни средства и средства от ЕСИФ ще се търсят и други източници и форми, като например публично-частни

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

партньорства, фондове за дялово участие, гаранционни и насърчителни фондове.

В рамките на приоритета са изведени три специфични цели. Първата цел е свързана с подкрепата за МСП, въвеждането на нови технологии, иновативни решения и практики като предпоставка за повишена конкурентоспособност и постигане на интелигентен и устойчив растеж. Втората специфична цел е насочена към по-пълно използване на потенциала от местни ресурси за интегрирано развитие между аграрния сектор и преработващата промишленост. По този начин ще бъде затворен производственият цикъл и ще се увеличи обема на добавена стойност в тези структуроопределящи сектори на местната икономика.

Третата специфична цел адресира развитието на жизнен аграрен сектор със специализация в биологично земеделско производство (растениевъдство и животновъдство), което да подкрепи развитието както на преработващата промишленост и туризма, така и да доведе до повишаване на доходите на заетите в сектора лица.

ПРИОРИТЕТ 2. РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА БАЗАТА НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО И ПРИРОДНИЯ ПОТЕНЦИАЛ НА ТЕРИТОРИЯТА		
<i>Специфична цел 2.1</i>	<i>Специфична цел 2.2</i>	<i>Специфична цел 2.3</i>
Повишаване капацитета на човешките ресурси и подобряване на институционалната рамка на туризма на територията на община Елена	Разнообразяване на туристическото предлагане	Подобряване на маркетинга на община Елена като туристическа дестинация

Приоритет 2 се фокусира върху туризма като важна икономическа дейност, която е съществен фактор за опазването и устойчивото използване на културно-историческото и природното наследство на територията на община Елена.

Използването на туристическите ресурси като основа за създаване и предлагане на туристически услуги води до развитието на общината като привлекателно място за туризъм, генериране на доходи за местната общност и като по-далечни резултати - съхранение, опознаване и по-добро експониране на наследството на територията.

Успешното развитие на община Елена като туристическа дестинация изисква да се положат целенасочени усилия за в три основни посоки, които са отразени в трите взаимосвързани цели.

Анализът на състоянието на туризма на територията на община Елена в периода 2007 – 2013 г. недвусмислено показва, че съществуват предизвикателства по отношение на туристическото предлагане на региона, а именно - то е сравнително еднообразно и не се отличава съществено от предлагането в съседни територии със сходни туристически ресурси.

Това налага да се търсят адекватни и новаторски решения за разнообразяването на съществуващите туристически продукти както в посока на надграждане на вече съществуващи такива, така и по отношение на разработване от местната общност на качествено нови предложения.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

За да могат представителите на местната общност да генерират жизнени и успешни идеи за туристически услуги и да ги осъществяват на практика е необходимо, от една страна, икономическата среда в общината да стимулира предприемачеството и да създава благоприятни и сигурни условия за бизнес.

От друга страна, усилията на местната администрация трябва да бъдат съпътствани от целенасочени действия за създаване на интерес към идеята за развитие на собствен туристически бизнес и подготовката на предприемачите за тази трудна роля. Мерките по повишаване на капацитета на всички заинтересовани от развитието на туризма страни гарантират свежите идеи, успешното партньорство, доброто представяне на подотрасъла и синхрон между усилията на бизнеса и институциите.

Свързващото звено между първите 2 специфични цели се явява успешният маркетинг. Самоцелните усилия на местните предприемачи или местната администрация да продават продуктите си без ясна визия за очакванията и изискванията на пазара, без адекватен подбор на целева група и подходящи канали за реклама и дистрибуция могат да развенчаят всички положени до момента усилия.

За да бъдат постигнати оптимални резултати работата по всички посочени по-долу специфични цели трябва да бъдат планирани успоредно, доколкото позволяват конкретните условия.

ПРИОРИТЕТ 3. ПОДОБЯВАНЕ НА СОЦИАЛНАТА И КУЛТУРНАТА СРЕДА ЗА ПРИОБЩАВАЩ РАСТЕЖ			
<i>Специфична цел 3.1</i>	<i>Специфична цел 3.2</i>	<i>Специфична цел 3.3</i>	<i>Специфична цел 3.4</i>
Разширяване на обхвата и подобряване на качеството на предлаганите социални услуги с фокус върху намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване	Подобряване на доболничната медицинска помощ и грижите за подрастващите на територията на община Елена	Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и професионалното обучение с цел осигуряване на по-добри възможности за заетост и за повишаване на доходите	Разнообразяване на културния живот на територията с акцент върху условията за изява и разнообразяване на свободното време на младите хора

Реализирането на Приоритет 3 ще способства за повишаване на ефикасността и устойчивостта на политиката в областта на бедността, социалното включване и подобряване качеството на живот на населението в общината. Дейностите в Приоритета са насочени към провеждане на реформи и прилагане на иновативни мерки, чрез които да се развият нови подходи и модели за справяне със социалното изключване и/или да се допълнят провежданите към момента политики в посочените области. В тази връзка, ключов подход на политиката за насърчаване на социалното включване следва да бъде превенцията, както и преодоляването на последиците от бедността.

Политиката за осигуряването на приобщаващ растеж е тясно свързана с политиките в областта на заетостта, образованието, предоставянето на здравни и други услуги. Основните

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представлявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

предизвикателства в областта на социалното включване произлизат от липсата на заетост и висока безработица на територията на община Елена, влошената демографска характеристика, която се изразява и в неблагоприятна възрастова структура с подчертано застаряващо население, необходимостта от социалното интегриране на населението от малцинствените групи и навлизането им на трудовия пазар.

Социалният контекст, в който живеят хората, е непълен, ако в него не присъства културата и нейните проявления. В район като Елена с богато културно-историческо наследство, разнообразяването на културния живот с цел удовлетворяване на културните потребности на местното население ще има положителен ефект върху субективното усещане на хората за техния живот като цяло и за различните негови аспекти.

Дейностите в обхвата на приоритета ще могат да ползват средства от ОП „Развитие на човешките ресурси 2014-2020“, ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“, Програмата за развитие на селските райони, както и от други програми, които включват планирани интервенции, свързани с насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила; насърчаване на социалното приобщаване и борба с бедността; стимулирането на изкуствата, културните и творческите дейности.

Първата специфична цел е насочена към продължаване процеса на деинституционализацията и развитието на максимално широк спектър от услуги за семействата в риск, с цел превенция на изоставянето и за извеждане на децата от институциите. Изпълнението на тази цел е тясно свързано с политиката в областта на заетостта, която е ключов инструмент за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване.

Втората специфична цел е свързана с ясно изразените проблеми за достъпа до здравни услуги в общината. Влошената възрастова структура на населението, отдалечеността от специализирани болнични заведения, необходимостта от разширяване звеното за спешна медицинска помощ и недостигът на лекари на територията на общината са само част от проблемите в тази област, които чакат своето решение.

Третата специфична цел, насочена към предоставяне на качествено образование, е ключова и без нейното постигане в разширен обхват не могат да бъдат постигнати повечето от приоритетите на общината. Понастоящем образователната структура на населението е неблагоприятна - голям относителен дял на населението с ниско образование и висок дял на неграмотните, като при населението от етническите малцинства е голям процентът на отпадналите от образователната система. Предвид неблагоприятната демографска тенденция за намаляване на населението в общината се оказва, че съществуващата образователна инфраструктура даже е преоразмерена. Към тази специфична цел са добавени и необходимите мерки за поддържане на ученето през целия живот, подобряване и разнообразяване на личните професионални умения, повишаване образователното равнище на населението, вкл. на етническите малцинства, и развитие на таланта и творчеството.

Четвъртата специфична цел е задължителна за район като Елена, който има богато културно-историческо наследство и традиции. Разнообразяването на културния живот с цел удовлетворяване на културните потребности на местното население ще има положителен ефект върху субективното усещане на хората за техния живот като цяло и за различните

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

негови аспекти. В същото време това е и необходимо условие за задържане на младите хора в общината.

ПРИОРИТЕТ 4. ИЗГРАЖДАНЕ НА ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА, ОСИГУРЯВАЩА ОПТИМАЛНИ УСЛОВИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ИКОНОМИКАТА И КАЧЕСТВЕНА И ЗДРАВΟΣЛОВНА СРЕДА ЗА НАСЕЛЕНИЕТО		
<i>Специфична цел 4.1</i>	<i>Специфична цел 4.2</i>	<i>Специфична цел 4.3</i>
Подобряване на достъпа до основни услуги за населението	Подобряване облика на населените места	Подобряване на материалната база за развитие на масовия спорт на територията на община Елена

Приоритет 4 се фокусира върху техническата инфраструктура в община Елена и по-конкретно върху нейната рехабилитация или нейното доизграждане в секторите и териториите, където това е необходимо. Този приоритет е важен, защото е скелетът на местното развитие. Той осигурява предпоставките за по-добра свързаност и достъпност на територията, правейки територията по-привлекателна за инвестиции, бизнес и обитаване.

Необходимостта от модернизация на техническата инфраструктура, осигуряваща достъпност и качество на средата на живот е очевидна. Липсата на достатъчно финансови средства е причина инвестициите в много от населените места на територията да бъдат дълго отлагани. Състоянието на техническата инфраструктура в община Елена предопределя нуждата от целенасочени инвестиции, които да доведат до постигане на специфичните цели в рамките на приоритета.

Трите специфични цели се операционализират в поредица от мерки и проекти в няколко основни направления:

- Рехабилитация на общинска пътна мрежа;
- Доизграждане и реконструкция на ВиК мрежата;
- Рехабилитация на улици и обществени площи;
- Рехабилитация на недвижимото културно наследство - архитектурни паметници, музеи и др.;
- Енергийна ефективност в образователната, здравната, социалната и културната инфраструктура;
- Инфраструктура за масов спорт и отдих.

Интеграцията на маргинализирани групи и групи в неравностойно положение е приоритетна област на националната програма „България 2020” и една от целите на Стратегията на ЕС “Европа 2020”. Осигуряването на достъпна и модерна среда - физическа, институционална и информационна - е ключова предпоставка за подобряване качеството на живот на лицата, включително от рисковите групи, и насърчаване на социалното включване. В този смисъл част от инвестициите ще бъдат насочени и към тези групи.

По отношение на културно-историческото наследство, усилията и интервенциите ще бъдат насочени към опазване, реставриране, съхраняване и консервиране на културно-историческите обекти, както и целесъобразен избор на исторически обекти и културни ценности за експониране и включването им в туристическите продукти.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г. “. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Без целенасочена подкрепа за съхраняване и подобряване на материалната база на мрежата от културни институции, включително и на читалищата, културната идентичност на община Елена няма да може да бъде съхранена.

Подобряването на материалната база в културната област ще бъде с приоритет върху онези обекти, които имат потенциал за валоризация и могат да допринесат както за подобряването на средата за обитаване, така и за целите на развитието на туризма в общината.

Постигането на по-високо качество и по-добър достъп до основни публични услуги в малките населени места предполага фокусирани инвестиции върху териториите с наличен демографски потенциал и/или потенциал за развитие на туристическо предлагане. Действията в тази посока трябва да са насочени към осигуряване на достъп до вода, канал и пътна мрежа, преодоляване т.нар. „цифрова изолация”, изграждане на основна улична мрежа и други дейности за подобряване на техния облик. Тези мерки са включени в обхват на първите две специфични цели.

Третата специфична цел е свързана със създаване на условия за здравословен начин на живот, постигане на двигателно и физическо усъвършенстване, подобряване на трудовата работоспособност, възстановяване и развлечение.

ПРИОРИТЕТ 5. СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОДОБРЯВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ПОСТИГАНЕ ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ		
<i>Специфична цел 5.1</i>	<i>Специфична цел 5.2</i>	<i>Специфична цел 5.3</i>
Подобряване на екологичната инфраструктура, осигуряваща по-добро качество на живот	Опазване и поддържане на биологичното разнообразие	Смекчаване на последствията от промените в климата

Бъдещото икономическо развитие на община Елена задължително трябва да се осъществява в синхрон с приоритета за намаляване на негативните въздействия върху околната среда и по-ефективно използване на ресурсите. Приоритет 5 отчита новите акценти в планирането до 2020 г., които изискват отчитане на глобалните екологични цели в процеса на стратегическо планиране, включване на мерки, насочени към адаптирането на районите към климатичните промени и ориентация към нисковъглеродна икономика във всички сектори на развитие.

Резултатите от социално-икономическия анализ показват наличие на определени дефицити в тази сфера. Общината е в потенциален риск от последиците от климатичните промени. Канализационната мрежа е недостатъчно добре изградена. Изграждането на ГПОСВ и довеждащ колектор е крайно наложително. Изградената водоснабдителна инфраструктура е амортизирана и води до големи загуби на вода. Съществува проблем с водоснабдяването на редица населени места, за които следва да се помисли за алтернативни източници за водоснабдяване. Биологичното разнообразие е високо и това поставя изисквания към неговото съхраняване.

В този аспект приоритет 5 е насочен към доизграждането и модернизацията на инфраструктурата за опазване на околната среда, опазване на компонентите на околната

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.”. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

среда, биологичното разнообразие, както и към предприемането на мерки за превенция от рискове, породени от неблагоприятни природни процеси, и явления, причинени от климатичните промени.

Първата специфична цел акцентира на необходимостта от изграждане на инфраструктура, целяща опазване на околната среда. В това отношение с най-сериозни дефицити се очертават изградеността на водопроводната и канализационна мрежа, амортизираното състояние на съоръженията, липсата на ГПОСВ и необходимостта от съвременна система за управление на отпадъците и рекултивация на нарушените от тази дейност терени.

Втората цел е насочена към запазване на качествата на околната среда и най-вече на високото биологично разнообразие, с което се цели резервация и за следващите поколения на природните ценности и възможност за тяхното екологично използване. Биоразнообразието е не само природно богатство, но и потенциал за бъдещото развитие на община Елена. Дейностите по тази цел ще включват разработване и актуализиране на планове за управление на защитени територии и на защитени зони по Натура 2000. Важен елемент от цялостната дейност е картирането на природни местообитания и видове, предмет на опазване в зоните по Натура 2000, поддържане на благоприятно природозащитно състояние на природните местообитания, осъществяване на мониторинг за установяване на промени, с оглед инициране на природозащитни мерки.

Третата специфична цел е насочена към борбата с природните процеси и явления, резултат от климатичните промени, които въздействат негативно на икономиката и застрашават здравето и живота на хората. Климатичните промени предизвикват покачване на температурите на въздуха, увеличаване на засушаванията, влошаване на условията на вегетация на повечето традиционни култури, увеличаване честотата и разрушителната сила на наводненията и градушките, активизация на свлачищата. Дейностите, които се предвижда да бъдат реализирани, са насочени към създаване и непрекъсната актуализация на база данни за рискови зони, изграждане на системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, активиране на свлачищни райони, почистване на корита на реки, изграждане на съоръжения за борба с ерозията, залесяване на обезлесени участъци, устойчиво използване на земите и др. Важно място следва да се отреди на мерките, свързани с провеждане на противоерозионни мероприятия, в т.ч. създаване на горски масиви чрез залесяване и повишаване качествата на горските култури, като фактори за противодействие на наводненията и вредното въздействие на климатичните промени.

ПРИОРИТЕТ 6. ПОДОБРЯВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА СРЕДА И ПОДКРЕПА НА МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ	
<i>Специфична цел 6.1</i>	<i>Специфична цел 6.2</i>
Повишаване ефективността в работата на местната власт	Насърчаване развитието на гражданския сектор и партньорството с бизнеса

Доброто управление и достъп да качествени обществени услуги е хоризонтален принцип, т.е. има отношение към постигане на целите на всички останали приоритети. Приоритет 6 е насочен към осигуряване на оптимална институционална среда и предоставяне на ефективни

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

публични услуги като необходими условия за благоприятна бизнес-среда и икономически растеж. Като водещи фактори за конкурентоспособност и растеж, върху които са фокусирани политиките, са изведени по-нататъшното разгръщане на услугите в областта на електронното управление и разширяване употребата на ИКТ, откритото управление и оптимизираната и добре подготвена администрация. Необходимо е съсредоточаването на средства за осигуряването на добри електронни услуги, подобряващи цялостното административно обслужване и улесняващи бизнес инициативите, чрез въвеждане на модерни форми за административно обслужване на бизнеса и гражданите и осигуряване на достъпни обществени услуги. Опростяване на бизнес средата и намаляване на бюрокрацията чрез улесняване на процедурите и опростяване на регулаторните режими е необходимо условие за стимулиране на бизнеса.

Първата специфична цел е насочена към укрепването на експертния капацитет и компетенциите на местните институции за реализация на регионалната и местна политика, както и за управление на проекти, което е условие за постигане на стратегическите цели в ОПР на община Елена за периода 2014-2020 г. От друга страна, подобряването на качеството на предлаганите административни услуги от общинската администрация за гражданите и бизнеса е фактор за привличане на инвеститори и за повишаване на качеството на живот. Целта ще се реализира и чрез изпълнението на мерки и дейности, насочени към подобряване на процесите на планиране на местно развитие, програмиране и осъществяване на ефективна координация между инструментите за подпомагане на регионалното развитие. Ще се изпълняват дейности за устойчиво и хармонично устройствено планиране и осигуряването на по-добри условия за инвестиционния процес, като се актуализират съществуващите и разработят нови устройствени схеми и планове, които да гарантират комплексно, интегрирано и устойчиво развитие на населените места, чрез насърчаване на полицентрично и балансирано териториално развитие и благоустрояване на градската среда.

Втората специфична цел е насочена към подкрепа на дейности за партньорство между публичния и частния сектор; изграждане на местни партньорства за развитие и насърчаване на сътрудничеството между администрацията, неправителствения сектор и бизнеса за решаване на местни проблеми; аутсорсване на подходящи публични услуги на местни НПО, изграждане на публично-частни партньорства за изготвяне и изпълнение на регионални и местни планове и програми, прилагайки на практика принципа на Водено от общностите местно развитие (ВОМР).

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

4. Индикативна финансова таблица

Съществен структурен елемент на общинския план за развитие на община Елена е индикативната финансова таблица. Таблицата дава числен финансов израз на предвидените за реализация в плана мерки, по съответните приоритети.

За седемгодишния период на реализация на общинския план за развитие са предвидени средства в размер на 123 190 000 лева. Най-много средства са предвидени за приоритет 5 „Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси“ – 46.3 %, следван от приоритет 4 „Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението“ – 27.9 %. Това са почти $\frac{3}{4}$ от всички средства.

Структурата по източници на финансиране показва, че планът предвижда 78% от финансирането да дойде от европейски фондове и програми, 14.7% от централния бюджет, 4.2% от частни инвеститори и само 2.4% от бюджета на община Елена.

Динамиката на изпълнение на общинския план за развитие не е равномерна през седемгодишния период. Интензивността в реализацията на проектите е разчетена за 2017, 2018 и 2019 година. Основните причини за тази неравномерност се коренят както в процеса на финансиране от европейските програми, предвиждащ програмиране през 2014 и 2015 г., така и в необходимостта от технологично време за разработване на проектите, кандидатстване и възлагане на изпълнението им.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Период 2014-2020	Местно публично финансиране			Външно публично финансиране						Частно финансиране		ОБЩО
	Общински бюджет (хил.лв)	Местни публични фондове (хил.лв)	Общ дял (%)	Централен бюджет (хил.лв)	Общ дял (%)	Фондове на ЕС (хил.лв)	Общ дял (%)	Други източници (хил.лв)	Общ дял (%)	Фондове, фирми (хил.лв)	Общ дял (%)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ПРИОРИТЕТ 1: Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж	40	0	0,3%	1333	9,6%	7562	54,7%	0	0%	4900	35,4%	13835
Специфична цел 1.1 Създаване на среда за подкрепа и насърчаване на малкия и среден бизнес на територията на община Елена	20			126		719				400		1265
Специфична цел 1.2 Създаване на условия за оптимизиране на връзките между първичния сектор и преработващата промишленост за производство на продукти с висока добавена стойност				1078		6112				3700		10890
Специфична цел 1.3 Създаване на условия за устойчиво биологично земеделие и модерно животновъдство	20			129		731				800		1680
ПРИОРИТЕТ 2: Развитие на туризма на базата на културно-историческото наследство и природния потенциал на територията	37	0	0,5%	1081	13,9%	6136	78,9%	262	3,4%	259	3,3%	7775
Специфична цел 2.1 Повишаване капацитета на човешките ресурси и подобряване на институционалната рамка на туризма на територията на община Елена				62		360		12		250		684
Специфична цел 2.2 Разнообразяване на туристическото предлагане	12			1012		5738		250				7012
Специфична цел 2.3 Подобряване на маркетинга на община Елена като туристическа дестинация	25			7		38				9		79

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

ПРИОРИТЕТ 3: Подобряване на социалната и културна среда за приобщаващ растеж	2678	0	29,8%	1437	16,0%	4517	50,3%	345	3,8%	0	0,0%	8977
Специфична цел 3.1 Разширяване на обхвата и подобряване на качеството на предлаганите социални услуги с фокус върху намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване	1093			479		2710		135				4417
Специфична цел 3.2 Подобряване на доболничната медицинска помощ и грижите за подрастващите на територията на община Елена	700			640				150				1490
Специфична цел 3.3 Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и професионалното обучение с цел осигуряване на по-добри възможности за заетост и за повишаване на доходите	260			235		1335						1830
Специфична цел 3.4. Разнообразяване на културния живот на територията с акцент върху условията за изява и разнообразяване на свободното време на младите хора	625			83		472		60				1240
ПРИОРИТЕТ 4: Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението	0	0	0%	5154	15%	29210	0	0	0	0	0	34364
Специфична цел 4.1 Подобряване на достъпа до основни услуги за населението				2718		15403						18121
Специфична цел 4.2 Подобряване облика на населените места				1611		9132						10743
Специфична цел 4.3 Подобряване на материалната база за развитие на масовия спорт на територията на община Елена				825		4675						5500

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

ПРИОРИТЕТ 5: Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси	10	114	0	8816	15,5%	48064	0	0	0	0	0	57004
Специфична цел 5.1 Подобряване на екологичната инфраструктура, осигуряваща по-добро качество на живот		64		8180		46160						54404
Специфична цел 5.2 Опазване и поддържане на биологичното разнообразие	10			148		842						1000
Специфична цел 5.3 Съкчаване на последствията от промените в климата		50		488		1062						1600
ПРИОРИТЕТ 6: Подобряване на институционалната среда в подкрепа на местното развитие	170	0	0	250	20,2%	635	0	180	0	0	0	1235
Специфична цел 6.1 Повишаване ефективността в работата на местната власт	60			220		460		30				770
Специфична цел 6.2 Насърчаване развитието на гражданския сектор и партньорството с бизнеса	110			30		175		150				465
ОБЩО ЗА ПЕРИОДА	2935	114	2,5%	18071	14,7%	96124	78,0%	787	0,6%	5159	4,2%	123190

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

5. Индикатори за наблюдение и оценка на ОПР

Изпълнението, оценката и програмирането на ОПР на община Елена за периода 2014-2020 са базирани на единна система количествени индикатори, обвързани с фактическото състояние на общината в ключови за местното развитие сфери.

Индикаторите са избрани в съответствие с критериите на системата SMART. Те са:

- *Специфични за обекта на измерване*: всеки индикатор принадлежи към ясно дефинирана област на интервенция;
- *Измерими*: индикаторите са изцяло дефинирани в количествено отношение;
- *Налични* на приемлива цена и в сравнително кратък срок, като значителен фокус е поставен на интеграцията с налични системи за събиране на данни в областта;
- *Релевантни* – системата използва минималното количество неприпокриващи се индикатори, което покрива целия спектър на областното развитие; фокусът е поставен на информативността, а не количеството налична информация;
- *Съобразени с времето* – системата е ориентирана към индикатори с ясно изразена периодичност, които могат да бъдат използвани както за оценка, така и текущ контрол на изпълнението и риска.

Специално внимание е обърнато на дисагрегацията на данните при индикаторите за контекст и въздействие: почти всички индикатори са налични на ниво община, което позволява обвързването на системите за мониторинг и оценка на общинските планове за развитие с тази на областния план.

За да бъде възможно измерване изпълнението и ефекта на областно ниво, освен специфичните индикатори, които община Елена формулира за измерване на резултатите на планираните интервенции, паралелно общината ще събира данни за заложените в областната стратегия приложими индикатори (в зависимост от приоритетите на ОПР на община Елена), както и индикаторите, които ще позволят измерване постигането на целите на НПП 2020.

Включените в системата индикатори касаят социални, икономически, физически и финансови характеристики на община Елена. Планирани са и специфични индикатори, свързани с управлението, маркетинга и сътрудничеството в местното развитие. Съобразно с „Методическите указания...”, индикаторите за резултат са ориентирани към реализацията на целите/мерките, докато индикаторите за въздействие са привързани към действията в рамките на отделните приоритетни области. Първият вид индикатори могат да бъдат съотнесени и спрямо конкретен ключов проект, включен в програмата за реализация на ОПР. Вторият вид следва да оцени цялостната ефективност на стратегията и какво е достигнатото състояние на общината, спрямо визията и стратегическите цели до 2020 г.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

За целите на отчитане изпълнението на ОПР ще се използват следните видове индикатори:

- Общи индикатори
- Специфични индикатори:
 - индикатори за въздействие;
 - индикатори за резултат.

Общите индикатори отчитат приноса на Общинския план за развитие на община Елена 2014-2020 г. за постигане целите на Стратегия „Европа 2020” и Националната програма за реформи. Те включват и индикатори в областта на регионалната политика за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2014-2020г.

Таблица 29. 29Индикатори за измерване постигането на целите на НПР 2020

Цели Европа 2020	Настоящо състояние България	Настоящо състояние община Елена	Национална цел 2020 в НПР	Цел община Елена	Източник
Намаление на емисиите на парникови газове (GHG) с20 %¹⁴ в сравнение с нивата от 1990 г.	-12 % (прогнозни емисии през 2020 г. ¹⁵ в сравнение с 2005 г.) +11 % (емисии през 2010 г. в сравнение с 2005 г.)	-	+20 % (национална обвързваща цел за секторите извън СТЕ в сравнение с 2005 г.)	10%	РИОСВ
20 % увеличение на енергийната ефективност	17,4 Mtoe ¹⁶ (2010 г.) ¹⁷	-	- 3,20 Mtoe = 15,8 Mtoe	8%	община
Заетост на 75 % от населението на възраст 20—64 години	63,9 % (2011 г.)	55,8% (2011 г.)	76 %	60%	Агенция по заетостта и НСИ
Намаляване на дела на преждевременно напусналите училище деца под 10 %	12,8 % (2011 г.)	15%	11 %	6%	Училище в община
Поне 40 % от лицата на възраст 30—34 години са със завършено висше или равностойно на висше образование	27,3 % (2011 г.)	21%	36 %	23%	НСИ

¹⁴ 30 %, ако условията го позволяват.

¹⁵ Въз основа на съществуващите мерки, доклад на Комисията „Напредъкът при постигане на целите по Протокола от Киото“ (2012 г.).

¹⁶ Милиона тона нефтен еквивалент.

¹⁷ Брутно потребление на първична енергия минус неенергийните употреби.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Таблица 30. Матрица на индикаторите за наблюдение и оценка на общинския план за развитие на община Елена през периода 2014-2020 г.

Приоритет, цел, мярка	Индикатор	Мярка	Източник на информация	Период на отчитане	Базова стойност	Целева стойност към 2020
ПРИОРИТЕТ 1 Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж						
Специфична цел 1.1: Създаване на среда за подкрепа и насърчаване на малкия и среден бизнес на територията на община Елена сектор						
М 1.1.1 Подкрепящи бизнес инициативи	Създадени бизнес консултативни звена за подкрепа на бизнеса	Брой	Общински администрации, НПО и частен бизнес	Ежегодно	0	2
М 1.1.2 Насърчаване на предприемачеството	Обучени лица в сферата на предприемачеството	Брой обучени лица	Общинска администрация, ИСУН	Ежегодно	0	30
Специфична цел 1.2: Създаване на условия за оптимизиране на връзките между първичния сектор и преработващата промишленост за производство на продукти с висока добавена стойност						
М 1.2.1 Сдружаване и модернизация	Създадени сдружения на местни производители	Брой	Общинска администрация, НСИ	Ежегодно	0	2
М 1.2.2 Горски ресурси	Малки мощности за извършване на работни операции преди индустриалната преработка на дървесината; Новосъздадени предприятия за преработка на горски и други земеделски продукти; Увеличен дял на произведената продукция от преработка на горски и други земеделски продукти;	Брой, куб. м, %	Проучване сред местните предприемачи	На 3 години	- 0 0	2 1 30%

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Специфична цел 1.3 Създаване на условия за устойчиво биологично земеделие и модерно животновъдство						
М 1.3.1 Биологично земеделие	Земеделски стопанства, прилагачи практики на биологично земеделие; Дял на произведената земеделска продукция по биологичен път.	Брой, %	ОС „Земеделие“, МЗХ, отдел „Агростатистика“	Ежегодно	-	15 10%
М 1.3.2 Животновъдство	Модернизирани ферми; Обособени зони извън населените места за отглеждане на животни;	Брой	ОС „Земеделие“, МЗХ, отдел „Агростатистика“	Ежегодно	-	10 3
ПРИОРИТЕТ 2: Развитие на туризма на базата на културно-историческото наследство и природния потенциал на територията						
Специфична цел 2.1 Повишаване капацитета на човешките ресурси и подобряване на институционалната рамка на туризма на територията на община Елена						
М 2.1.1 Човешки ресурси	Обучени лица в сферата на туризма	Брой	Общинска администрация, Местен съвет по туризма, НПО, Образователни институции	Ежегодно	-	140 души
М 2.1.2 Институционална среда	Приети документи, насочени към подобряване на институционалната среда за развитие на туризма	Брой решения на общински съвет	Общинска Администрация, Решения та ОС	Ежегодно	0	4
Специфична цел 2.2 Разнообразяване на туристическото предлагане						
М 2.2.1 Туристическа инфраструктура	Подобри (ремонтирани) туристически съоръжения и създадени туристически атракции Зони с подобрена туристическа инфраструктура;	Брой и вид на съоръженията и атракциите	Общински администрации, НПО, ТИЦ, Местен съвет по туризма и частен бизнес	Ежегодно	0	5 3
М 2.2.2 Разнообразни туристически продукти	Пълноценно разработени и функциониращи туристически маршрути	Брой, км	Общински администрации, НПО, ТИЦ, Местен съвет по туризма	Ежегодно	6 бр.	10бр.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

М 2.2.3 КИН	Повишена удовлетвореност на туристите от състоянието на публичната туристическа инфраструктура; Ремонтирани сгради с историческо, културно и религиозно значение; Появи на съвременно и модерно изкуство; Нови музейни експозиции.	Проучване сред посетителите	Общинска администрация, Музея на Възраждането- гр. Елена	Ежегодно		50% 7 3 2
Специфична цел 2.3 Подобряване на маркетинга на община Елена като туристическа дестинация						
М 2.3.1 Маркетинг на дестинацията	Проведени регулярни комуникационни кампании Позиционирането на дестинация	Брой участия във форуми; Тираж на издадените рекламни материали; Брой организирани промоционални прояви; Брой проведени маркетингови проучвания	Общински администрации, Местен съвет по туризма и частен бизнес	Ежегодно	3	5
ПРИОРИТЕТ 3: Подобряване на социалната и културна среда за приобщаващ растеж						
Специфична цел 3.1 Разширяване на обхвата и подобряване на качеството на предлаганите социални услуги с фокус върху намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване						
М 3.1.1 Достъпни и по-качествени социални услуги	Лица, изведени от институциите; Нови социални услуги;	Брой	Общинска администрация	Ежегодно	-	40
М 3.1.2 Устойчива и качествена заетост	Заетост на населението на възраст 15-64 г.; Лица, участвали в стажантски програми; Лица, ползвали услуги за професионално ориентиране;	%, брой лица	НСИ, Бюро по труда	Ежегодно		65% 50 60
М 3.1.3 Подкрепа за интегриране на маргинализираните общности	Реализирани проекти в подкрепа за интеграция на маргинализираните общности; Лица от маргинализираните общности с достъп до нови услуги;	Брой	Общинска администрация, ИСУН	Ежегодно	2	15 2000

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Специфична цел 3.2 Подобряване на доболничната медицинска помощ и грижите за подрастващите на територията на община Елена						
М 3.2.1 Достъпно здравеопазване	Реализирани проекти в областта на здравеопазването	Брой	РЗИ-Велико Търново, Общинска администрация, ИСУН	Ежегодно	0	2
М 3.2.2 Повишаване на здравната култура	Информационни кампании за повишаване на здравната култура	Брой	РЗИ-Велико Търново, НПО, Общинска администрация	Ежегодно	0	6
Специфична цел 3.3 Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и професионалното обучение с цел осигуряване на по-добри възможности за заетост и за повишаване на доходите						
М 3.3.1 Висококачествено предучилищно, основно и средно образование	Проведени обучения за повишаване на квалификацията на педагогическите кадри; Актуализирани учебни програми;	Брой	Общинска администрация, образователни институции, НПО, ИСУН	Ежегодно	0	18
М 3.3.2 Професионално обучение за придобиване на умения и ученето през целия живот	Лица преминали курсове за професионална квалификация и/или преквалификация	Брой	Бюро по труда, ИСУН	Ежегодно	0	100
Специфична цел 3.4. Разнообразяване на културния живот на територията с акцент върху условията за изява и разнообразяване на свободното време на младите хора						
М 3.4.1 Разнообразяване на културния живот	Нови форми на читалищна дейност	Брой	Общинска администрация; Читалищата на територията	Ежегодно	0	10
М 3.4.2 Празничност и традиции	Нови събития; Чествани празници	Брой	Общинска администрация-културен календар	Ежегодно	1 38	4 42
М 3.4.3 Младите хора- основен капитал за развитие	Подпомогнати местни таланти	Брой	Общинска администрация, решения на ОС	Ежегодно	-	20

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

на територията						
ПРИОРИТЕТ 4: Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението						
Специфична цел 4.1 Подобряване на достъпа до основни услуги за населението						
М 4.1.1 Общинска пътна мрежа	Км. рехабилитирана общинска пътна мрежа; Км. рехабилитирана улична мрежа	Км	Общинска администрация	Ежегодно	-	150 40
М 4.1.2 Образователна инфраструктура	Обследвани и санирани сгради;	Брой	Общинска администрация	Ежегодно	0	10
М 4.1.2 Културни паметници и културна инфраструктура	Реновирани/ рехабилитирани културни и религиозни обекти	Брой	Общинска администрация	Ежегодно	0	10
М 4.1.4 Социална инфраструктура, административни сгради	Изградени/ реконструирани сгради със социално предназначение; Реновирани административни сгради;	Брой	Общинска администрация	Ежегодно	-	5 4
Специфична цел 4.2 Подобряване облика на населените места						
М 4.3.1 Спортни площадки	Реконструирани стадиони и спортни площадки	Брой	Общинска администрация	Ежегодно	-	3 стадиона и 10 площадки
ПРИОРИТЕТ 5: Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси						
Специфична цел 5.1 Подобряване на екологична инфраструктура, осигуряваща по-добро качество на живот						
М 5.1.1 Отвеждане и пречистване на водите	Км. рехабилитирана канализационна мрежа; Дял на домакинствата, свързани с канализационната мрежа	Км, %	Общинска администрация, НСИ, ВИК	Ежегодно	-	5 60%
М 5.1.2 Водоснабдяване	Км. Рехабилитирана водопроводна мрежа; Дял на домакинствата с непрекъснато водоснабдяване с питейна и с необходимото качество вода	Км, %	Общинска администрация, НСИ, ВИК	Ежегодно	-	7 90%

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

М 5.1.3 Отпадъци	Закрити нерегламентирани сметища	Брой	Общинска администрация, РИОСВ - Велико Търново	Ежегодно	-	6
Специфична цел 5.2 Опазване и поддържане на биологичното разнообразие						
М 5.2.1 Устройство и управление на защитените територии	Извършени дейности, свързани с опазване на биологичното разнообразие Приети планове за управление на защитените територии;	Брой	РИОСВ - Велико Търново	Ежегодно	0	10 3
М 5.2.2 Информационно осигуряване	Информационни кампании за популяризиране на опазването на биологичното разнообразие	Брой	РИОСВ - Велико Търново	Ежегодно	0	10
Специфична цел 5.3 Съкчаване на последствията от промените в климата						
М 5.2.3 Превантивни действия и способност за адаптация	Изработени лесоустройствени планове; Дял почистени площи, пострадали от горски пожари; Площ, върху която са извършени залесявания; Население, обхванато от мерки за защита от наводнение и пожари	Брой, %	Общинска администрация	Ежегодно	-	2 50% 100 ха 80%
ПРИОРИТЕТ 6: Подобряване на институционалната среда в подкрепа на местното развитие						
Специфична цел 6.1 Повишаване ефективността в работата на местната власт						
М 6.1.1 Нови информационни технологии за по-ефективно управление	Въведени електронни услуги	Брой	Общинска администрация	Ежегодно	-	3
М 6.1.2 Развитие на човешките ресурси в общинска администрация	Служители, участвали в курсове за квалификация;	Брой	Общинска администрация	Ежегодно	-	35

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представлявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

М 6.1.3 Подобряване процесите по планиране в община Елена	Изработени ОУП и ПУП; Въведена система за мониторинг на публичните услуги;	Брой	Общинска администрация	Ежегодно	0	3
Специфична цел 6.2 Насърчаване развитието на гражданския сектор и партньорството с бизнеса						
М 6.2.1 Гражданският сектор - партньор на местната власт	Реализирани инициативи за публичност, отчетност и информираност; Публични услуги, предоставяни от местни НПО; Подкрепени значими местни инициативи	Брой	Общинска администрация	Ежегодно	-	10 15
М 6.2.2 Местната власт - партньор на бизнеса	Време на предоставяне на публични услуги на бизнеса;	% на намаление	Общинска администрация	Ежегодно	-	30%

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Таблица 31. Индикатори за въздействие

Индикатор	Информация от:	Базова стойност	Целева стойност 2020
П 1: Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж			
Дял на нетните приходи от продажби на услуги спрямо общите нетни приходи (%)	НСИ	30%	40%
Среден нетен приход от дейността на компания в общината (%)	НСИ	181 хил.лв.	+ 40%
Процент от новоосновените предприятия от млади предприемачи (под 30 години)	ОА	-	15%
Дял от услугите за бизнеса, които са предоставени изцяло по електронен път	ОА	0	25%
Брой реализирани схеми за ПЧП	ОА	0	3
Увеличен размер на преки чуждестранни инвестиции нефинансовия сектор	НСИ	1 408,5	+ 30%
Увеличение на отглежданите животни - едър рогат добитък и овце (%)	ОС „Земед.“	2 390 е. р.д 8521 овце	+30%
Повишен размер на доходите от земеделски дейности	НСИ	-	30%
П 2: Развитие на туризма на базата на културно-историческото наследство и природния потенциал на територията			
Увеличен брой ношувки в СПМН	НСИ	14460	80%
Средна продължителност на престоя в средствата за подслон и местата за настаняване	НСИ	2	3
Посещаемост на културно-историческите забележителности	НСИ	7 195	+ 30%
Дял на туризма в секторите на икономическа дейност (%)	НСИ	5%	15%
Реализирани годишни приходи от ношувки в средствата за подслон и местата за настаняване в хил. лв.	НСИ	362433	+ 85%
П 3: Подобряване на социалната и културна среда за приобщаващ растеж			
Коефициент на заетост	НСИ	45%	50%
Ниво на икономическата активност (сред населението 15-64)	НСИ	44.3%	48%
Равнище на безработицата	ТСБ	22,9%	10%
Дял на дългосрочно безработните от общия брой	НСИ, АЗ	34,5%	15%
Дял на младежката безработица в общината спрямо общия брой регистрирани безработни	АЗ	15,3%	6%
Увеличен брой предоставяни социални услуги (в бр. соц. услуги)	ОА	0	5
Брой активни спортни и/или културни прояви с обща публика/участници над 2,000 човека	ОА	1	3
Население на един лекар по дентална медицина;	НСИ	1 850	1 300
Население на един лекар	НСИ	463	300
Дял на отпадналите лица от образователната система в училищна възраст;	ОА	-	2%
Увеличен дял на населението със средно и висше образование;	НСИ	52%	60%
П 4: Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението			
Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа - общинска (% от цялата)	НСИ	-	40%

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Дял на домакинства с достъп до Интернет	НСИ	27%	60%
Дял на домакинствата с достъп до широколентова връзка	НСИ	0	50%
Дял на ВЕИ мощностите в общото енергийно потребление (вкл. спестяванията от проекти за енергийна ефективност)	ОА	0	3%
Брой административни сгради с приложени мерки за енергийна ефективност	ОА	0	3
Дял на изградената/рехабилитирана улична мрежа в селищните образувания (% от общата)	ОА	0	20%
Дял от населението с достъп до модернизиран спортни съоръжения	ОА	0	80%
Намалени разходи за енергия в следствие на саниране на сгради;	ОА	-	-20%
П5: Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси			
Относителен дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти) - %	НСИ	1,27%	1%
Увеличен дял на разходи за ДМА с екологично предназначение	НСИ		30%
Увеличен дял от населението с достъп до канализационна мрежа	ВиК		20%
Дял на реконструираната водопроводна мрежа спрямо общата дължина на водопроводната мрежа			30%
Намаляване на загубите по водопреносната мрежа - %	ВиК	70%	10%
Дял на населението, обхванато от ПСОВ	ВиК	-	80%
Население, обхванато от мерки за защита от наводнение и пожари	РИОСВ	0%	20%
Дял от населението, обхванато от системи за повторно използване на отпадъците и изгаряне / компостиране на биологичните отпадъци - %	РИОСВ	0%	30%
Население с достъп до качествена питейна вода - %	НСИ, ВиК	90%	95%
П 6: Подобряване на институционалната среда в подкрепа на местното развитие			
Увеличен дял на електронни услуги за бизнеса и гражданите	ОА	0	20%
Намалено време за предоставяне на технически и административни услуги (%)	ОА	0	15%
Инициативи за развитие на сътрудничеството с други общини	ОА	1	5
Делегирани за реализация от НПО на местни публични услуги	ОА	0	2
Брой новорегистрирани НПО	Окръжен съд В.Т.	0	5

6. Система за наблюдение, оценка и актуализация на общинския план за развитие

6.1 Система за наблюдение на общинския план за развитие

Процесът на наблюдение на изпълнението на общинския план за развитие се ръководи от условията и реда, дефинирани в Закона за регионалното развитие, Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, както и актуалните методически указания на министъра на регионалното развитие, както и европейските стандарти.

Наблюдението на общинския план за развитие е процес на целенасочено и постоянно събиране на информация, свързана с изпълнението му, анализ на тази информация и ползване на анализите с цел:

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представлявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- проследяване на напредъка на изпълнението на ОПР и гарантиране на обективна основа за взиманите управленски решения;
- при необходимост прилагане на корективна стратегия за постигане на предварително поставените в ОПР цели;
- оценка на съотношението ресурси – резултати и оценка на процесите;
- попълване актуални данни в системата за отчетност;
- постигане на прозрачност и осведоменост на заинтересованите страни.

В процеса на наблюдение на изпълнението на ОПР на община Елена ще се проследяват:

- физическите и финансови индикатори, които отчитат конкретните продукти, резултатите и въздействието от изпълнението на ОПР - тези индикатори са заложи в ОПР;
- организацията и методите на изпълнение;
- мерките за осигуряване на информация и публичност за изпълнението на ОПР.

Наблюдението на изпълнението на ОПР ще се извършва, като се ползват източници на надеждни, актуални и проверими данни като Националния статистически институт, административната статистика, Агенцията по заетостта, както и други регионални и местни източници на информация. Данните ще се събират, обработват и анализират ежегодно с цел да послужат за разработването на Годишен доклад за наблюдението на изпълнението на общинския план.

Когато заработи единната информационна система за управление на регионалното развитие данните за наблюдение на изпълнението на ОПР ще се въвеждат в нея.

Наблюдението на ОПР на община Елена ще бъде осъществявано от:

Общински съвет на община Елена в качеството му на орган на наблюдение на ОПР:

- ще наблюдава изпълнението на ОПР въз основа на определените физически и финансови индикатори по отношение на реализацията на целите, приоритетите и мерките за регионално развитие;
- ще координира дейностите по наблюдението на ОПР със заинтересуваните органи, организации, физически и юридически лица;
- ще осигурява съответствие на действията по наблюдението с условията, правилата и разпоредбите на българското законодателство и на европейското законодателство, включително в областта на защитата на конкуренцията, държавните помощи, обществените поръчки, опазването на околната среда и насърчаването на равните възможности на половете и социалното включване;
- ще обсъжда и одобрява годишните доклади и заключителния доклад за изпълнението на ОПР;
- ще разглежда предложения и взема решения за повишаване ефективността на процеса на наблюдение в случай на установяване на проблеми и пропуски и издава конкретни указания за преодоляването им.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на общинския план за развитие се осигурява от общинския бюджет.

Кметът на Община Елена ще организира наблюдението на изпълнението на Общинския план за развитие. Със заповед на кмета ще бъде създадена Работна (оперативна) група за наблюдение и оценка на изпълнението на ОПР, а в нейния състав ще влязат:

- заместник-кмет на общината;
- общински специалисти;
- общински съветници;
- представители на НПО;
- представители на бизнеса и/или на браншови организации.

Работната група за наблюдение на изпълнението на ОПР ще привлича към работата си експерти по регионално или местно развитие. Работната група ще има следните ангажименти:

- да разглежда и утвърждава индикаторите за наблюдение на изпълнението на ОПР;
- да извършва периодичен преглед на постигнатия напредък в изпълнението на ОПР;
- да разглежда резултатите от изпълнението на мерките и степента на постигане на целите;
- да разглежда резултатите от междинната оценка;
- да разглежда предложения за преразпределение на средствата по заложените мерки;
- да прави предложения за изменение на ОПР с цел неговото подобряване.

Работната група за мониторинг ще провежда три вида наблюдения:

- Планирани ежегодни наблюдения - за изпълнението и напредъка по реализацията на ОПР. Резултат на ежегодните наблюдения ще бъдат годишните доклади за изпълнението на ОПР, които се изготвят ежегодно. Кметът на общината ще определя реда за изготвяне на всеки годишен доклад, и ще внася готовия годишен доклад за одобрение от ОбС. Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на ОПР ще се изготвя и внася за обсъждане и одобряване от ОбС до 31 март на всяка следваща година. Копие от годишните доклади за наблюдението на изпълнението на ОПР ще бъде изпращано на председателя на Областния съвет за развитие в 7-дневен срок от решението за тяхното одобряване. Информацията и данните от доклада, свързани с наблюдението на изпълнението на ОПР, ще се въвеждат в единната информационна система за управление на регионалното развитие. Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на общинския план за развитие осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценка на общинския план за развитие.
- Наблюдения при необходимост – При настъпила значима промяна в ситуацията ОбС или Кметът ще изготвят задание за отделен случай или за отделен период, както и по определена тема или специфичен проблем. В този случай работната група ще изготвя документ съгласно конкретната поставена задача. Кметът на общината по своя преценка ще предоставя изготвения

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

доклад за информация, обсъждане и одобрение от Комисиите към ОбС или ОбС. Пак по своя преценка на Кметът ще предприема стъпки за публичното представяне на доклада.

- **Финализиращи наблюдения** – В края на плановия период ще бъде изготвен доклад за цялостното изпълнение на ОПР и в него ще бъде включена оценка на постиженията и въздействието от реализацията на ОПР, оценка на ефективността на ресурсите, анализ на изпълнението, изводи и препоръки за новия ОПР и др.

6.2 Система за оценка на общинския план за развитие

Оценката е дейност, която се извършва систематично въз основа на определени стандарти и предварително определени критерии за приложимост, обосновааност, ефективност, ефикасност, въздействие и устойчивост. Критериите могат да имат еднаква или различна за всеки един от тях тежест.

В процеса на реализация на ОПР ще се извършват три типа оценки:

- **предварителна оценка**: Предварителната оценка бе извършена в процеса на подготовка на ОПР. Тя включва оценка за социално-икономическото въздействие на мерките, заложените в ОПР, както и тяхната екологична оценка;
- **междинна оценка**: В процеса на реализация на ОПР 2014-2020 междинна оценка следва да се извърши не по-късно от 4 години от началото на неговото действие, т.е. не по-късно от 2017 г. Тази оценка ще стъпи върху обективни и проверими данни и върху годишните доклади за изпълнението на ОПР, както и докладите по необходимост, разработени от работната група, съставена от общински ръководители и експерти;
- **последваща оценка**: тя ще следва да се извърши не по-късно от 1 година след изтичане на периода на действие на ОПР, т.е. не по-късно от 2021 г. Тя ще стъпва върху обективни и проверими данни и върху годишните доклади за изпълнението на ОПР, разработени от работната група, съставена от общински ръководители и експерти, както и върху междинната оценка, разработена от външни експерти. Последващата оценка ще включва: оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите; оценка на общото въздействие; оценка на ефективността и ефикасността на ползваните ресурси; изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

През периода на действие на ОПР по преценка на Общинския съвет и Кмета на общината ще могат да бъдат извършвани допълнителни тематични оценки и оценки за специфични случаи.

Кметът на Община Елена ще възлага извършването на оценките на изпълнението на ОПР при условията и по реда на Закона за обществените поръчки. Експертите, които ще извършват на оценки на ОПР, следва да отговарят на определени законови изисквания за квалификация като: образователно-квалификационна степен "магистър"; да са осъществявали ръководна, експертна, преподавателска или научна дейност в областта на устойчивото интегрирано регионално и местно развитие в продължение

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

най-малко на 5 години през последните 10 години, в т.ч. изработване на социално-икономически и екологични анализи, проучвания, стратегии, планове, програми, доклади и оценки в публичния сектор; да притежават опит в подготовката, осигуряването на информация и публичност и оценката на дейности, свързани с провеждането на регионалната политика и прилагането на структурните инструменти на ЕС.

Кметът на общината ще внася за обсъждане, а ОбС ще одобрява резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението на общинския план за развитие.

7. Действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност

7.1 Прилагане на принципа на партньорство в процеса на изпълнение на ОПР

Законодателството на Република България - Закон за регионалното развитие и Правилника за неговото прилагане определят търсенето на партньорство, публичност и прозрачност като ръководен принцип на разработването и реализацията на общинския план за развитие. Принципът на партньорство изисква партньорите в регионалното развитие да участват и да представят своите мнения и предложения по прозрачен начин още в началото на процеса на планиране и програмиране, както и в процеса на изпълнението, финансирането, наблюдението и оценката. Този принцип включва механизми на консултация и участие на местно равнище, които да осигурят участието на бизнеса и асоциации на работодателите, синдикатите, неправителствените организации.

Община Елена е извела като водещ принципа за партньорство в процеса на изготвяне и изпълнение на ОПР. Прилагането на този принцип е гарантирано от досегашните успешни практики в тази насока, основани на богатите традиции на местната общност. Процесът на изпълнение на ОПР на община Елена в периода 2014-2020 г. ще бъде основан на различни форми на информиране и партньорство, както следва:

- информирание - съобщения за пресата, информационни справки, пресконференции, брошури, местни радио и телевизия, интернет-страницата на общината;
- убеждаване – организиране на специални кампании, свързани с реализацията на значими за местната общност проекти;
- свервяване – публикуване на проекти на документи и проектбюджети;
- консултиране – провеждане на кръгли маси, публични обсъждания и общоселски/квартални събрания по конкретни проекти и политики;
- обединяване – изграждане на партньорства по значими проекти, създаване на граждански съвети за реализация на определени политики, организиране на тържества и чествания.

Голям брой от предложените мерки и проекти ще бъдат основани на прилагането на принципа на публично-частното партньорство.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

7.2 Осигуряване на информация и публичност на ОПР

Общинският план за развитие, както и документите, свързани с действията по неговото изработване, одобряване, приемане, изпълнение, наблюдение и оценка, са официална обществена информация. Прозрачността и възможността за граждански контрол на подготовката, наблюдението и оценката на Общинския план за развитие са основен принцип в регионалното развитие.

Граждански контрол ще може да се осъществява от всички заинтересовани органи, организации, физически и юридически лица, а основа за този контрол ще бъде осигурената от кмета и Общинския съвет като компетентни органи публичност на планирането, изпълнението и наблюдението на ОПР.

Информацията и публичността ще обхващат както предлаганите възможности по мерките за регионално развитие за потенциалните крайни бенефициенти; така и разясняването на общественото значение и резултатите от прилагането на мерките за регионално развитие.

Органите за управление на регионалното развитие на територията на Община Елена - кметът и Общинският съвет – ще са длъжни да информират своевременно и по подходящ начин обществеността за стъпките в реализацията на ОПР и за постигнатите резултати.

Общинският съвет в сферата на публичността ще бъде натоварен със следните задачи:

- да осигурява участието на заинтересованите органи, организации, физически и юридически лица в процеса на наблюдение на изпълнението на ОПР при спазване на принципа за партньорство, публичност и прозрачност;
- да осигурява комуникация и взаимодействие с административните структури, които участват в процеса на изпълнение на общинския план за развитие;
- да определя мерки за осигуряване на информация и публичност относно постигнатите резултати от наблюдението с цел да се гарантира прозрачност при изпълнението на общинския план за развитие.

Кметът на общината ще организира публичното представяне и разпространяване на докладите междинната и последващата оценка на изпълнението на ОПР след одобрението им от Общинския съвет, чрез:

- публикуване на интернет страницата на общината;
- използване на местни медии;
- препращане на документа на ключовите партньори по реализацията на ОПР;
- организиране на публична дискусия, въвличаща компетентните органи, заинтересованите страни и професионалните общности;
- предоставяне по реда на ЗДОИ на информация относно всички действия, предприети от компетентните органи във връзка с ОПР, на органите, организациите, физическите и юридическите лица.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

8. Програма за реализация на общинския план за развитие

Програмата за реализация на Общинския план за развитие на община Елена през периода 2014-2020 г. има за задача, на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, залегнали в плана, да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана.

Приоритетите и специфичните цели отразяват логиката на интервенциите - политически, институционални, организационни, информационно-комуникационни, финансови и контролни, насочени към постигане на общинския план за развитие като цяло. Мерките и предвидените проекти отразяват конкретното оперативно осъществяване на приоритетите и специфичните цели на общинския план за развитие.

С настоящата програма е зададен пакетът от мерки и проекти за реализация на целите и приоритетите за развитие на общината през периода до 2020 г. Програмата за реализация на ОПР има 7-годишен период на действие и е изградена върху 6 приоритета, 18 специфични цели, 39 мерки и 200 проекта. Общата стойност на програмата възлиза на 123 млн. лева. Общинската администрация е отговорна за реализацията на преобладаващия брой проекти - 126, НПО – за 19, училищните ръководства – за 11, а Съветът по туризъм – за 9. Останалите проекти ще бъдат реализирани от частни предприемачи, ръководители на предприятия и институции. Основните източници за финансиране на проектите са: от ЕЗФРСР – 75 проекта, от ЕСФ – 40 проекта, от общинския бюджет – 33 проекта и от външни фондове и програми – 22 проекта.

В следващата таблица е представена Програмата за реализация на ОПР на община Елена за периода 2014-2020, в която са показани всички проекти от ОПР с тяхната индикативна стойност, източниците на финансиране, отговорната институция и периода на реализация. Проектите са групирани по мерки, специфични цели и приоритети.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Таблица 32. Програма за реализация на ОПР на община Елена за периода 2014-2020 г.

Реф.№	Приоритети, специфични цели, мерки, проекти	Индикативна стойност в хил.лв	Източник на финансиране	Отговорна институция	Период на реализация						
					2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ОБЩА ИНДИКАТИВНА СТОЙНОСТ		123190									
ПРИОРИТЕТ 1: Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж		13835									
Специфична цел 1.1 Създаване на среда за подкрепа и насърчаване на малкия и среден бизнес на територията на община Елена сектор		1265									
М 1.1.1	Подкрепящи бизнес инициативи	540									
П.1.1.1.1	Развитие на „едно гише“ за обслужване на бизнеса	20	Общ. Бюджет	Общ. администрация							
П.1.1.1.2	Създаване на офис за бизнес консултации и подкрепа	120	ЕЗФРСР	Общ. администрация							
П.1.1.1.3	Създаването на конферентен център в сградата на Старото начално училище	400	ПЧП	Общ. администрация							
М 1.1.2	Насърчаване на предприемачеството	725									
П.1.1.2.1	Обучение за разширяване на предприемаческата инициатива сред младежите.	75	ЕСФ	училищни ръководства							
П.1.1.2.2	Осигуряване на предпоставки за практическо обучение на учениците от ПГ в реална работна среда	50	ЕСФ	училищни ръководства							
П.1.1.2.3	Създаване на ИТ/креативни центрове в неизползвани публични сгради	600	ЕЗФРСР	Общ. администрация							
Специфична цел 1.2 Създаване на условия за оптимизиране на връзките между първичния сектор и преработващата промишленост за производство на продукти с висока добавена стойност		10890									

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

М 1.2.1	Сдружаване и модернизация	9790								
П.1.2.1.1	Създаване на сдружение на млекопроизводители в община Елена	40	ЕЗФРСР	Общ. администрация						
П.1.2.1.2	Изграждане на пазари/места за директна продажба на произведена продукция от местните земеделски стопанства – в гр. Елена и села с развито земеделие	250	ЕЗФРСР	Общ. администрация						
П.1.2.1.3	Модернизирани на земеделските стопанства	1500	частен сектор/ЕЗФРСР	предприемачи в земеделския сектор						
П.1.2.1.4	Технологична модернизация на преработващите предприятия	8000	ЕФРР/ЕЗФРСР	предприемачи в сектора на преработващата промишленост						
М 1.2.2	Горски ресурси	1100								
П.1.2.1.1	Изграждане на малко предприятие за преработка на дървесни отпадъци и друга биомаса	600	ЕЗФРСР	частни предприемачи/Общ. администрация						
П.1.2.1.2	Изграждане на цех за производство на мебели	400	ЕЗФРСР	частни предприемачи						
П.1.2.1.3	Събиране и преработка на недървесни горски продукти	100	частен сектор/ЕЗФРСР	частни предприемачи						
Специфична цел 1.3 Създаване на условия за устойчиво биологично земеделие и модерно животновъдство		1680								
М 1.3.1	Биологично земеделие	1060								
П.1.3.1.1	Създаване на сдружение за популяризиране на биологичното земеделие	10	ЕЗФРСР	Общ. администрация						
П.1.3.1.2	Популяризиране на стандарти и добри практики в областта на биологичното земеделие	50	ЕЗФРСР	Сдружение за биологично земеделие						
П.1.3.1.3	Демонстрационно еко- селище за популяризиране производството на биологична земеделска продукция, и последваща преработка, магазин за продажба и заведение за хранене	1000	ПЧП, ЕЗФРСР	Сдружение за биологично земеделие/частни предприемачи/община						

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

М 1.3.2	Животновъдство	620																	
П.1.3.2.1	Отреждане на терени, извън чертите на населените места за отглеждане на животни в селата с потенциал за развитие на животновъдство	20	Общ. Бюджет	Общ. администрация															
П.1.3.2.2	Модернизация на животновъдни ферми	600	частен сектор/ЕЗФРСР	частни предприемачи															
ПРИОРИТЕТ 2: Развитие на туризма на базата на културно-историческото наследство и природния потенциал на територията		7775																	
Специфична цел 2.1 Повишаване капацитета на човешките ресурси и подобряване на институционалната рамка на туризма на територията на община Елена		684																	
М 2.1.1	Човешки ресурси	620																	
П.2.1.1.1	Повишаване на капацитета на заинтересовани от развитието на туризма страни от община Елена чрез провеждане на тематични обучения и консултации в сферата на туризма	120	ЕСФ/ЕЗФРСР	Съвет по туризъм															
П.2.1.1.2	Подкрепа за насърчаване на предприемачеството и местната заетост чрез създаване на център за професионално обучение/колеж по туризъм в община Елена	500	частен сектор/ЕСФ	частни предприемачи															
М 2.1.2	Институционална среда	64																	
П.2.1.2.1	Разработване на дългосрочна стратегия за развитието на туризма на територията на община Елена	12	ЕСФ	Общ. администрация															
П.2.1.2.2	Провеждане на регулярни обществени обсъждания за проучване на очакванията и нагласите на местната общност за посоката на развитие на туризма	12	външни фондове и програми	Съвет по туризъм															
П.2.1.2.3	Провеждане на учебни посещения и запознаване с добри практики в сферата на основните и допълнителните услуги на заинтересовани от развитието на туризма страни (общинска администрация, предприемачи и партньори);	30	ЕФРР/ЕЗФРСР	Съвет по туризъм															
П.2.1.2.4	Преглед на успешни практики от страната и чужбина и извеждане на насоки за адаптиране и прилагане.	10	ЕЗФРСР	С															
Специфична цел 2.2 Разнообразяване на туристическото предлагане		7012																	
М 2.2.1	Туристическа инфраструктура	4700																	

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.2.2.1.1	Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на съоръженията към тях на туристически атракции, които са свързани с местното природно, културно наследство, историческо събитие и предоставящ услуги с познавателна или образователна цел	2500	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.2.2.1.2	Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на центрове за изкуство и занаяти с туристическа цел;	1500	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.2.2.1.3	Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на посетителските центрове за представяне и експониране на местното природно и културно наследство	700	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
М 2.2.2	Разнообразни туристически продукти	370																	
П.2.2.2.1	Разработване и популяризиране на туристически продукти за пешеходен и културен туризъм на територията на община Елена”	200	ЕЗФРСР	Съвет по туризъм/Общ.администрация															
П.2.2.2.2	Разнообразяване на културния и спортния календар на община Елена чрез организиране на ежегодни тематични събития (традиционни и модерни фестивали за певческо, театрално, танцово изкуство, занаяти; тематични празници, свързани с местни продукти – мед, гъби, билки, диворастващи плодове и др.), състезания и турнири	50	външни фондове и програми	Общ.администрация															
П.2.2.2.3	Разработване на туристически атракции за селски туризъм с акцент върху производството, преработката и маркетинга на биопродукти и свързани с тях туристически услуги	20	ЕЗФРСР	Съвет по туризъм															
П.2.2.2.4	Създаване на тематични експозиции/музейни сбирки и разработване на интерпретационни беседи/елементи за типични местни продукти	100	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
М 2.2.3	КИН	1942																	
П.2.2.3.1	Изграждане на галерия за експониране на културното наследство на общината	500	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.2.2.3.2	Ремонт и модернизиране на фондохранилища в музеи	200	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.2.2.3.3	Извършване на реставрационни и консервационни дейности на културни паметници	1000	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.2.2.3.4	Осигуряване на условия за достъп на хора в неравностойно положение” в културно – историческите обекти с туристически потенциал	150	външни фондове и програми	Общ.администрация															

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г. “. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.2.2.3.5	Изготвяне на стратегия за развитие на културно-историческото наследство в общината	12	Общ. Бюджет	Общ. администрация						
П.2.2.3.6	Дигитализация на културното наследство	30	ЕЗФРСР	Музей на Възраждането						
П.2.2.3.7	Проучване, съхранение и интерпретация на археологическото богатство на територията на община Елена	50	външни фондове и програми	Музей на Възраждането						
Специфична цел 2.3 Подобряване на маркетинга на община Елена като туристическа дестинация		79								
М 2.3.1	Маркетинг на дестинацията	79								
П.2.3.1.1	Изработване на маркетингова стратегия за развитието на община Елена в периода 2015-2020	10	ЕЗФРСР	Общ. администрация						
П.2.3.1.2	Позициониране на община Елена като туристическа дестинация чрез разработване на туристическа визуализация (бренд) на територията и популяризирането му	5	ЕЗФРСР	Съвет по туризъм						
П.2.3.1.3	Популяризиране на община Елена като туристическа дестинация чрез разработване и разпространение на популяризационни материали и провеждане на пътувания за журналисти и туроператори	20	ЕЗФРСР	Съвет по туризъм						
П.2.3.1.4	Изработване на филм за представяне на община Елена като туристическа дестинация.	10	ЕЗФРСР	Общ. администрация						
П.2.3.1.5	Участие с общ щанд на представители на община Елена (администрация и доставчици на туристически услуги) в туристически борси в страната и чужбина	25	Общ. Бюджет	Общ. администрация						
П.2.3.1.6	Проучване на нагласите и очакванията на избрани туристически сегменти и популяризиране на резултатите от проучването на местно ниво	9	външни фондове и програми	Съвет по туризъм						
ПРИОРИТЕТ 3: Подобряване на социалната и културна среда за приобщаващ растеж		8977								
Специфична цел 3.1 Разширяване на обхвата и подобряване на качеството на предлаганите социални услуги с фокус върху намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване		4417								

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

М 3.1.1 Достъпни и по-качествени социални услуги		2682								
П.3.1.1.1	Предоставяне на превантивни действия за деца и семейства в риск чрез център „За по-добро детство“	786	ЕСФ/общ.бюджет	Общ.администрация						
П.3.1.1.2	Създаване на условия, близки до семейна среда в Дом за деца и младежи с умствена изостаналост „Надежда“ в с.Илаков рът	200	ЕСФ	Общ.администрация						
П.3.1.1.3	Продължаване на дейността на Дневен център за деца и младежи с увреждания	210	Общ. Бюджет	Общ.администрация						
П.3.1.1.4	Предоставяне на приемна грижа за деца, в риск от изоставяне	140	Общ. Бюджет	Общ.администрация						
П.3.1.1.5	Разкриване и функциониране на Защитено жилище за лица с умствена изостаналост по Проект „Детство за всички“	350	ЕСФ	Общ.администрация						
П.3.1.1.6	Предоставяне на грижи в среда, близка до семейната, в Център за настаняване от семеен тип за деца в риск и/или лишени от родителска грижа /на възраст от 3 до 18 г.	210	Общ. Бюджет	Общ.администрация						
П.3.1.1.7	Предоставяне на услугата „Личен асистент“	96	ЕСФ	Общ.администрация						
П.3.1.1.8	Осигуряване на грижи в семейна среда на самотно живеещи възрастни хора и деца с увреждания чрез услугата „Социален асистент“	150	ЕСФ	Общ.администрация						
П.3.1.1.9	Осигуряване на социална кухня за хора в неравностойно положение за зимните месеци	140	Общ. Бюджет	Общ.администрация						
П.3.1.1.10	Изграждане на ЦСРИ за деца и възрастни с увреждания в община Елена	400	ЕСФ	Общ.администрация						
М 3.1.2 Устойчива и качествена заетост		1500								
П.3.1.2.1	Подкрепа за практики за насърчаване професионалната и географската мобилност на заети лица	250	ЕСФ	Общ.администрация						
П.3.1.2.2	Усъвършенстване на системите за управление на човешките ресурси в предприятията	300	ЕСФ	ръководители на предприятия						
П.3.1.2.3	Въвеждане на иновативни, по-производителни и „по-зелени“ модели за организация на труда в предприятията	450	ЕСФ	ръководители на предприятия						
П.3.1.2.4	Разработване и изпълнение на програма за интеграция в заетостта на млади хора и групи в изолация, включваща подходи за обучение и мотивация	300	ЕСФ	Общ.администрация						

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.3.1.2.5	Насърчаване на предприемачеството, стартиране и управление на собствен бизнес	200	ЕСФ	Общ.администрация															
М 3.1.3	Подкрепа за интегриране на маргинализираните общности	235																	
П.3.1.3.1	Изготвяне на училищни програми за превенция на ранното напускане на училище	20	ЕСФ	училищни ръководства															
П.3.1.3.2	Въвеждане на интеркултурно образование	100	външни фондове и програми	училищни ръководства															
П.3.1.3.3	Сформиране на родителски клубове с активното участие на родители на деца от уязвими групи	10	външни фондове и програми	училищни ръководства															
П.3.1.3.4	Провеждане на специализирани обучения за учители, разработване и прилагане на съвременни методики за работа с деца и ученици от етническите малцинства, особено във връзка с работа в билингвална среда	50	ЕСФ	училищни ръководства															
П.3.1.3.5	Обмяна на добри практики между образователните институции в сферата на развитието и прилагане на мерки за интеграция на деца от етническите малцинства в образователния процес	30	ЕСФ	училищни ръководства															
П.3.1.3.6	Организиране на информационни кампании и инициативи за преодоляване на стереотипите в обществото;	25	външни фондове и програми	Общ.администрация/НПО															
Специфична цел 3.2 Подобряване на доболничната медицинска помощ и грижите за подрастващите на територията на община Елена		1490																	
М 3.2.1	Достъпно здравеопазване	1340																	
П.3.2.1.1	Предоставяне на непрекъсната медицинска грижа в хосписа в гр. Елена	700	Общ. Бюджет	Общ.администрация															
П.3.2.1.2	Функциониране на мобилни кабинети за извършване на прегледи в населени места с компактно ромско население и наличие на здравни медиатори	120	външни фондове и програми	РЦЗ/НПО															
П.3.2.1.3	Обществен мониторинг на здравните услуги	20	държавен бюджет	РЦЗ-В. Търново															

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.3.2.1.4	Изграждане на медицински център с отделение за спешни случаи	500	държавен бюджет	МЗ										
М 3.2.2	Повишаване на здравната култура	150												
П.3.2.2.1	Подобряване на профилактичните дейности сред населението от уязвими групи	50	държавен бюджет	РЦЗ-В. Търново										
П.3.2.2.2	Организиране на здравно-информационни кампании сред подрастващите и представителите на етническите малцинства	30	държавен бюджет	РЦЗ-В. Търново										
П.3.2.2.3	Насърчаване семейното планиране и отговорното родителство	40	външни фондове и програми	НПО										
П.3.2.2.4	Атрактивни кампании за утвърждаване на здравословния начин на живот и повишаване на сексуалната култура	30	външни фондове и програми	НПО										
Специфична цел 3.3 Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и професионалното обучение с цел осигуряване на по-добри възможности за заетост и за повишаване на доходите		1830												
М 3.3.1	Висококачествено предучилищно, основно и средно образование	830												
П.3.3.1.1	Подобряване на ключовите компетентности на учениците с акцент върху грамотността, уменията за общуване на чужд език, дигиталната компетентност, социалните и гражданските компетентности;	150	ЕСФ	Училищни ръководства										
П.3.3.1.2	Въвеждане на модерни технологии и интерактивни методи и средства в образователния процес	200	ЕФРР/ЕСФ	Общ. администрация										
П.3.3.1.3	Утвърждаване на индивидуалното и групово наставничество	150	ЕСФ	ръководители на звена и предприятия										
П.3.3.1.4	Осигуряване на условия за целодневна организация на образователния процес в училищата	100	Общ. Бюджет	Общ. администрация										
П.3.3.1.5	Осигуряване на възможности за допълнително обучение, съобразно индивидуалните потребности на децата и на учениците	30	Общ. Бюджет	училищни ръководства										
П.3.3.1.6	Осигуряване на възможности за разгръщане на творческите способности на децата и учениците чрез извънкласни и извънучилищни дейности	100	Общ. Бюджет	Училищни/читалищни ръководства										

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.3.3.1.7	Разгръщане на потенциала на деца и ученици с изяви дарби в областта на науката, изкуствата и спорта	30	Общ. Бюджет	Училищни/читалищни ръководства						
П.3.3.1.8	Стимулиране на иновативността и предприемачеството на децата и учениците	30	ЕСФ	училищни ръководства						
П.3.3.1.9	Обучение на деца от високорискови групи в допълнителни образователни форми	40	ЕСФ	училищни ръководства						
М 3.3.2	Професионално обучение за придобиване на умения и ученето през целия живот	1000								
П.3.3.2.1	Предоставяне на обучение за повишаване на професионалната квалификация и/или за придобиване на нова.	400	ЕСФ	ръководители на предприятия						
П.3.3.2.2	Предоставяне на обучение за придобиване на ключови компетентности	250	ЕСФ	ръководители на предприятия						
П.3.3.2.3	Осигуряване на достъп до продължаващо обучение с цел по-добра професионална реализация и повишена професионална подготовка на кадрите	200	ЕСФ	ръководители на предприятия						
П.3.3.2.4	Осигуряване на достъп до иновативни форми за учене през целия живот	50	ЕСФ	ръководители на предприятия						
П.3.3.2.5	Разработването и внедряването на системи за съобразено с нуждите на работодателите обучение на заети лица, отговарящи на високи стандарти за качество	50	ЕСФ	училищни ръководства						
П.3.3.2.6	Предоставяне на обучения на работното място	50	ЕСФ	ръководители на предприятия						
Специфична цел 3.4. Разнообразяване на културния живот на територията с акцент върху условията за изява и разнообразяване на свободното време на младите хора		1240								
М 3.4.1	Разнообразяване на културния живот	285								
П.3.4.1.1	Утвърждаване на традиционните читалищни дейности и търсене на нови форми за тяхното развитие чрез ускорено навлизане на съвременните комуникационни и информационни технологии.	200	Общ. Бюджет	читалищни ръководства						
П.3.4.1.2	Създаване на самодейни състави, кръжоци, клубове и други форми на художествена самодейност в читалищата в по-големите населени места	50	Общ. Бюджет	читалищни ръководства						

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.3.4.1.3	Участие на читалищни състави и индивидуални изпълнители в общински, регионални, национални и други конкурси, прегледи и фестивали по избор и съобразно възможностите	35	Общ. Бюджет	читалищни ръководства															
М 3.4.2	Празничност и традиции	215																	
П.3.4.2.1	Инициативи за популяризиране на културната идентичност на етнически общности, вкл. в сферата на традиционните дейности и талантите (занаяти и изкуства).	30	ЕЗФРСР	НПО															
П.3.4.2.2	Празник на Еленския бут	35	Общ. Бюджет	Съвет по туризъм															
П.3.4.2.3	Организиране празник на пчелния мед	35	Общ. Бюджет	Съвет по туризъм															
П.3.4.2.4	Организиране на празник на гъбите, билките и други диворастящи видове	20	Общ. Бюджет	НПО															
П.3.4.2.5	Ежегодно провеждане на Михайловски дни, като национални дни на сатирата	35	Общ. Бюджет	Общ. администрация															
П.3.4.2.6	Провеждане на ежегоден фестивал „Традиции и съвременност“	35	Общ. Бюджет	Общ. администрация															
П.3.4.2.7	Възстановка на местни обичаи - Силвестър, Ладуване, Сурвакане, Коледуване и други	25	Общ. Бюджет	читалищни ръководства															
М 3.4.3	Младите хора- основен капитал за развитие на територията	740																	
П.3.4.3.1	Създаване на младежки център в гр. Елена	500	ЕЗФРСР	Общ. администрация															
П.3.4.3.2	Разширяване дейността на ОДК	100	Общ. Бюджет	Общ. администрация															
П.3.4.3.3	Организиране на периодични информационни кампании, свързани с наркотици, спин, агресия, благотворителност	30	външни фондове и програми	Общ. администрация/НПО															
П.3.4.3.4	Поощряване и популяризиране изяви на талантиливи младежи във всички области на наука, изкуство, спорт	30	Общ. Бюджет	Общ. администрация															
П.3.4.3.5	Развитие на младежко доброволчество	25	външни фондове и програми	Общ. администрация/НПО															

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.3.4.3.6	Съвместна работа на кметствата и читалищата за приобщаване на младежите към социалния и културния живот в селата	15	Общ. Бюджет	читалищни ръководства										
П.3.4.3.7	Разширяване дейността на Консултативния кабинет за индивидуална работа с младежи в риск	25	ЕСФ	Общ.администрация/НПО										
П.3.4.3.8	Обогатяване инициативите за младежко самоуправление	10	Общ. Бюджет	Общ.администрация										
П.3.4.3.9	Връстници обучават връстници” - интерактивни обучения за превенция на противонарушения, извършени от млади хора	5	външни фондове и програми	Общ.администрация/НПО										
ПРИОРИТЕТ 4: Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението		34364												
Специфична цел 4.1 Подобряване на достъпа до основни услуги за населението		18121												
М 4.1.1	Общинска пътна мрежа	10045												
П.4.1.1.1	Рехабилитация на общински пътища, водещи към населени места с туристически потенциал	5545	ЕЗФРСР	Общ.администрация										
П.4.1.1.2	Рехабилитация на общински пътища, водещи до населени места с демографски потенциал	3000	ЕЗФРСР	Общ.администрация										
П.4.1.1.3	Реконструкция на мостови съоръжения	1500	ЕЗФРСР	Общ.администрация										
М 4.1.2	Образователна инфраструктура	2500												
П.4.1.2.1	Проект Енергийна ефективност на училищни сгради в гр. Елена, с. Майско и с. Константин	1500	ЕЗФРСР	Общ.администрация										
П.4.1.2.2	Проект Енергийна ефективност на детски градини в гр. Елена, с. Майско и с. Константин	1000	ЕЗФРСР	Общ.администрация										
М 4.1.3	Културни паметници и културна инфраструктура	1700												
П.4.1.3.1	Обновяване на Музей на възраждането	700	ЕЗФРСР	Общ.администрация										
П.4.1.3.2	Проект Енергийна ефективност и рехабилитация на читалища в селата	1000	ЕЗФРСР	Общ.администрация										

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г. “. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

М 4.1.4	Социална инфраструктура, административни сгради	3876								
П.4.1.4.1	Изграждане на дом за стари хора в с. Тодювци	600	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
П.4.1.4.2	Хоспис за възрастни хора	250	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
П.4.1.4.3	Изграждане на Център за настаняване от семеен тип	350	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
П.4.1.4.4	Изграждане на защитено жилище в кв. "Север", гр. Елена	334	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
П.4.1.4.5	Създаване на общностен център в гр. Елена	842	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
П.4.1.4.5	Обновяване на общински сгради в гр. Елена и села на общината	1500	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
Специфична цел 4.2 Подобряване облика на населените места		10743								
М 4.2.1	Улична мрежа и улично осветление	4100								
П.4.2.1.1	Рехабилитация на улици в гр. Елена	2500	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
П.4.2.1.2	Рехабилитация на основни улици в селата на общината	1000	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
П.4.2.1.3	Изграждане на енергоефективно улично осветление	600	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
М 4.2.2	Обществени зелени площи, детски площадки и площади	6643								
П.4.2.2.1	Благоустройство на централна градска част	2000	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
П.4.2.2.2	Изграждане на Атракционен парк „Калето“	2000	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
П.4.2.2.3	Зелени площи и детски площадки в селата с демографски потенциал	1143	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
П.4.2.2.4	Благоустройство на площадни пространства в селата	1500	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
Специфична цел 4.3 Подобряване на материалната база за развитие на масовия спорт на територията на община Елена		5500								
М 4.3.1	Спортни площадки	5500								
П.4.3.2.1	Изграждане на многофункционална спортна площадка в гр. Елена	500	ЕЗФРСР	Общ.администрация						

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.4.3.2.2	Изграждане и реконструкция на 3 бр.стадиони в гр. Елена, с. Константин и с. Майско	5000	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
ПРИОРИТЕТ 5: Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси		57004																	
Специфична цел 5.1 Подобряване на екологична инфраструктура, осигуряваща по-добро качество на живот		54404																	
М 5.1.1	Отвеждане и пречистване на водите	44535																	
П.5.1.1.1	Изграждане на ГПСОВ в гр. Елена и довеждащ колектор	25000	КФ	Общ.администрация															
П.5.1.1.2	Изграждане на ПСОВ с. Майско	1500	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.1.3	Осъществяване на мониторинг и контрол на промишлени производства, които са потенциален източник на замърсяване на водите, вкл. наблюдение и контрол на съществуващите ЛПСОВ към тях	35	държавен бюджет	РИОСВ															
П.5.1.1.4	Доизграждане и рехабилитация на канализационната мрежа в гр. Елена	6000	КФ	Общ.администрация															
П.5.1.1.5	Изграждане на канализационна мрежа в селата Константин, Беброво, Каменари и Палици	6000	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.1.6	Реконструкция, рехабилитация и изграждане на канализационна мрежа и съоръжения, изграждане на ПСОВ и възстановяване пътна настилка в зоните на интервенция, в населени места на община Елена - с. Баевци, с. Гърдевци, с. Шилковци и с. Ребревци	4000	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.1.7	Строителство, реконструкция и модернизация канализационни мрежи и съоръжения с. Майско	2000	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
М 5.1.2	Водоснабдяване	5640																	
П.5.1.2.1	Доизграждане и ремонт на водопроводна мрежа в с. Каменари и с. Палици	600	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.2	Проучване за нови водоизточници за малки населени места в общината, в които няма изградена мрежа или връзка към язовир „Йовковци“	100	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.3	Водоснабдяване група „Усой“	300	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.4	Анализ на водния баланс на територията на община Елена	10	ЕЗФРСР	Общ.администрация															

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

				я															
П.5.1.2.5	Реконструкция и рехабилитация водопроводна мрежа ул."Синджирци"	400	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.6	Реконструкция и рехабилитация водопроводна мрежа ул. "Килъжевци"	400	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.7	Реконструкция и рехабилитация водопроводна мрежа ул. "Трети март"	400	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.8	Строителство, реконструкция и модернизация водопроводни мрежи и съоръжение с. Беброво	400	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.9	Строителство, реконструкция и модернизация водопроводни мрежи и съоръжение с. Константин	280	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.10	Строителство, реконструкция и модернизация на водопроводни мрежи и съоръжение с. Майско	150	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.11	Водоснабдяване ул.Чукани" гр. Елена	1200	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.12	Допълнително водоснабдяване група "Петковци-Попрусевци"	150	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.13	Водоснабдяване група "Долни Марян"	600	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.2.14	Реконструкция, рехабилитация и изграждане на водопроводни мрежи и съоръжения в зоните на интервенция, в населени места на община Елена - с. Баевци, с. Гърдевци, с. Шилковци и с. Ребревци	650	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
М 5.1.3	Отпадъци	4229																	
П.5.1.3.1	Изграждане на регионално депо за битови отпадъци	3500	ЕФРР	Общ.администрация															
П.5.1.3.2	Изграждане на култура и места за компостиране	200	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.3.3	Въвеждане на система за разделно събиране на отпадъците	200	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.3.5	Закриване и рекултивация на съществуващото депо	250	ЕЗФРСР	Общ.администрация															
П.5.1.3.6	Ликвидиране на нерегламентирани сметища в общината	50	Общ. Бюджет	Общ.администрация															
П.5.1.3.7	Информационна кампания в по големите населени места за подобряване екологичната култура на населението	15	ЕЗФРСР	Общ.администрация															

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.". Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.5.1.3.8	Ежегодно провеждане на кампания „Да изчистим България за един ден“ на територията на община Елена	14	Общ. Бюджет	Общ. администрация															
Специфична цел 5.2 Опазване и поддържане на биологичното разнообразие		1000																	
М 5.2.1	Устройство и управление на защитените територии	940																	
П.5.2.1.1	Изграждане на посетителска инфраструктура в защитените територии и природните забележителности - информационни табла, маркировка, карти, предупредителни табели	350	ЕФРР	Общ. администрация															
П.5.2.1.2	Повишена обществена информираност за опазването на защитените територии и биоразнообразието	30	ЕФРР	Общ. администрация/НПО															
П.5.2.1.3	Актуализиране на общинската програмата за опазване на околната среда	10	Общ. Бюджет	Общ. администрация															
П.5.2.1.4	Изготвяне на планове за управление на защитените територии, вкл. и противопожарни планове	350	ЕФРР	МОСВ															
П.5.2.1.5	Картиране и осъществяване на теренни проучвания на видове и местообитания в ЗЗ от НАТУРА 2000, които влизат в територията на община Елена	200	ЕФРР	Общ. администрация/НПО															
М 5.2.2	Информационно осигуряване	60																	
П.5.2.2.1	Разпространение на материали за опазваните видове и местообитания в защитените територии	30	ЕФРР	Общ. администрация/НПО															
П.5.2.2.2	Организиране на кампании сред подрастващите, насочени към опазване на биологичното разнообразие - изложби, кампании в ЦДГ и училищата	30	ЕФРР	Общ. администрация/НПО															
Специфична цел 5.3 Смятане на последствията от промените в климата		1600																	
М 5.2.3	Превантивни действия и способност за адаптация	1600																	
П.5.2.3.1	Почистване на речните корита	100	Общински бюджет	Общинска администрация															
П.5.2.3.2	Залесяване на неземеделски земи в община Елена	1000	ЕЗФРСР	Общ. администрация															
П.5.2.3.3	Намаляване на опасността от горски пожари чрез изграждане на високотехнологична система за пасивно пожаронаблюдение	150	ЕЗФРСР	Общ. администрация															

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерството на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.5.2.3.4	Укрепване на свлачищата и бреговата ивица на реките (диги, подпорни стени и други укрепващи съоръжения)	300	държавен бюджет	Общ.администрация										
П.5.2.3.5	Актуализация на база данни за рискови зони, изграждане на системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от бедствия	50	държавен бюджет	Общ.администрация										
ПРИОРИТЕТ 6: Подобряване на институционалната среда в подкрепа на местното развитие		1235												
Специфична цел 6.1 Повишаване ефективността в работата на местната власт		770												
М 6.1.1	Нови информационни технологии за по-ефективно управление	400												
П.6.1.1.1	Развитие на допълнителни системи/услуги, базирани на технологията „електронна община“	200	ЕСФ	Общ.администрация										
П.6.1.1.2	Придържане към принципа обслужване на „едно гише“	50	Общ. Бюджет	Общ.администрация										
П.6.1.1.3	Прилагане на съвременни технологии за архивиране и съхранение на документация в общинската администрация	60	ЕСФ	Общ.администрация										
П.6.1.1.4	Разработване и внедряване на софтуерна система за планиране, управление и мониторинг на проекти	30	ЕСФ	Общ.администрация										
П.6.1.1.5	Въвеждане на система за плащания по електронен път към Дирекция "Местни данъци и такси"	10	Общ. Бюджет	Общ.администрация										
П.6.1.1.6	Проект „Електронен общински съвет“	30	външни фондове и програми	Общ.администрация										
П.6.1.1.7	Въвеждане на система за електронен обмен на документи с държавни институции и други общини	20	ЕСФ	Общ.администрация										
М 6.1.2	Развитие на човешките ресурси в общинска администрация	220												
П.6.1.2.1	Система за планиране и развитие на човешките ресурси в общинска администрация	15	ЕСФ	Общ.администрация										
П.6.1.2.2	Предоставяне на менторска, наставническа и коучинг програма за нови служители, на общинската администрация, вкл. стажанти	20	ЕСФ	Общ.администрация										
П.6.1.2.3	Въвеждане на иновативни практики и стандарти за управление на качеството, за самооценка и оценка на структурите в администрацията	20	ЕСФ	Общ.администрация										

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.6.1.2.4	Прецизиране на длъжностните характеристики на общинските служители съгласно функции на дирекциите в устройствения правилник	5	ЕСФ	Общ.администрация						
П.6.1.2.5	Подобряване на квалификацията и компетентностите на служителите от общинската администрация, чрез участие в специализирани обучения	30	ЕСФ	Общ.администрация						
П.6.1.2.6	Дейности за подобряване на местния капацитет за подготовка и управление на програми и проекти	30	ЕСФ	Общ.администрация						
П.6.1.2.7	Обмен на опит с чуждестранни общини и въвеждане на добри практики за подобряване на ефективността в работата на служителите от администрацията	100	ЕСФ	Общ.администрация						
М 6.1.3	Подобряване процесите по планиране в община Елена	150								
П.6.1.3.1	Разработване на общ устройствен план на община Елена;	100	държавен бюджет	Общ.администрация						
П.6.1.3.2	Актуализиране на съществуващите и разработване на нови устройствени схеми и планове за населените места	40	държавен бюджет	Общ.администрация						
П.6.1.3.3	Разработване и внедряване на система за мониторинг на публични политики	10	ЕСФ	Общ.администрация						
Специфична цел 6.2 Насърчаване развитието на гражданския сектор и партньорството с бизнеса		465								
М 6.2.1	Гражданският сектор - партньор на местната власт	305								
П.6.2.1.1	Създаване на общински фонд за подкрепа на значими обществени инициативи	100	Общ. Бюджет	Общ.администрация						
П.6.2.1.2	Насърчаване извършването на мониторинг на работата на местната власт от СГО	30	външни фондове и програми	Общ.администрация/НПО						
П.6.2.1.3	Организиране на пряко взаимодействие между училища, общински структури, НПО и други организации	10	външни фондове и програми	Общ.администрация/НПО						
П.6.2.1.4	Изграждане на междуобщински сътрудничества и партньорства	50	ЕЗФРСР	Общ.администрация						
П.6.2.1.5	Кандидатстване за финансиране и изпълнение на Стратегия за местно развитие, прилагайки подхода "Лидер"	60	ЕЗФРСР	НПО						

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

П.6.2.1.6	Повишаване на публичността и информираността на гражданите и бизнеса относно дейността на администрацията	40	ЕЗФРСР	Общ.администрация/НПО							
П.6.2.1.7	Подобряване процеса по провеждане на обществени консултации, дискусии и обсъждания	15	ЕЗФРСР	Общ.администрация/НПО							
М 6.2.2	Местната власт - партньор на бизнеса	160									
П.6.2.2.1	Организиране на информационни кампании за кандидатстване по европейски програми	40	ЕСФ	Общ.администрация							
П.6.2.2.2	Облекчаване на процедурите и скъсяване на сроковете при предоставяне на публични услуги на бизнеса	10	Общ. Бюджет	Общ.администрация							
П.6.2.2.3	Побратимяване с общини, установяване на активни връзки с водещи компании в сферата на туризма, преработвателната промишленост и услугите	20	външни фондове и програми	Общ.администрация							
П.6.2.2.4	Разработване на стратегия за привличане на инвестиции и реализация на публично-частни партньорства	10	външни фондове и програми	Общ.администрация							
П.6.2.2.5	Създаване на каталог с информация за свободни общински терени, сгради и услуги, за които се търсят инвеститори и частни партньори	5	външни фондове и програми	Общ.администрация							
П.6.2.2.6	Активен маркетинг и реклама на икономическия потенциал на общината	70	външни фондове и програми	Общ.администрация							
П.6.2.2.7	Организиране на информационни кампании за популяризиране на възможностите за онлайн услуги, улесняващи гражданите и бизнеса	5	външни фондове и програми	Общ.администрация							

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.“. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Възложителя и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и правителството на Република България, представявано от Министерство на финансите.